Integrovaná strategie rozvoje území Obecně prospěšné společnosti pro Český ráj

Místní akční skupiny Český ráj a Střední Pojizeří

2014 - 2020

1. Popis území a analytická část

Obecně prospěšná společnost pro Český ráj

Předměstská 286, 507 43 Sobotka

IČ: 259 88 417

Dodatek č.1

Změna č.8 SCLLD

ŘÍJEN 2019

Na základě výsledků evaluace SCLLD, aktuálního stavu čerpání finančních prostředků a absorpční kapacity území je navrženo rozšíření Programového rámce PRV o článek 20. Výsledky evaluace a toto rozšíření zakládá změnu analytické části strategie na str.65, 80, 99 -111.

1. Popis území 4
1.1. Poloha území a základní charakteristika obcí 4
1.2. Image regionu 5
1.3. Fyzicko-geografická charakteristika 6
1.4. Hlavní závěry kapitoly 8
2. Analytická část 9
2.1. Cíl analytické části ISÚ 9
2.2. Socioekonomická analýza 9
2.2.1. Obyvatelstvo 9
2.2.2. Technická infrastruktura 22
2.2.3. Doprava 27
2.2.4. Vybavenost obcí a služby 33
2.2.5. Bydlení 35
2.2.6. Životní prostředí 43
2.2.7. Život v obcích - spolky, kulturní a sportovní vybavenost a aktivity, sociální, zdravotní služby apod. 52
2.2.8. Podnikání, výroba, zaměstnanost 57
2.2.9. Vzdělávání, školství 65
2.2.10. Řízení obcí, informovanost, spolupráce 67
2.2.11. Bezpečnost 71
2.2.12. Turistický ruch 74
2.3. Vyhodnocení rozvojového potenciálu území 82
2.3.1. Územní plánování 82
2.3.2. Rozvojová území 82
2.3.3. Oblasti s lidským potenciálem 85
2.3.4. Využití vlastních prostředků k vícezdrojovému financování 87
2.4. Analýza velkoplošného chráněného území – CHKO Český ráj 89
2.4.1. Analýza území VCHÚ 89
2.4.2. Problémy území a potenciál rozvoje 94
2.4.3. SWOT analýza VCHÚ 97
2.5. Analýza problémů a potřeb 99

2.6. SWOT analýza celková 102
2.7. SWOT analýzy ve vybraných oblastech rozvoje ..... 106~~105~~
3. Seznam tabulek, grafů, map a zdrojů dat ..... 113~~112~~
3.1. Seznam tabulek ..... 113~~112~~
3.2. Seznam grafů ..... 114~~113~~
3.3. Seznam map ..... 114~~113~~
3.4. Seznam zdrojů dat ..... 114~~113~~

1. Popis území

1.1. Poloha území a základní charakteristika obcí

Území MAS Český ráj a Střední Pojizeří se nachází v Libereckém, Středočeském a Královéhradeckém kraji na území okresů Semily, Mladá Boleslav a Jičín a je tvořeno celkem **40 obcemi**. V okrese Semily je to 10 obcí (Hrubá Skála, Kacanovy, Karlovice, Ktová, Modřišice, Olešnice, Troskovice, Turnov, Všeň, Vyskeř), v okrese Mladá Boleslav 24 obcí (Bílá Hlína, Boseň, Branžež, Březina, Dobšín, Dolní Bousov, Horní Bukovina, Chocnějovice, Jivina, Klášter Hradiště nad Jizerou, Kněžmost, Koryta, Loukov, Loukovec, Mnichovo Hradiště, Mohelnice nad Jizerou, Mukařov, Neveklovice, Přepeře, Ptýrov, Rohatsko, Sezemice, Strážiště, Žďár) a v okrese Jičín 6 obcí (Libošovice, Markvartice, Mladějov, Osek, Samšina, Sobotka). Statut města mají pouze 4 největší obce – Turnov v Libereckém kraji, Mnichovo Hradiště a Dolní Bousov ve Středočeském kraji a Sobotka v Královéhradeckém kraji. Sobotka je obcí s pověřeným obecním úřadem (obec II.stupně), Turnov a Mnichovo Hradiště navíc i obcí s rozšířenou působností (ORP-obec III.stupně). Administrativní struktura oblasti je velmi složitá. Obce v území spádují do 3 krajů (viz výše) a 4 ORP – Turnov, Mnichovo Hradiště, Mladá Boleslav a Jičín.

K 31.12.2013 žilo ve sledovaném území **41 595 obyvatel**. Rozloha území je asi **397 km^2**. Průměrná hustota zalidnění je téměř 105 obyvatel na km^2, což je méně než průměr krajů Královéhradeckého (116 obyvatel) i Středočeského (118) a výrazně méně než průměr Libereckého kraje (138) i České republiky (133). Důvodem je poloha oblasti, kdy značnou plochu území zabírá řídce zalidněné území jádrové oblasti Českého ráje. Údaje o vývoji průměrné hustoty zalidnění mezi lety 2008 a 2013 podle obcí jsou uvedeny v tabulce č. 4 v příloze.

Tabulka č. 1: Velikostní struktura obcí v regionu

Velikostní kategorie	počet obcí	Celkový počet obyvatel (31.12.2013)
0 - 199	11	1 301
200 - 499	17	5 411
500 - 999	6	3 845
1 000 - 1 999	2	3 268
2 000 - 4 999	2	5 002
více než 5 000	2	22 768

Zdroj: ČSÚ

Nejvýznamnějšími sídly oblasti jsou města Turnov a Mnichovo Hradiště, v nichž dohromady žije asi 55 % obyvatel oblasti. **Sídelní struktura oblasti je velmi roztříštěná**, nejvíce obcí se nachází ve velikostní kategorii 200 – 500 obyvatel, druhou nejpočetnější je skupina nejmenších obcí do 200 obyvatel. Rozptýlené osídlení s převahou populačně malých sídel lze považovat za charakteristický prvek oblasti. Přehledná mapa území je uvedena níže.

Mapa č.1: Území Obecně prospěšné společnosti Český ráj – MAS Český ráj a Střední Pojizeří

Zdroj: http://www.craj-ops.craj.cz/

1.2.Image regionu

Oblast Českého ráje patří k **nejstarším osídleným územím v celé České republice**. Historie člověka zde začíná již ve starší době kamenné (paleolitu) s lovci mamutů a jeskynních medvědů před 80 až 100 tisíci lety. V 6. až 5. tisíciletí př. n. l. pak přišli do Českého ráje z úrodných nížin ve středních Čechách první zemědělci. Doklady osídlení lidu s keramikou volutovou a lidu s keramikou vypíchanou jsou známy z řady lokalit (území dnešních obcí Boseň, Chocnějovice, Karlovice, Sobotka či Turnov). Již ve 2. tisíciletí př. n. l. byla oblast osídlena i lidem popelnicových polí, později zde sídlili i Keltové, Germáni a slovanští Charváti. Moderní osídlení datujeme již od 11.st. Od poloviny 12.st. patřilo celé horní Pojizeří do moci rodu Markvarticů. Nejstarší písemně doloženou obcí v oblasti je Boseň z roku 1057, následovaná Sezemicemi v roce 1115 a Klášterem Hradiště nad Jizerou roku 1144. Zde byl po roce 1150 založen klášter, další pak vznikly v Mnichově Hradišti a Turnově. Kolonizace probíhala i ve 13.st. a významně pokročila ve 14. st., pouze u několika málo obcí se jejich první zmínka datuje později. Nejmladšími obcemi tak jsou Bílá Hlína a Kacanovy.

Region je neodmyslitelně spojen s **hledáním drahých kamenů**, hlavně českých granátů v okolí Turnova. Světoznámou se stala **výroba šperků** z českých granátů. Dlouhou a bohatou tradici má v oblasti také **sklářství**, hlavně výroba skelných kompozic především na Turnovsku. Ve 20. století došlo i k rozvoji **strojírenství**. Dominantním odvětvím hlavně v západní části se stal **automobilový průmysl**.

Společným rysem oblasti je poloha v srdci Českého ráje a v oblasti středního Pojizeří. Západní část oblasti, tedy Pojizeří lze charakterizovat jako nížinnou zemědělskou krajinu s historicky doloženým nejstarším osídlením v celé oblasti. Střední a východní část oblasti tvoří **turisticky velmi atraktivní oblast Českého ráje** tvořená převážně zalesněnou pahorkatinou i se skalními městy (Příhrazské skály, Hruboskalské skalní město). Typická pro tuto oblast je řada historických památek, především hradů a jejich zřícenin (Kost, Trosky, Valdštejn, Valečov) a zámků (Mnichovo Hradiště, Humprecht, Hrubá Skála, Hrubý Rohozec). Významná je ale i městská architektura, především v Turnově.

Zcela zásadní pro celou oblast je **tradice cestovního ruchu**, který své počátky datuje do 19. století. Mnohé lokality zpřístupnil Klub českých turistů, který založil své odbory v roce 1892 v Turnově a v roce 1903 v Mnichově Hradišti. K rozvoji turistiky přispěly i Lázně Sedmihorky. Turistika a turistické spolky měly v té době rovněž značný národně obrozenecký význam. Zlatá stezka Českého ráje, jakožto nejvýznamnější turistická trasa v oblasti je poprvé zmiňována v roce 1937.

Nezpochybnitelnou součástí oblasti jsou i **místní kultura a tradice**. Je to především lidová architektura, konkrétně roubený dům (např. Dlaskův statek v Dolánkách u Turnova, Kopicův statek u Kacanov), ale i místní kameníci. Významný otisk zanechala tato oblast i v literatuře (K.H.Mácha, F.Šrámek, V.Šolc) a malířství (J.Mánes, M.Aleš, M.Švabinský).

1.3.Fyzicko-geografická charakteristika

Po stránce geologické stavby náleží území MAS do dvou oblastí. Převážnou část území tvoří mladší druhohory, oblast při řece Jizeře mezi Turnovem a Mnichovým Hradištěm do starších čtvrtohor.

MAS geomorfologicky náleží do provincie Česká vysočina a do subprovincie Česká tabule. Převážná většina území MAS leží v geomorfologickém celku Jičínská pahorkatina, nejzápadnější část území v celku Jizerská tabule. Nejvyšším bodem území je vrchol Trosek (488 m), který leží na území obce Troskovice v okrese Semily, nejnižším místo, kde na území obce Ptýrov řeka Jizera opouští území MAS (214 m).

Díky své poloze v nížinách a mírných pahorkatinách náleží území MAS především do teplé a mírně teplé klimatické oblasti. Na území MAS nalezneme celkem 5 klimatických oblastí, jak byly vymezeny dle Quitta (Quitt, 1971), když v celé ČR je 13 těchto oblastí. Jihozápadní část MAS okolo Dolního Bousova náleží k teplé oblasti T2 (nejteplejší a nejsušší oblast v celých Čechách), naopak obce tvořící nejsevernější výběžek Středočeského kraje (Chocnějovice, Sezemice,..) leží v mírně teplé oblasti MT7.

Tabulka č.2: Klimatické oblasti v MAS

Parametr	TEPLÁ	MÍRNĚ TEPLÁ			
	T2	MT7	MT9	MT10	MT11
počet letních dnů	50-60	30-40	40-50	40-50	40-50
počet dnů s pr.teplotou ≥ 10 °C	160-170	140-160	140-160	140-160	140-160
počet mrazových dnů	100-110	110-130	110-130	110-130	110-130
počet ledových dnů	30-40	40-50	30-40	30-40	30-40
pr.teplota v lednu v °C	-2 - -3	-2 - -3	-3 - -4	-2 - -3	-2 - -3
pr.teplota v dubnu v °C	8 - 9	6 - 7	6 - 7	7 - 8	7 - 8
pr.teplota v červenci v °C	18-19	16-17	17-18	17-18	17-18
pr.teplota v říjnu v °C	7-9	7-8	7-8	7-8	7-8
počet dnů se srážkami ≥ 1 mm	90-100	100-120	100-120	100-120	90-100
srážky ve vegetačním období	350-400	400-450	400-450	400-450	350-400
srážky v zimním období	200-300	250-300	250-300	200-250	200-250
počet dnů se sněhovou pokrývkou	40-50	60-80	60-80	50-60	50-60
počet dnů zamračených	120-140	120-150	120-150	120-150	120-150
počet dnů jasných	40-50	40-50	40-50	40-50	40-50

Zdroj: Quitt 1971

Dle typů půd převažují v nižších polohách okolo Jizery hnědozemě, ve zbývající části území hnědé půdy nižších poloh. Dle druhů půd jsou to převážně půdy písčité (do 10 % jílnatých částic), na východě území i půdy hlinitopísčité a písčitohlinité (10 – 30 % jílnatých částic) a půdy hlinité (30 - 50 % jílnatých částic).

Hydrograficky patří celá oblast k povodí Labe, je odvodňována řekou Jizerou a jejími přítoky, zleva jsou to Libuňka, Žehrovka, Klenice, zprava Mohelka.

Jedním z nejvýraznějších znaků území jsou **významné přírodní hodnoty**. Téměř celá část území MAS mezi Turnovem, Mnichovým Hradištěm a Sobotkou leží na území CHKO Český ráj (nejstarší CHKO v ČR). Dále zde nalezneme přírodní rezervace i přírodní památky, evropsky významné lokality v soustavě NATURA 2000, významné krajinné prvky a památné stromy.

1.4. Hlavní závěry kapitoly

Hlavní závěry kapitoly:

- převažující charakter oblasti je nížina a pahorkatina
- poloha na rozhraní 3 krajů – Libereckého, Královéhradeckého a Středočeského – a z toho plynoucí složitá administrativní struktura oblasti
- velmi roztříštěná sídelní struktura s velkou převahou malých a nejmenších obcí
- podprůměrná hustota zalidnění
- tradiční oblast zemědělství, kamenářství a sklářství
- velmi významná role cestovního ruchu v jádrové oblasti Českého ráje (severní část území) s dominantní letní sezónou – jedna z hlavní turistických oblastí v ČR
- velmi bohaté kulturní dědictví – hrady, zámky, historická města, lidová architektura, odraz v literatuře a malířství
- velká koncentrace přírodních hodnot a přírodních zajímavostí a významná role ochrany přírody

2. Analytická část

2.1. Cíl analytické části ISÚ

Cílem analytické části ISÚ je **popis území MAS** zejména s využitím dostupných statistických dat, údajů od jednotlivých obcí, ale i dalších zdrojů informací. To umožní definovat společné znaky i rozdíly uvnitř MAS v jednotlivých tematických oblastech a porovnat sledované území s vyššími územně správními jednotkami, v nichž se oblast nachází (kraje Liberecký, Královéhradecký a Středočeský a Česká republika). Datová základna je zajištěna v souladu s vydanou metodikou, hodnotiteli proto bude umožněno porovnávat území MAS i s jinými MAS v rámci ČR. Celková SWOT analýza a definování vybraných oblastí rozvoje jsou klíčovými vstupy pro zpracování strategické části dokumentu a navazujícího akčního plánu.

2.2. Socioekonomická analýza

2.2.1. Obyvatelstvo

Tabulka č.3: Základní údaje o obcích v MAS Český ráj a Střední Pojizeří

Obec	Počet obyvatel k 31.12.2013	Počet částí obce	Rozloha (ha)	Obec	Počet obyvatel k 31.12.2013	Počet částí obce	Rozloha (ha)
Bílá Hlína	115	1	857	**Mnichovo Hradiště**	8 433	12	3 432
Boseň	456	4	993	Modřišice	418	1	343
Branžež	220	3	670	Mohelnice nad Jizerou	95	2	267
Březina	410	2	562	Mukařov	165	3	1 102
Dobšín	228	2	353	Neveklovice	60	1	351
Dolní Bousov	2 607	7	2 431	Olešnice	181	2	528
Horní Bukovina	233	2	554	Osek	221	1	381
Hrubá Skála	580	8	1 383	Přepeře	124	1	319
Chocnějovice	428	8	1 334	Ptýrov	272	4	491
Jivina	450	1	507	Rohatsko	257	1	192
Kacanovy	208	1	601	Samšina	265	5	674
Karlovice	738	5	1 021	Sezemice	110	2	440
Klášter Hradiště nad Jizerou	901	1	462	**Sobotka**	2 395	9	1 933
Kněžmost	1 957	15	4 045	Strážiště	100	2	480
Koryta	83	1	166	Troskovice	100	4	829
Ktová	204	1	395	**Turnov**	14 335	13	2 271
Libošovice	502	9	1 983	Všeň	614	3	561
Loukov	168	1	589	Vyskeř	401	6	961
Loukovec	283	2	286	Žďár	1 311	6	1 481
Markvartice	457	9	2 308	**Celkem**	**41 595**	**169**	**39 741**
Mladějov	510	8	1 205				

Pozn.: Města jsou tučně, Zdroj: ČSÚ

Populačně největšími sídly jsou **Turnov a Mnichovo Hradiště**, s velkým odstupem následují Dolní Bousov a Sobotka, v dalších 2 obcích (Kněžmost a Žďár) žije mezi 1 000 a 2 000 obyvateli. Největší rozlohu má obec Kněžmost, sestávající celkem z 15 částí obce a dále Mnichovo Hradiště a Dolní Bousov. Již byla zmíněna rozdrobená sídelní struktura, kde dominují malé a velmi malé obce. 28 obcí se rovněž skládá z více částí. Administrativní členění obcí v MAS Český ráj a Střední Pojizeří je uvedeno v tabulce č.1 v příloze.

Vývoj počtu obyvatel

Tabulka č.4: Vývoj počtu obyvatel v obcích MAS v letech 2001 - 2013

Obec	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Bílá Hlína	98	93	97	100	108	105	101	104	107	114	117	117	115
Boseň	369	373	386	385	399	402	419	421	434	446	448	449	456
Branžež	196	205	213	221	214	212	212	213	215	216	213	219	220
Březina	341	342	352	362	380	388	390	388	384	388	385	389	410
Dobšín	213	215	218	219	212	214	214	215	210	218	220	227	228
Dolní Bousov	2 308	2 277	2 275	2 320	2 376	2 419	2 491	2 539	2 566	2 575	2 595	2 575	2 607
Horní Bukovina	200	200	206	205	210	212	212	210	233	225	240	232	233
Hrubá Skála	518	521	528	521	527	527	558	572	571	583	585	582	580
Chocnějovice	395	390	399	405	407	410	412	407	408	412	418	435	428
Jivina	400	404	409	412	423	429	431	427	435	451	451	451	450
Kacanovy	161	170	174	175	171	180	165	179	179	182	189	202	208
Karlovice	673	689	694	700	701	712	710	715	738	740	743	748	738
Klášter Hradiště nad Jizerou	656	660	658	683	713	744	782	845	863	873	884	886	901
Kněžmost	1 520	1 490	1 470	1 616	1 648	1 633	1 661	1 735	1 774	1 837	1 890	1 925	1 957
Koryta	68	65	70	76	86	88	88	93	93	95	85	81	83
Ktová	176	174	165	166	174	179	181	179	185	189	196	196	204
Libošovice	454	450	426	418	419	430	441	442	454	457	486	496	502
Loukov	179	167	163	158	157	149	149	153	157	161	152	164	168
Loukovec	270	260	264	259	254	259	257	275	277	273	262	275	283
Markvartice	444	443	458	460	456	468	466	464	460	460	455	455	457
Mladějov	505	495	479	476	470	490	475	467	467	470	510	509	510
Mnichovo Hradiště	8 397	8 382	8 368	8 380	8 411	8 481	8 575	8 589	8 507	8 439	8 320	8 384	8 433
Modřišice	358	354	358	363	365	373	380	393	390	405	411	415	418
Mohelnice nad Jizerou	69	68	67	68	67	73	73	76	74	75	96	98	95
Mukařov	168	166	162	172	177	172	175	181	178	173	172	174	165
Neveklovice	37	37	38	37	38	45	45	43	46	48	58	60	60
Olešnice	172	181	184	184	175	171	175	175	177	184	185	184	181
Osek	143	148	160	157	168	176	177	185	188	191	205	211	221
Přepeře	115	112	115	124	130	137	130	133	133	137	141	132	124
Ptýrov	154	159	163	171	177	173	170	177	199	211	221	258	272
Rohatsko	140	144	147	158	156	159	170	189	214	218	239	248	257
Samšina	232	237	238	236	238	233	238	262	265	266	260	261	265
Sezemice	104	103	99	101	102	107	109	111	113	116	111	108	110
Sobotka	2 305	2 288	2 274	2 302	2 337	2 539	2 440	2 548	2 487	2 497	2 428	2 411	2 395
Strážiště	95	88	86	83	95	94	94	97	100	102	96	100	100
Troskovice	130	132	134	131	121	114	112	112	107	108	107	106	100

Turnov	14 465	14 468	14 507	14 447	14 489	14 517	14 509	14 463	14 445	14 387	14 400	14 342	14 335
Všeň	508	503	495	508	508	499	523	530	543	554	596	603	614
Vyskeř	380	384	371	359	365	365	369	365	372	376	399	401	401
Žďár	1 169	1 174	1 181	1 207	1 206	1 202	1 232	1 246	1 249	1 252	1 257	1 297	1 311
CELKEM MAS	**39 285**	**39 211**	**39 251**	**39 525**	**39 830**	**40 280**	**40 511**	**40 918**	**40 997**	**41 104**	**41 226**	**41 406**	**41 595**
Liberecká část	17 541	17 576	17 610	17 554	17 596	17 637	17 682	17 683	17 707	17 708	17 811	17 779	17 779
Středočeská část	17 661	17 574	17 606	17 922	18 146	18 307	18 592	18 867	18 969	19 055	19 071	19 284	19 466
Královéhradecká část	4 083	4 061	4 035	4 049	4 088	4 336	4 237	4 368	4 321	4 341	4 344	4 343	4 350

Pozn.: počet obyvatel se vždy vztahuje k 31.12. daného roku, Zdroj: ČSÚ

Většina obcí v MAS, stejně jako celá MAS zaznamenala **nárůst počtu obyvatel**. Úbytek počtu obyvatel zaznamenaly jen 4 obce – v nepatrné míře největší obec Turnov a 3 z nejmenších obcí – Loukov a Mukařov v okrese Mladá Boleslav a Troskovice v okrese Semily. Do roku 2012 byl mírně negativní vývoj počtu obyvatel i v Mnichově Hradišti, ale v roce 2013 zde přibylo téměř 50 obyvatel. Nejvyšší relativní nárůst zaznamenaly populačně malé obce Rohatsko (u Dolního Bousova, o 84 %!), Ptýrov (u Mnichova Hradiště, o 77 %!) a Neveklovice (ty jsou podle počtu obyvatel nejmenší obcí MAS, o 62 %!), významně vzrostl i Osek (u Sobotky, o 54 %) a Mohelnice nad Jizerou a Klášter Hradiště nad Jizerou (obě u Mnichova Hradiště, o 37 %). V absolutním vyjádření však nejvíce rostly obce Kněžmost a Klášter Hradiště nad Jizerou v zázemí Mnichova Hradiště a Dolní Bousov. Zdá se proto, že populační stagnace až úbytek největších obcí Turnov a Mnichovo Hradiště a naopak výrazný populační nárůst obcí v zázemí těchto měst může značit suburbanizační tendence charakterizované přesunem obyvatel z měst do jejich zázemí i na této měřítkové úrovni systému osídlení.

Populační vývoj v MAS byl příznivější než v ČR, když v MAS počet obyvatel za sledované období stoupl o 5,9 %, v ČR asi o 3,0 %. Z jednotlivých částí MAS zaznamenala největší nárůst část ležící ve Středočeském kraji (o 10,2 %!), část v Královéhradeckém kraji populačně vzrostla o 6,5 % a v Libereckém jen o 1,4 % (tento výsledek je ale významně ovlivněn Turnovem). Údaje o vývoji počtu obyvatel mezi lety 2001 – 2013 a podle pohlaví mezi lety 2008 – 2013 jsou uvedeny v tabulkách č. 2 a 3 v příloze.

Graf č.1: Vývoj počtu obyvatel v MAS a jejích částech v letech 2001-2013 a srovnání s kraji a Českou republikou

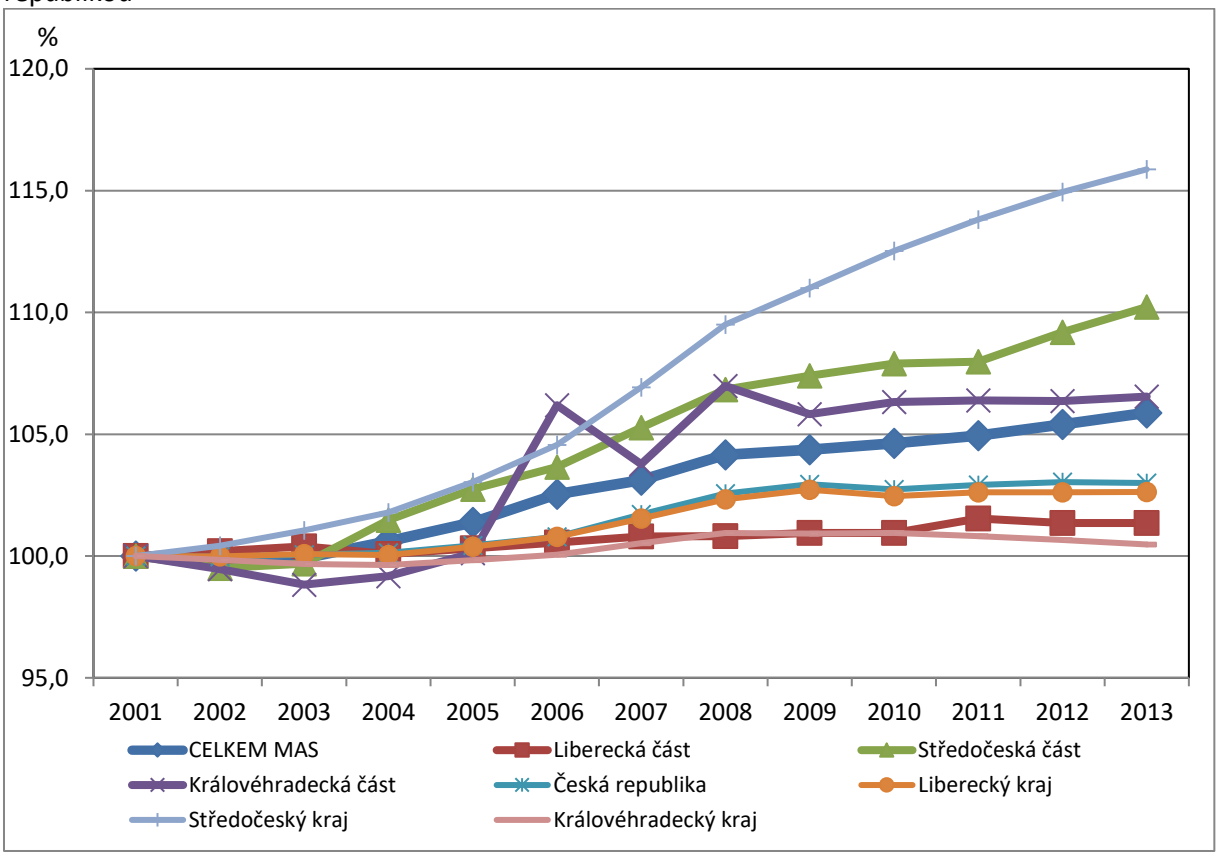

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Tabulka č.5: Pohyb obyvatel v obcích MAS od 1.1.2001 do 31.12.2013

obec	Narození	Zemřelí	Přistě-hovalí	Vystě-hovalí	Přírůstek přirozený	Přírůstek migrační	Přírůstek celkový
Bílá Hlína	20	15	54	41	5	13	18
Boseň	61	55	216	130	6	86	92
Branžež	22	30	89	50	-8	39	31
Březina	51	37	209	136	14	73	87
Dobšín	32	38	74	48	-6	26	20
Dolní Bousov	337	341	1118	801	-4	317	313
Horní Bukovina	23	30	128	99	-7	29	22
Hrubá Skála	73	95	267	186	-22	81	59
Chocnějovice	54	53	201	151	1	50	51
Jivina	66	38	143	123	28	20	48
Kacanovy	24	30	124	69	-6	55	49
Karlovice	90	105	331	246	-15	85	70
Klášter Hradiště nad Jizerou	133	84	476	269	49	207	256
Kněžmost	263	192	952	583	71	369	440
Koryta	12	10	52	32	2	20	22
Ktová	20	29	99	62	-9	37	28
Libošovice	60	150	242	125	-90	117	27
Loukov	20	43	100	90	-23	10	-13

Loukovec	32	38	136	116	-6	20	14
Markvartice	58	81	190	148	-23	42	19
Mladějov	51	95	153	168	-44	-15	-59
Mnichovo Hradiště	1 023	1 322	3 225	2 722	-299	503	204
Modřišice	57	46	163	112	11	51	62
Mohelnice nad Jizerou	12	20	45	29	-8	16	8
Mukařov	23	41	73	58	-18	15	-3
Neveklovice	11	7	29	14	4	15	19
Olešnice	23	37	64	47	-14	17	3
Osek	27	22	104	35	5	69	74
Přepeře	14	20	50	40	-6	10	4
Ptýrov	32	25	175	70	7	105	112
Rohatsko	36	30	165	46	6	119	125
Samšina	37	36	88	54	1	34	35
Sezemice	12	19	46	27	-7	19	12
Sobotka	302	336	1 479	1 255	-34	224	190
Strážiště	10	20	41	24	-10	17	7
Troskovice	11	38	61	65	-27	-4	-31
Turnov	1 805	2 113	4 271	4 120	-308	151	-157
Všeň	74	77	273	200	-3	73	70
Vyskeř	48	48	125	118	0	7	7
Žďár	152	178	445	260	-26	185	159
CELKEM MAS	**5 211**	**6 024**	**16 276**	**12 969**	**-813**	**3 307**	**2 494**
Liberecká část	2 225	2 618	5 778	5 225	-393	553	160
Středočeská část	2 451	2 686	8 242	5 959	-235	2 283	2 048
Královéhradecká část	535	720	2 256	1 785	-185	471	286

Pozn.: Celkový přírůstek nemusí vždy souhlasit s rozdílem počtu obyvatel mezi lety 2001 a 2012 (viz předchozí tabulka), protože v souvislosti se sčítáním v roce 2011 byly prováděny korekce počtu obyvatel.

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Výše uvedená tabulka zobrazuje souhrn pohybu obyvatel přirozenou (narození, zemřelí) i migrační (přistěhovalí, vystěhovalí) měnou v jednotlivých obcích. Zcela zřejmých je několik faktů. Obrat migrací je ve srovnání s přirozeným pohybem (narození, zemřelí) více než dvouapůlnásobný. S výjimkou obcí Mladějov a Troskovice zaznamenaly všechny obce **nárůst počtu obyvatel migrací**. Naopak jen ve 14 obcích ze 40 byl zaznamenán nárůst počtu obyvatel přirozenou měnou, z toho jen v 5 obcích se jednalo o více než 10 obyvatel (Kněžmost, Klášter Hradiště nad Jizerou, Jivina, Březina a Modřišice). Úbytek přirozenou měnou byl v relativním vyjádření nejvyšší v Libošovicích a Troskovicích (o 20 %), v absolutním vyjádření pak logicky v největších obcích – Mnichově Hradišti a Turnově. Nárůst migrací byl v relativní míře nejvyšší v Rohatsku a Ptýrově (o 85 resp. 68 %!). Všechny 3 části MAS ležící v jednotlivých krajích zaznamenaly úbytek přirozenou měnou a nárůst migrací i celkově, hodnoty se však značně liší. Migrační přírůstek byl výrazně vyšší v částech středočeské a královéhradecké (12,9 % a 11,5 %) než v liberecké (3,2 %). Přirozený úbytek byl naopak největší v části královéhradecké (-4,5 %). Srovnání přírůstku obyvatel v různých částech MAS udává následující graf. Údaje o pohybu obyvatel v letech 2001 – 2013 a 2008 – 2013 jsou v tabulkách č. 5 a 6 v příloze.

Graf č.2: Pohyb obyvatel v různých částech MAS v letech 2001-2013 a 2008-2013

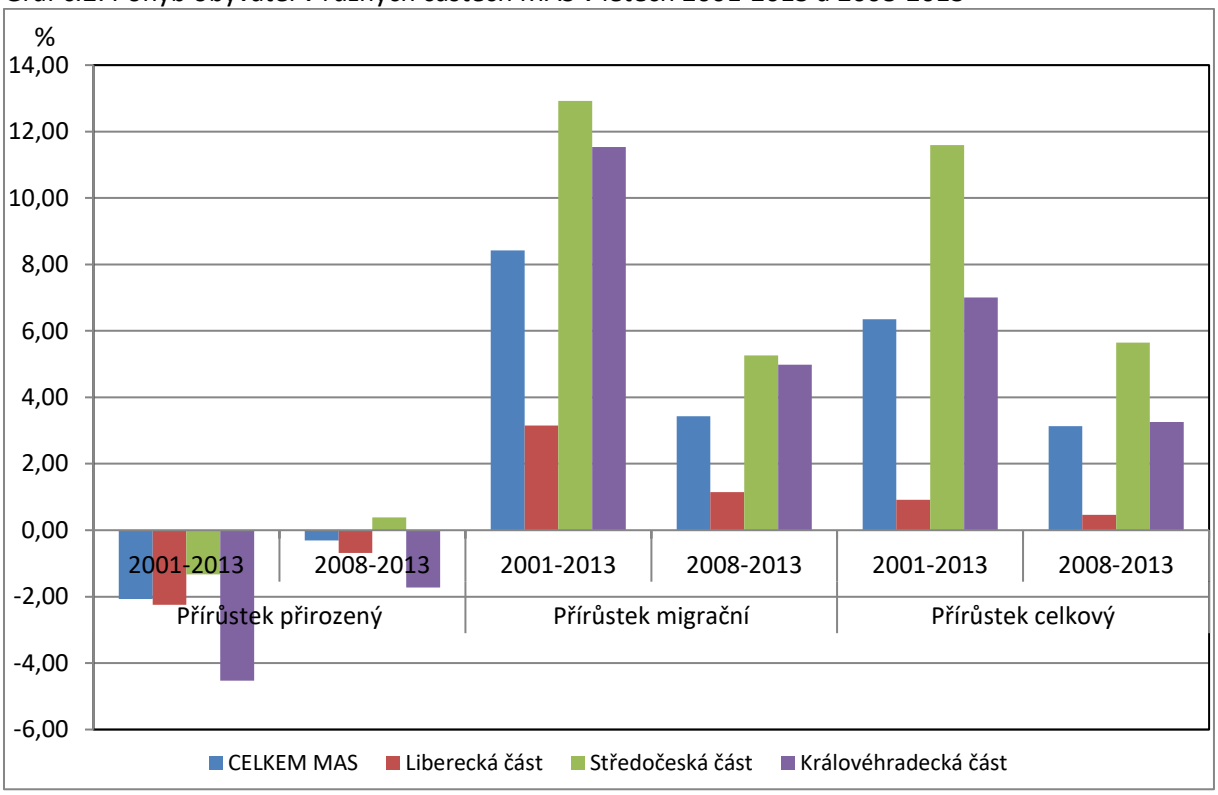

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Věková struktura

Tabulka č.6: Struktura obyvatel podle hlavních věkových skupin a vývoj mezi lety 1991 a 2011, index stáří a průměrný věk v roce 2013

	1991			2011			změna 1991-2011 (%)			31.12.2013	
název obce	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+	0-14	15-64	65+	Prům. věk	Index stáří
Bílá Hlína	13,00	67,00	20,00	18,45	68,93	12,62	41,90	2,88	-36,89	38,3	69,6
Boseň	16,48	64,25	19,27	14,38	72,36	13,03	-12,73	12,63	-32,38	39,1	79,2
Branžež	14,58	70,31	15,10	13,15	69,48	17,37	-9,86	-1,18	15,01	42,9	168,0
Březina	21,28	66,87	11,85	14,32	70,29	15,12	-32,68	5,12	27,55	39,9	92,1
Dobšín	24,27	61,65	14,08	12,72	68,86	18,42	-47,60	11,69	30,85	42,0	109,4
Dolní Bousov	18,71	63,12	18,17	15,90	66,94	16,80	-15,04	6,06	-7,51	40,6	103,0
Horní Bukovina	21,57	60,29	18,14	15,56	71,11	12,89	-27,88	17,94	-28,94	42,1	112,9
Hrubá Skála	13,70	62,67	23,63	16,24	63,59	20,17	18,55	1,47	-14,64	43,1	149,4
Chocnějovice	20,38	61,87	17,75	15,93	66,06	18,02	-21,86	6,77	1,52	41,0	115,2
Jivina	26,72	61,71	11,57	15,87	73,24	10,88	-40,60	18,69	-5,93	38,4	68,5
Kacanovy	21,67	58,89	19,44	17,32	68,72	13,97	-20,07	16,69	-28,17	38,3	63,8
Karlovice	19,40	64,36	16,24	13,46	65,92	20,06	-30,59	2,42	23,49	43,5	149,0
Klášter Hradiště nad Jizerou	21,06	62,71	16,22	18,01	70,79	10,62	-14,47	12,87	-34,52	37,5	57,1
Kněžmost	21,01	64,41	14,58	16,60	68,50	14,63	-20,98	6,35	0,34	39,5	85,0
Koryta	17,91	58,21	23,88	20,45	65,91	13,64	14,20	13,23	-42,90	40,2	78,6
Ktová	17,71	63,02	19,27	10,75	68,82	20,43	-39,28	9,20	6,02	45,0	160,0
Libošovice	13,92	62,53	23,55	13,83	64,82	20,95	-0,61	3,67	-11,06	42,9	147,3
Loukov	14,14	70,16	15,71	12,36	71,35	16,29	-12,57	1,70	3,73	43,7	133,3
Loukovec	18,65	66,67	14,68	14,00	66,40	19,60	-24,94	-0,40	33,49	41,6	128,9
Markvartice	18,44	57,38	24,18	11,80	69,71	18,26	-36,00	21,50	-24,47	43,0	137,5
Mladějov	19,30	62,26	18,43	9,24	69,75	20,38	-52,12	12,03	10,54	44,9	201,8
Mnichovo Hradiště	20,84	66,77	12,39	12,32	70,07	17,40	-40,88	4,94	40,49	43,0	136,4
Modřišice	20,99	65,74	13,27	17,91	67,16	14,68	-14,66	2,17	10,59	40,2	77,9
Mohelnice nad Jizerou	8,64	56,79	34,57	19,10	57,30	23,60	121,03	0,90	-31,74	42,1	150,0
Mukařov	13,22	62,07	24,71	13,71	66,29	19,43	3,75	6,79	-21,38	44,6	217,6
Neveklovice	18,52	48,15	33,33	16,13	67,74	16,13	-12,90	40,69	-51,61	40,1	91,7
Olešnice	15,85	64,48	19,67	12,07	63,22	24,14	-23,84	-1,96	22,70	44,3	191,7
Osek	17,50	61,88	20,63	16,58	70,47	12,44	-5,26	13,88	-39,71	38,0	53,3
Přepeře	19,31	64,14	16,55	11,81	68,75	19,44	-38,86	7,19	17,48	45,7	246,2
Ptýrov	16,15	62,73	21,12	15,84	69,23	13,57	-1,93	10,36	-35,72	37,4	58,8
Rohatsko	16,78	58,04	25,17	20,93	66,51	12,56	24,71	14,59	-50,12	35,5	46,8
Samšina	19,75	59,66	20,59	15,73	68,15	16,13	-20,37	14,22	-21,66	42,7	120,5
Sezemice	14,81	62,04	23,15	15,60	66,06	18,35	5,28	6,48	-20,73	43,1	152,9
Sobotka	18,45	67,03	14,52	13,47	67,68	18,36	-27,01	0,96	26,47	42,3	127,8
Strážiště	14,89	65,96	19,15	12,37	65,98	21,65	-16,94	0,03	13,06	46,5	183,3
Troskovice	21,25	53,75	25,00	4,00	68,00	27,00	-81,18	26,51	8,00	50,5	300,0
Turnov	19,08	68,17	12,75	13,50	66,91	19,26	-29,27	-1,85	51,02	43,1	147,5
Všeň	18,46	64,91	16,63	13,14	70,31	16,21	-28,81	8,32	-2,53	40,9	103,1

Vyskeř	18,18	59,24	22,58	13,45	67,01	19,04	-26,02	13,11	-15,70	43,9	154,0
Žďár	18,16	64,26	17,58	15,26	67,75	16,92	-15,98	5,42	-3,76	41,7	123,0
CELKEM MAS	**19,30**	**65,96**	**14,74**	**13,88**	**68,03**	**17,79**	**-28,09**	**3,15**	**20,65**	**42,2**	**127,2**
Liberecká část	18,91	67,21	13,88	13,61	66,89	19,16	-28,01	-0,48	38,04	43,0	143,6
Středočeská část	19,97	65,15	14,88	14,29	69,14	16,33	-28,42	6,13	9,73	41,5	112,3
Královéhradecká část	18,10	64,15	17,75	13,14	67,93	18,48	-27,42	5,90	4,15	42,6	131,7
Česká republika	**21,01**	**66,34**	**12,65**	**14,27**	**69,63**	**15,76**	**-32,09**	**4,96**	**24,58**	**41,5**	**115,7**
Liberecký kraj	21,60	66,43	11,97	14,94	69,67	15,02	-30,85	4,87	25,51	41,1	109,1
Středočeský kraj	20,42	66,18	13,40	15,46	69,42	14,81	-24,28	4,90	10,48	40,6	98,8
Královéhradecký kraj	20,76	65,99	13,24	14,44	68,42	16,79	-30,45	3,68	26,84	42,0	123,6

Pozn.: Věková struktura se za léta 1991 a 2001 vztahuje obyvatelům podle místa trvalého pobytu, za rok 2011 pak k obyvatelům podle obvyklého pobytu.
Index stáří = počet obyvatel 65+/ počet obyvatel 0-14 * 100
Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Mezi jednotlivými obcemi existují **obrovské rozdíly ve věkové struktuře obyvatel**. To potvrzují jak hodnoty průměrného věku, tak i indexu stáří (podíl seniorské a dětské složky v populaci). V roce 2013 měly nejmladší obyvatelstvo obce Rohatsko (u Dolního Bousova), Klášter Hradiště nad Jizerou a Ptýrov na Mnichovohradištsku. Naopak nejstarší obyvatelstvo žilo v Troskovicích na Semilsku, Strážišti a Přepeřích na Mnichovohradištsku. Zatímco tedy v Rohatsku připadaly na jednoho seniora téměř 3 děti, v Troskovicích byla situace přesně obrácená, neboť na jedno dítě zde připadají 3 senioři! Ve srovnání s Českou republikou i kraji, v nichž MAS leží (Středočeský, Liberecký, Královéhradecký) má MAS celkově starší obyvatelstvo, menší podíl dětské složky a větší podíl seniorské složky v populaci. Nejstarší obyvatelstvo žilo v obcích v liberecké části MAS, nejmladší ve středočeské. V roce 2013 převažovala dětská složka populace nad seniorskou jen ve 13 obcích ze 40.

V souladu s celostátním i krajskými trendy **se mezi lety 1991 a 2011 významně snížil podíl dětské složky v populaci** (o více než 28 %!). Je zároveň pravdou, že většina tohoto poklesu byla zaznamenána mezi lety 1991 a 2001 (téměř dvaapůlkrát více než mezi lety 2001 a 2011). Naopak vzrostl podíl obyvatel v produktivním věku a především seniorů. I v těchto trendech lze zaznamenat mezi obcemi velké rozdíly. Nejvíce se podíl seniorů zvýšil v největších obcích – Turnov a Mnichovo Hradiště- a rovněž v malé obci Loukovec. Podíl dětské složky vzrostl pouze v 7 obcích, podíl seniorů v 18 obcích, podíl obyvatel v produktivním věku v 36 obcích ze 40. Lze tedy prohlásit, že vzhledem ke stárnutí populace se podíl dětské složky snižuje na úkor podílu obyvatel v produktivním věku a v budoucnu lze naopak očekávat významnější přesun obyvatel mezi produktivní a seniorskou složkou populace. Proti obecnému trendu stárnutí populace však v 7 obcích došlo k „omlazení“ věkové struktury. Jedná se o Bílou Hlínu, Koryta, Mohelnici nad Jizerou, Mukařov, Rohatsko a Sezemice ve Středočeském kraji a Hrubou Skálu v Libereckém kraji. V těchto obcích obyvatel přirozenou měnou většinou ubývalo, přírůstek přirozenou měnou byl jen nepatrný, zlepšení věkové struktury je tedy způsobeno migrací mladších obyvatel do obcí (všechny obce zaznamenaly migrační přírůstek). Z jednotlivých částí MAS je v části středočeské největší podíl dětské složky a nejmenší podíl seniorské složky. V liberecké části je největší podíl seniorů – jejich podíl se za 20 let zvýšil o 38 %, tento výsledek je opět hodně ovlivněn samotným Turnovem. Údaje o vývoji věkové struktury obcí mezi lety 1991 a 2011 a údaje za rok 2013 jsou uvedeny v tabulkách č. 7 – 9 v příloze.

Graf č.3: Vývoj věkové struktury v MAS a jejích částech a srovnání s kraji a Českou republikou v letech 1991 a 2011

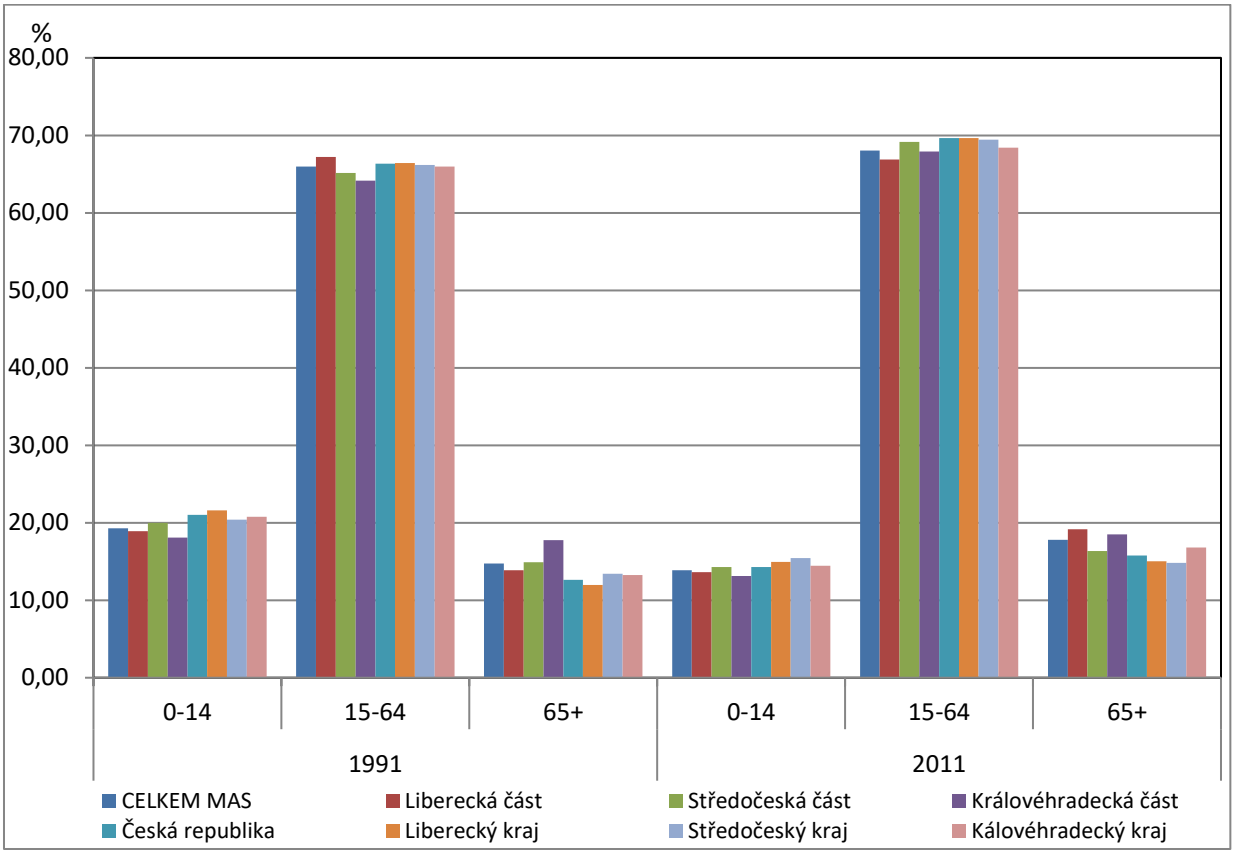

Vzdělanostní struktura

Tabulka č.7: Struktura obyvatel v roce 2011 podle nejvyššího dokončeného stupně vzdělání

	základní vč. neukončeného			střední vč.vyučení (bez maturity)			úplné střední (s maturitou) a vyšší odborné (vč.nástavbového)			vysokoškolské			bez vzdělání		
obec	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž	Σ	M	Ž
Bílá Hlína	22,62	17,07	27,91	38,10	46,34	30,23	34,52	31,71	37,21	3,57	2,44	4,65	0,00	0,00	0,00
Boseň	21,00	18,69	23,50	39,90	44,95	34,43	28,87	27,78	30,05	6,56	5,05	8,20	0,00	0,00	0,00
Branžež	20,00	11,36	27,84	36,22	45,45	27,84	31,35	27,27	35,05	8,65	11,36	6,19	2,16	2,27	2,06
Březina	16,72	11,25	22,09	40,56	48,75	32,52	34,37	30,63	38,04	6,19	6,88	5,52	0,31	0,00	0,61
Dobšín	25,63	18,45	33,33	37,69	49,51	25,00	28,64	24,27	33,33	5,53	3,88	7,29	0,50	0,97	0,00
Dolní Bousov	17,78	12,13	23,29	41,04	49,67	32,62	29,39	24,17	34,47	5,99	6,54	5,45	0,33	0,28	0,37
Horní Bukovina	16,84	13,27	20,65	47,89	51,02	44,57	20,53	16,33	25,00	6,84	8,16	5,43	1,05	0,00	2,17
Hrubá Skála	19,39	13,47	25,31	40,20	48,57	31,84	31,02	28,16	33,88	7,55	7,76	7,35	0,00	0,00	0,00
Chocnějovice	19,25	13,61	25,49	50,31	58,58	41,18	20,81	18,34	23,53	7,45	7,10	7,84	0,31	0,00	0,65
Jivina	14,02	12,37	15,68	43,94	47,85	40,00	33,15	30,11	36,22	7,28	8,06	6,49	0,00	0,00	0,00
Kacanovy	8,11	8,00	8,22	43,24	50,67	35,62	28,38	26,67	30,14	14,86	12,00	17,81	1,35	0,00	2,74
Karlovice	14,75	8,74	20,78	43,27	50,16	36,36	31,28	28,16	34,42	6,81	7,12	6,49	0,32	0,32	0,32
Klášter Hradiště nad Jizerou	16,90	15,57	18,31	39,30	47,27	30,81	29,30	22,40	36,63	8,03	7,10	9,01	0,70	0,55	0,87

Kněžmost	17,35	11,54	22,77	39,50	48,41	31,19	31,50	27,85	34,90	8,19	7,82	8,54	0,19	0,27	0,12
Koryta	25,71	22,86	28,57	34,29	34,29	34,29	30,00	31,43	28,57	5,71	5,71	5,71	0,00	0,00	0,00
Ktová	16,87	8,75	24,42	46,39	55,00	38,37	27,71	25,00	30,23	4,82	6,25	3,49	1,20	0,00	2,33
Libošovice	21,33	15,32	27,57	39,45	51,80	26,64	26,15	18,02	34,58	7,80	8,11	7,48	1,38	1,35	1,40
Loukov	19,87	11,54	28,21	42,31	50,00	34,62	32,05	32,05	32,05	3,85	5,13	2,56	0,00	0,00	0,00
Loukovec	21,86	16,51	27,36	37,21	41,28	33,02	33,02	32,11	33,96	4,65	5,50	3,77	0,00	0,00	0,00
Markvartice	23,74	17,07	30,89	44,44	54,15	34,03	22,73	19,51	26,18	5,05	4,39	5,76	0,51	0,49	0,52
Mladějov	18,06	11,93	24,30	43,98	53,21	34,58	28,70	22,94	34,58	5,09	6,42	3,74	0,23	0,00	0,47
Mnichovo Hradiště	16,57	11,92	21,06	36,63	42,07	31,39	32,48	30,32	34,57	9,06	9,04	9,08	1,16	1,44	0,90
Modřišice	14,55	9,15	19,88	40,91	51,22	30,72	30,61	24,39	36,75	10,00	9,76	10,24	0,61	1,22	0,00
Mohelnice nad Jizerou	22,22	14,29	29,73	43,06	54,29	32,43	29,17	28,57	29,73	4,17	2,86	5,41	1,39	0,00	2,70
Mukařov	26,49	17,19	33,33	41,72	50,00	35,63	25,17	28,13	22,99	5,30	3,13	6,90	0,00	0,00	0,00
Neveklovice	15,38	11,54	19,23	46,15	50,00	42,31	23,08	23,08	23,08	13,46	11,54	15,38	0,00	0,00	0,00
Olešnice	20,92	9,59	31,25	45,10	67,12	25,00	23,53	10,96	35,00	7,19	9,59	5,00	0,00	0,00	0,00
Osek	21,74	23,53	19,74	36,02	41,18	30,26	28,57	21,18	36,84	8,70	8,24	9,21	0,00	0,00	0,00
Přepeře	18,11	13,24	23,73	40,94	51,47	28,81	27,56	22,06	33,90	6,30	2,94	10,17	0,00	0,00	0,00
Ptýrov	12,37	8,99	15,46	35,48	42,70	28,87	34,41	29,21	39,18	11,29	13,48	9,28	0,54	0,00	1,03
Rohatsko	17,06	15,73	18,52	35,88	41,57	29,63	38,24	32,58	44,44	7,06	7,87	6,17	0,00	0,00	0,00
Samšina	20,10	15,32	25,51	39,71	45,05	33,67	33,97	30,63	37,76	4,78	7,21	2,04	0,48	0,90	0,00
Sezemice	20,65	13,64	27,08	44,57	56,82	33,33	28,26	22,73	33,33	4,35	4,55	4,17	0,00	0,00	0,00
Sobotka	18,49	14,38	22,53	37,60	44,69	30,61	29,12	24,23	33,94	7,90	8,98	6,84	0,34	0,19	0,48
Strážiště	12,94	9,52	16,28	36,47	50,00	23,26	37,65	26,19	48,84	11,76	11,90	11,63	0,00	0,00	0,00
Troskovice	27,08	25,00	29,55	25,00	32,69	15,91	37,50	32,69	43,18	7,29	7,69	6,82	0,00	0,00	0,00
Turnov	15,55	11,68	18,97	33,67	39,01	28,96	34,61	31,65	37,23	12,09	13,76	10,60	0,24	0,24	0,24
Všeň	13,95	7,23	20,38	42,24	51,00	33,85	31,24	28,51	33,85	8,06	8,43	7,69	0,59	0,80	0,38
Vyskeř	15,54	12,92	18,40	41,64	48,31	34,36	28,74	25,84	31,90	10,26	9,55	11,04	0,00	0,00	0,00
Žďár	16,88	13,33	20,29	39,93	46,86	33,27	33,58	28,95	38,03	6,81	7,62	6,03	0,09	0,00	0,18
CELKEM MAS	**16,84**	**12,40**	**21,05**	**37,27**	**43,93**	**30,95**	**32,11**	**28,63**	**35,41**	**9,33**	**9,97**	**8,72**	**0,48**	**0,51**	**0,45**
Liberecká část	15,64	11,44	19,42	35,17	41,24	29,68	33,81	30,65	36,67	11,38	12,72	10,17	0,27	0,26	0,27
Středočeská část	17,36	12,67	21,93	38,79	45,57	32,18	31,38	28,10	34,58	7,89	7,93	7,85	0,69	0,77	0,61
Královéhradecká část	19,56	14,97	24,23	39,33	47,42	31,11	28,29	23,07	33,60	7,12	7,94	6,29	0,46	0,37	0,54
Česká republika	**17,56**	**13,32**	**21,57**	**32,99**	**39,19**	**27,14**	**31,18**	**27,62**	**34,55**	**12,46**	**13,29**	**11,67**	**0,47**	**0,45**	**0,49**
Liberecký kraj	18,62	14,67	22,35	35,92	42,25	29,95	29,83	26,34	33,12	9,64	10,19	9,13	0,55	0,51	0,59
Středočeský kraj	16,91	12,75	20,91	33,61	40,23	27,23	32,45	28,51	36,25	11,46	12,12	10,82	0,45	0,44	0,45
Kálovéhradecký kraj	17,64	13,54	21,53	35,48	41,58	29,70	31,70	28,42	34,81	10,13	10,87	9,42	0,47	0,45	0,49

Vysvětlivky: Σ – celkem, M – muži, Ž – ženy
Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Podobně jako u věkové struktury, existují i ve vzdělanostní struktuře obyvatel značné rozdíly mezi jednotlivými obcemi. Nejvyšší podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva byl v roce 2011 zaznamenán v malých obcích Neveklovice a Kacanovy, ale rovněž v největší obci v MAS – Turnově. V Rohatsku byl nejvyšší podíl obyvatel s úplným středním vzděláním. Naopak nejnižší podíl vysokoškoláků byl v malých středočeských obcích Bílá Hlína, Loukov a Mohelnice nad Jizerou.

Nejvyšší podíl obyvatel se základním vzděláním pak byl v Troskovicích na Semilsku a v Dobšíně, Korytech a Mukařově na Mnichovohradištsku.

Ve srovnání s Českou republikou žije v MAS **více obyvatel se středním vzděláním (s i bez maturity), a naopak méně obyvatel pouze se základním vzděláním a vysokoškoláků**. Z jednotlivých částí MAS je díky výsledkům Turnova vzdělanost nejlepší v části ležící v Libereckém kraji. Evidentní je v souladu s celkovými trendy **růst podílu obyvatel s vysokoškolským vzděláním mezi lety 1991 a 2011**. Podíl těchto obyvatel se zvýšil ve všech obcích MAS, v celé MAS asi o 90 %, ale v královéhradecké části MAS o téměř 170 % a ve středočeské o 120 %! Stejně tak se ve všech obcích zvýšil podíl obyvatel se středním vzděláním s maturitou (celkově asi o 45 %) a poklesl podíl obyvatel se základním vzděláním (celkově o polovinu). Z krajských a celostátních průměrů se nijak nevymyká ani **rozdíl mezi vzdělaností mužů a žen**. Muži jsou silněji zastoupeni v kategorii vysokoškoláků a obyvatel se středním vzděláním bez maturity a ženy v kategoriích základního vzdělání a středního vzdělání s maturitou. Podíl obyvatel bez vzdělání zůstává nevýznamný, přesto je zajímavé, že se podíl těchto obyvatel za 20 let v MAS i Libereckém kraji zvýšil asi na dvojnásobek. V rámci ČR podíl této kategorie vzrostl asi o 40 %. Pouze v Branžeži podíl osob bez vzdělání přesahuje 2 %, celkově se ale jedná jen o 4 osoby. Údaje o vývoji vzdělanostní struktury jednotlivých obcí mezi lety 1991 a 2011 jsou uvedeny v tabulkách č. 10 – 15 v příloze. Samostatnou kapitolou, která by si zasloužila zvláštní studii a jíž nemůžou data z ČSÚ postihnout, je srovnání požadavků na dosažení určitého stupně vzdělání dříve a nyní.

Graf č.4: Vývoj podílu obyvatel se základním vzděláním v MAS a jejích částech v letech 1991 - 2011 a srovnání s kraji a Českou republikou

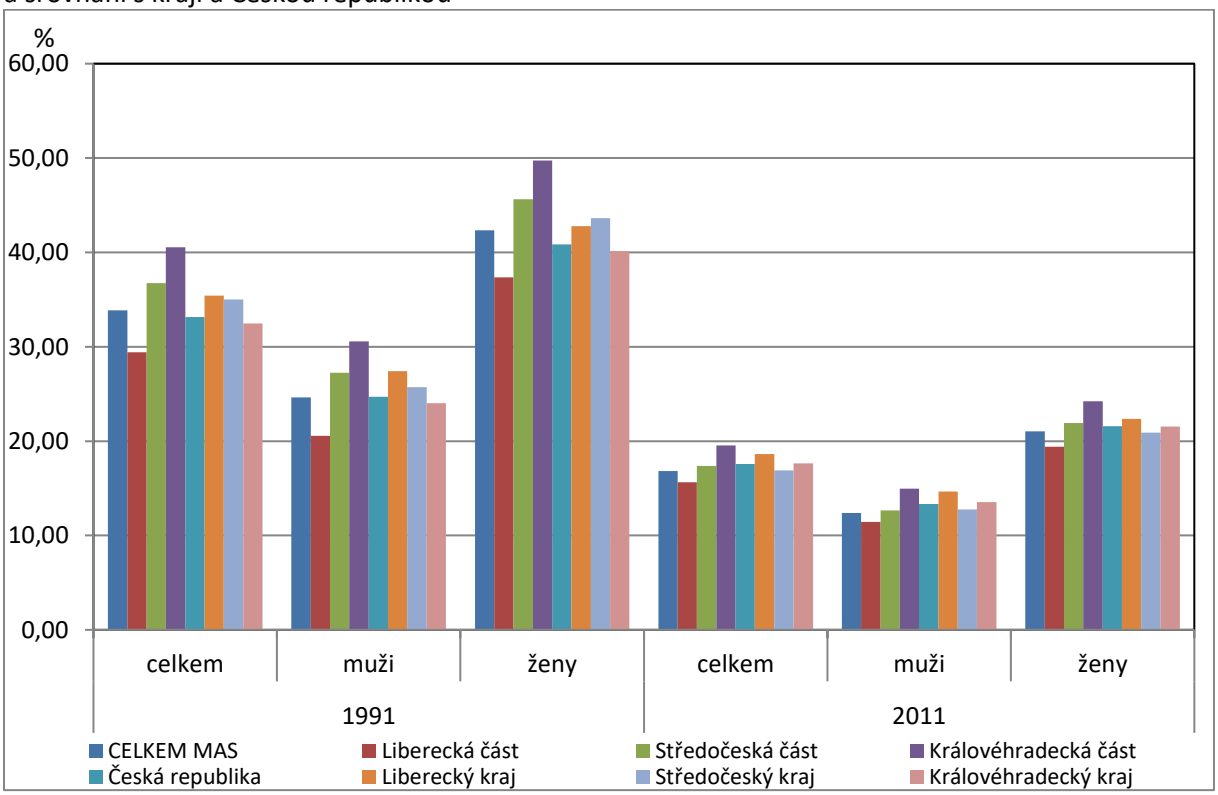

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Graf č.5: Vývoj podílu obyvatel s vysokoškolským vzděláním v MAS a jejích částech v letech 1991 - 2011 a srovnání s kraji a Českou republikou

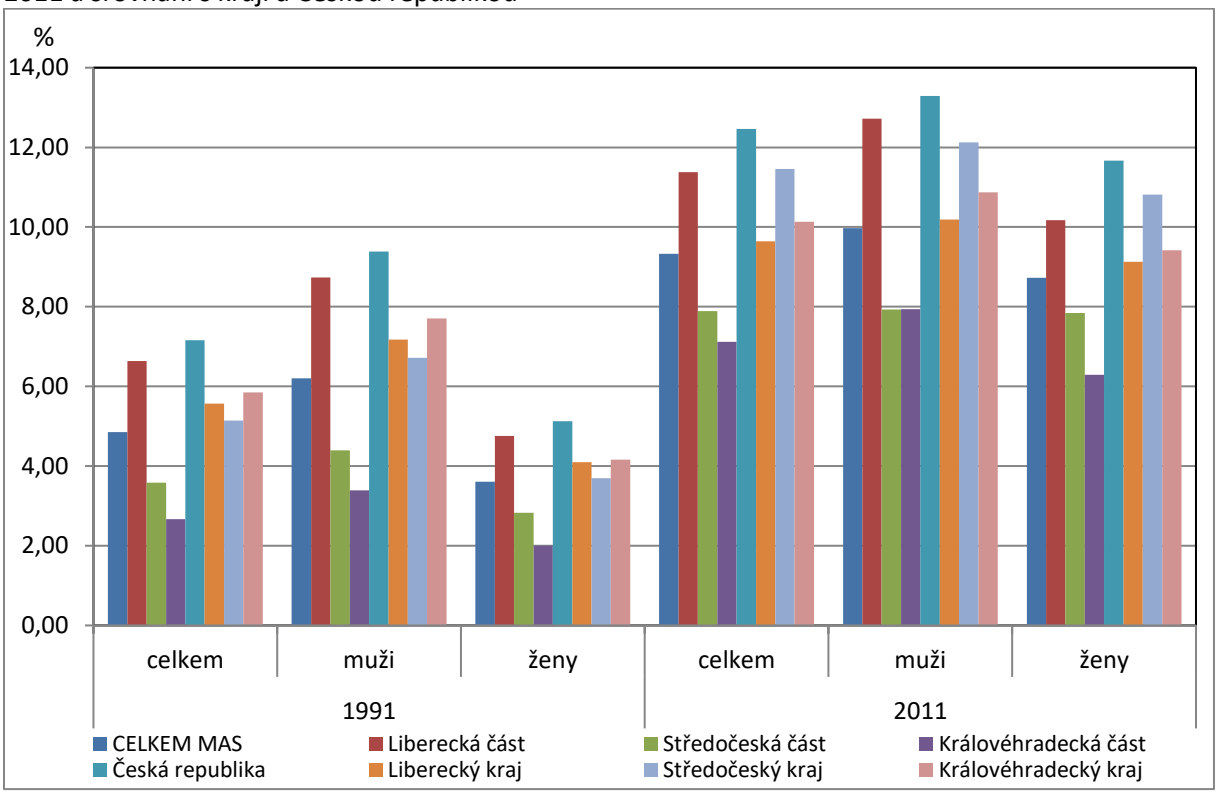

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Graf č.6: Srovnání vzdělanostní struktury v MAS v letech 1991 a 2011 (podíly v %)

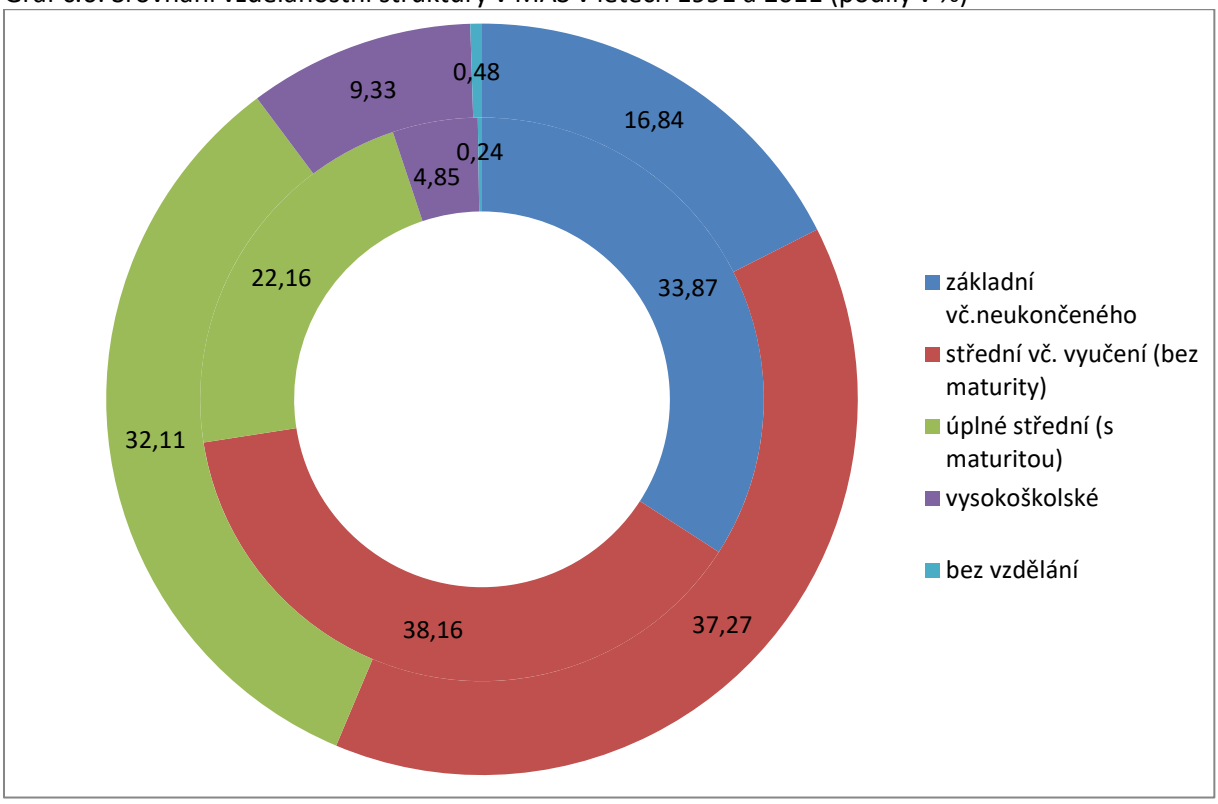

Pozn.: Vnitřní prstenec představuje rok 1991, vnější prstenec rok 2011

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Hlavní závěry kapitoly

Hlavní závěry lze shrnout takto:

- atraktivní území – přírůstek počtu obyvatel migrací
- negativní rysy demografického chování – horší věková struktura, stárnutí obyvatelstva, pokles počtu obyvatel přirozenou měnou
- výrazně pozitivnější demografické chování ve středočeské části MAS
- obrovské rozdíly mezi obcemi ve věkové struktuře
- významné zvýšení úrovně vzdělanosti od roku 1991
- vzdělanostní struktura srovnatelná s vyššími územními celky

2.2.2. Technická infrastruktura

Tabulka č.8: Vybavenost obcí základní technickou infrastrukturou

Obec	kanalizace	vodovod	plynofikace
Bílá Hlína	-	1	-
Boseň	1	1	-
Branžež	-	1	-
Březina	1	-	1
Dobšín	-	1	-
Dolní Bousov	1	1	1
Horní Bukovina	1	1	-
Hrubá Skála	-	1	1
Chocnějovice	-	1	-
Jivina	-	1	-
Kacanovy	-	1	-
Karlovice	1	1	1
Klášter Hradiště nad Jizerou	-	1	1
Kněžmost	1	1	1
Koryta	-	1	-
Ktová	-	1	-
Libošovice	-	1	-
Loukov	-	1	1
Loukovec	-	1	1
Markvartice	-	1	-
Mladějov	-	1	-
Mnichovo Hradiště	1	1	1
Modřišice	-	1	1
Mohelnice nad Jizerou	-	1	-
Mukařov	-	1	-
Neveklovice	-	1	-
Olešnice	-	1	-
Osek	1	1	-
Přepeře	-	1	-
Ptýrov	-	1	-
Rohatsko	1	1	1
Samšina	-	1	-
Sezemice	-	1	-
Sobotka	1	1	1
Strážiště	-	1	-
Troskovice	-	1	-
Turnov	1	1	1
Všeň	-	1	1
Vyskeř	-	1	-
Žďár	-	1	1

Zdroj: ČSÚ

Vybavenost technickou infrastrukturou je do značné míry odrazem velikosti obce, neboť malé obce mají omezené rozpočtové možnosti pro budování nákladné infrastruktury a dodavateli se vzhledem k malému počtu zákazníků rovněž nevyplatí technické sítě budovat. To platí hlavně pro kanalizaci a plynovody. Podrobné údaje o vybavenosti obcí technickou infrastrukturou jsou uvedeny v tabulce č. 16 v příloze.

Vodovody a kanalizace

Jedinou obcí, která nemá vybudován vodovod je obec Březina. Obyvatelé využívají ke svému zásobování pitnou vodou domovní a obecní studny. Vydatnost a kvalita vody v těchto studnách je vyhovující. V případě zhoršení kvality vody se v Plánu rozvoje vodovodů a kanalizací navrhuje připojení na vodovod Dneboh z části obce Olšina, patřící pod obec Mnichovo Hradiště. Za kanalizaci je v tomto přehledu považována splašková kanalizace, nikoli dešťová nebo jednotná. Podle této definice je **kanalizací vybaveno 11 obcí.** Téměř výhradně se však jedná vždy jen o hlavní část obce. Pouze u obce Boseň je kanalizace vybudována i v části obce Zásadka, v obci Karlovice jen v části Karlovice – Sedmihorky. V obci Rohatsko byla čistírna odpadních vod dokončena v roce 2010. Odkanalizována jsou největší sídla – Turnov, Mnichovo Hradiště, Dolní Bousov a Sobotka. Při nedávném odkanalizování Oseka a Rohatska bylo využito blízkosti čistíren odpadních vod v Sobotce resp. Dolním Bousově, kam je kanalizace zaústěna. Nejvýznamnější investiční akcí posledních let v této oblasti byla **akce Čistá Jizera**, v jejímž rámci došlo k rekonstrukci a rozšíření kanalizace v Turnově. Akce byla dokončena v roce 2011.

V lokalitách, jež nejsou vybaveny kanalizací, odtékají odpadní vody po individuálním předčištění v septicích přímo do podmoků nebo mají domy bezodtoké jímky, jež jsou vyváženy na nejbližší ČOV nebo na pole. Poměrně častá bývá jednotná kanalizace zaústěná dále do vodoteče. Problémem je i **zastaralá a nekvalitní vodohospodářská infrastruktura u některých obcí** (úniky, poruchy) a nedostatek finančních prostředků na budování těchto sítí. Negativně je obyvatelstvem vnímána **vysoká cena vodného a stočného**, což mj. souvisí s klesající spotřebou vody.

Dne 25.5.2010 byl usnesením zastupitelstva Libereckého kraje č. 148/10/ZK zřízen fond ochrany vod Libereckého kraje, který je určen pro poskytování investičních dotací obcím do 2000 obyvatel nebo svazkům obcí v působnosti Libereckého kraje na rekonstrukci a modernizaci stávajících a výstavbu nových vodních děl (ČOV, kanalizací, vodovodů a náhradních zdrojů pitné vody) v souladu s Plánem rozvoje vodovodů a kanalizací LK. Dotace však činí max. 70 % a 2 mil.Kč.

V Královéhradeckém kraji schválilo dne 9.10.2008 Zastupitelstvo kraje (usnesení č.j.: 31/2259/2008) procesní pravidla upravující postup pro poskytování finančních prostředků z rozpočtu Královéhradeckého kraje na opatření k odstranění závažných znečištění povrchových a podzemních vod. Předmětem financování je úhrada nezbytně nutných nákladů přímo souvisejících s opatřeními k nápravě havárií nebo dlouhodobě závadného stavu. Kraj rovněž poskytuje dotace na kofinancování projektů, které jsou dotovány z jiných programů. Roční rozpočet kraje na tyto účely činí 10 mil.Kč.

Vlastníkem vodohospodářské infrastruktury v západní části MAS je společnost Vodovody a kanalizace Mladá Boleslav, a.s. V obcích na Turnovsku (Kacanovy, Ktová, Olešnice, Troskovice, Turnov, Vyskeř) je to Vodohospodářské sdružení Turnov. V některých obcích na Jičínsku (Libošovice, Osek, Sobotka) je majitelem vodohospodářské infrastruktury Vodohospodářská a obchodní společnost, a.s. Ta zajišťuje i provoz vodovodů v Dobšíně. V ostatních obcích (Branžež, Dobšín, Dolní Bousov, Hrubá Skála, Karlovice, Kněžmost, Markvartice, Mladějov, Modřišice, Přepeře, Samšina, Všeň a Žďár) jsou vodovody a kanalizace ve vlastnictví samotných obcí. Provozovatelem vodohospodářské infrastruktury je většinou vlastník. Výjimkou jsou obce Dobšín (provozuje Vodohospodářská a obchodní společnost, a.s.), Hrubá Skála a Karlovice (AQUA TURNOV, spol. s r.o.) a Všeň (Severočeské vodovody a kanalizace a.s.).

Plyn

Plyn je zaveden v celkem 15 obcích, kromě těch nejvýznamnějších i v obcích, kde bylo využito blízkosti vysokotlakého plynovodu (např. Loukov, Loukovec, Modřišice, Karlovice, Hrubá Skála). V Turnově je plyn s výjimkou několika okrajových lokalit rozveden po celém zastavěném území. Míra plynofikace je velmi různorodá. Podle údajů přímo z obcí, které v anketárním šetření vyplnily tento údaj, je zasíťovanost 60 - 100 %. Maximální zasíťovanosti dosahují podle údajů v dotaznících Březina, Dolní Bousov, Loukovec a Modřišice. Dodávku plynu na území okresu Semily a Jičín (bývalý Východočeský kraj) zajišťuje Východočeská plynárenská, a.s., na území okresu Mladá Boleslav pak Středočeská plynárenská a.s. Obě společnosti patří do koncernu RWE Česká republika. Vzhledem k ceně tohoto média se i lidé v plynofikovaných obcích začínají od plynu odvracet a **začínají opět topit uhlím nebo dřívím**.

Veřejné osvětlení

Veřejné osvětlení je standardní součástí technické infrastruktury. Zasíťovanost udávají všechny obce s výjimkou Olešnice (70 %) a Koryt (80 %) vždy více než 90 %. Problematické je **stáří některých sítí** veřejného osvětlení, nosných prvků a velké množství typů svítidel, které prodražuje náklady na provoz a údržbu. Ze strany občanů se objevují **požadavky na osvětlení dalších prostor**, především některých komunikací v extravilánu, jež spojují jednotlivé zastavěné oblasti. V některých obcích dochází z důvodu úspory k vypínání části veřejného osvětlení v pozdních nočních hodinách.

Energetika

Na území MAS se nachází 1 významný zdroj CZT – v Turnově Městská teplárenská s.r.o. s instalovaným tepelným výkonem 36,3 MW a roční dodávkou tepla celkem 92 648 GJ/rok.

Území je plně elektrifikováno. Dodávku elektřiny zajišťuje společnost ČEZ Distribuce, a.s., jež patří do koncernu ČEZ, a.s. Projevuje se **zájem o připojování stále nových odběrných míst**, roste množství přenášené elektřiny, v některých lokalitách může být současná kapacita sítí do budoucna nedostatečná. Lze proto očekávat pokračování trendu výstavby dalších vedení a posilování stávajících. V zastavěném území je žádoucí kabelizace vedení. U některých odlehlých sídel lze předpokládat možný přechod některých domácností na ohřev teplé vody aspoň částečně za pomoci elektrické energie (např. i ve spolupráci se slunečním ohřevem). To bude znamenat navýšení spotřeby elektrické energie, proto je nutné při projektování sítí a jejich rekonstrukci s tímto faktorem počítat.

V území se vyskytují instalace malých obnovitelných zdrojů energie. Nejvýznamnější jsou **malé vodní elektrárny na řece Jizeře**, které udává následující tabulka.

Tabulka č. 9: Seznam malých vodních elektráren na Jizeře

MVE	Výkon	Roční výroba	Turbíny	obec
MVE Svijany	225 kW	0,726 GWh	2	Loukov
MVE Březina	250 kW	?	1	Březina
MVE Hubálov	220 kW	1,089 GWh	2	Loukovec
MVE Hněvousice	610 kW	3,147 GWh	3 x Kaplan	Mnichovo Hradiště
MVE Ptýrov	480 kW	2,572 GWh	2	Ptýrov

Zdroj: http://www.tv-adams.wz.cz/jizera-mve.html

V oblasti se vyskytuje i mnoho **solárních elektráren**, v drtivé většině ve formě pa**nelů na střechách domů**. Významnější zdroje jsou uvedeny níže v tabulce. Je nutné zabránit zřizování lokalit solárních panelů na zemědělské půdě. Zdaleka nejvýznamnější potenciál lze spatřovat v úsporách energie (zateplování nemovitostí, energetická účinnost zařízení). Podrobný přehled solárních elektráren je uveden v tabulce č. 17 v příloze.

Tabulka č.10: Seznam významnějších solárních elektráren v MAS

název	instalovaný výkon (MW)	obec	provozovatel
Fotovoltaická elektrárna 101,2 - Horní Bousov	0,101	Dolní Bousov	ROBO CZ s.r.o.
FVE Dolní Bousov	3,220	Dolní Bousov	UNO NS spol.s.r.o.
Artefa s.r.o.	1,900	Kněžmost	Artefa s.r.o.
FVE KOPRNÍK 1	0,999	Kněžmost	FVE Kněžmost s.r.o.
FVE Koprník II.	0,100	Kněžmost	Solar Systems Projekt s.r.o.
Sychrov	1,027	Mnichovo Hradiště	Photon SPV 7 s.r.o.

Zdroj: http://www.elektrarny.pro/seznam-elektraren.php

Komunikační systémy

Signál mobilních sítí je na území všech obcí aspoň od dvou operátorů (vždy o2 a buď T-Mobile nebo Vodafone), byť je někdy slabý a není s ním pokryto celé území. Obce Kacanovy a Samšina uvedly, že mají signál jen od o2. Signálem o2 je až na nepatrné výjimky (okolí Chocnějovic) pokryto celé území. Signál T-Mobile nedosahuje do údolí pravostranných přítoků Jizery a Mohelky na Mnichovohradištsku, oblastí okolo Branžeže a poměrně rozsáhlých oblastí Podtroseckých údolí od Borku až po Mladějov, údolí Čertoryje apod. Pokrytí signálem Vodafone je podobné pokrytí signálem o2, nepokryto zůstává Podtrosecké údolí od údolí Žehrovky k Mladějovu.

Celkem 24 obcí má k dispozici **obecní rozhlas** (problematické je stáří rozvodů a tlampačů), 3 obce (Dolní Bousov, Mnichovo Hradiště a Ptýrov) kabelovou televizi. 5 obcí (Klášter Hradiště nad Jizerou, Kněžmost, Loukovec, Mnichovo Hradiště a Turnov) disponuje kamerovým systémem. V obci Klášter Hradiště nad Jizerou je kamerový systém ve zkušebním provozu. Obecní SMS informační systém provozuje 11 obcí. Místní obyvatelé kritizují nedostatečné pokrytí internetem.

Rozvojové záměry

Ze 36 obcí MAS, jež vyplnily dotazník, jich chce **vodovod dále budovat 12**. Většinou jde o rozšíření do dalších sídel (8 obcí) nebo v rámci hlavního sídla, např. k nové zástavbě. **Kanalizaci chce dále budovat 18 obcí**. Většinou jde o vybudování či rozšíření sítě v hlavním sídle, rozšiřování do dalších sídel v obci je spíše výjimečné (záměry 3 obcí). O plynofikaci má zájem pouze 6 obcí (z toho rozšíření do dalších sídel uvedly 2 obce). Problémem všech existujících sítí je **chybějící pasportizace**, není známo přesné vedení jednotlivých sítí, což je rovněž aktéry v území negativně vnímáno. V oblasti energetiky lze potenciál spatřovat v energii z biomasy, vodní energii a malých instalací solárních panelů na střechách domů.

Hlavní závěry kapitoly

Hlavní závěry lze shrnout takto:

- slabá vybavenost kanalizací a plynovodem
- vysoké stáří a špatný technický stav některých sítí vodohospodářské infrastruktury
- jednotná kanalizace často zaústěna přímo do vodoteče
- značný zájem obcí o další rozvoj sítě kanalizací i vodovodů
- vysoká cena vodného a stočného
- nedostatek finančních prostředků na budování sítí technické infrastruktury
- lze očekávat zájem o další posílení sítí vysokého i nízkého napětí
- nezájem obcí o plynofikaci
- z obnovitelných zdrojů energie využívána vodní (řeka Jizera) a solární (hlavně panely na střechách domů)
- špatný signál mobilních telefonních operátorů v některých lokalitách
- chybějící pasportizace jednotlivých sítí technické infrastruktury

2.2.3. Doprava

Silniční doprava

Hlavními komunikacemi, které procházejí územím, jsou rychlostní silnice R10 Praha – Mladá Boleslav – Turnov a silnice I.třídy I/35 Turnov – Jičín – Hradec Králové, I/16 Mladá Boleslav – Sobotka - Jičín. Významné jsou i silnice II.třídy II/277 Mnichovo Hradiště – Český Dub, II/268 Mimoň – Mnichovo Hradiště – silnice I/16, II/279 Příšovice – Žďár – Dolní Bousov, II/281 Dolní Bousov – Újezd pod Troskami a II/276 Bakov nad Jizerou – Kněžmost. Dle očekávání je doprava nejintenzivnější na rychlostní komunikaci R10 a na silnicích I.třídy I/16 a I/35 a také na hlavních silnicích procházejících Turnovem a v menší míře Mnichovým Hradištěm. Tuto základní kostru doplňuje hustá síť silnic III.třídy, které propojují všechny obce a místní komunikace. Stav hlavních silnic I.třídy je většinou velmi dobrý, přesto jsou úseky silnic I/16 a I/35 řazeny k silnicím se středně vysokým rizikem (2.nejhorší stupeň). Dlouhodobým problémem je průchod silnice I/35 sídly na trase (hluk, vibrace, nehodovost), který by se vyřešil realizací nové komunikace.

Velkým problémem nadále zůstává stav silnic nižších tříd – především III.třídy, kde je velké množství z nich ve špatném až havarijním stavu. Permanentně sleduje stav svých komunikací pouze Liberecký kraj. I v něm je zřejmé zařazení velkého množství komunikací III.třídy v kategoriích nevyhovující a havarijní, i když některá významná silniční spojení jižně od Turnova: spojení Turnov – Všeň a Turnov – Kacanovy – Vyskeř jsou z hlediska kvality povrchu naopak hodnocena jako dobrá. Přestože opravy na silniční síti probíhají každý rok, celkový **stav silniční sítě nižších tříd se zhoršuje**. Havarijní stav komunikací vede k omezením provozu. Problémem je i nedostatečná šířka a nevhodné směrové poměry některých komunikací III.třídy (velmi komplikovaná je situace na silnici Doubravice –Hrubá Skála – Krčkovice – Pleskotský mlýn). Řada obcí se potýká i s problémem špatného stavu místních komunikací, na jejichž údržbu jim schází finanční prostředky. Někdy jde i o pouhé polní cesty, které ale zajišťují jedinou možnou obsluhu některých lokalit, což může mít vážné důsledky např. i pro dostupnost složek integrovaného záchranného systému. Výrazným problémem je stav doprovodných objektů silničních staveb, jako jsou mosty, propustky a příkopy.

Při zimní údržbě se na silnice I. a II.třídy aplikuje chemické ošetření, silnice III.tříd se ošetřují zdrsňujícím posypem, případně jen pluhováním.

Vlastníky silnic I.třídy je stát (správu a údržbu zajišťuje Ředitelství silnic a dálnic), II. a III.třídy jednotlivé kraje (Středočeský, Liberecký a Královéhradecký), u nichž správu a údržbu zajišťují příslušné krajské správy a údržby silnic. Vlastníky místních komunikací jsou většinou obce.

Samostatným problémem je doprava v klidu, tedy **parkování**. Z údajů, jež obce uvedly v dotaznících, a z mapových podkladů vyplývá, že pouze 14 obcí ze 40 má na svém území vyznačeny parkovací plochy. Jde o největší obce a obce, na jejichž území se nachází nějaká turistická zajímavost. Největší parkovací plochy uvádí město Turnov – na 19 parkovištích celkem 769 míst, v Mnichově Hradišti existuje na 4 parkovištích 240 míst. V ostatních obcích parkování probíhá na odstavných plochách, např. před obecním úřadem, u kostela apod. Problémem bývá **nedostatečná kapacita některých parkovišť u nejvýznamnějších turistických atraktivit**. Tato parkoviště bývají v hlavní turistické sezóně zcela přeplněna. Týká se to především parkovišť u zámku Hrubá Skála, v Lázních Sedmihorky, pod hradem Trosky (Sčítání turistů ve skalních městech a dalších turistických lokalitách v Českém ráji 6.7. 2002). Auta často parkují i mimo vyhrazené plochy. K parkovacím plochám u turistických atraktivit

blíže viz kapitola 2.2.12. Přehled silniční, cyklistické a pěší infrastruktury podle vyjádření jednotlivých obcí udává tabulka č. 18 v příloze.

Tabulka č.11: Intenzita provozu na hlavních komunikacích MAS podle sčítání dopravy v roce 2010

silnice	úsek	počet vozidel
R10	Bakov nad Jizerou - hranice Libereckého kraje	19560
I/16	Obrubce (křiž. s III/27938) - Horní Bousov - Sobotka (křiž. s II/291)	10117
I/35	Turnov (vyúst. Z R10) - Turnov (křiž. s II/283)	16283
I/35	Turnov (křiž. S II/283) - Turnov konec zástavby	9588
I/35	Turnov konec zástavby - Karlovice - Újezd pod Troskami	6771
II/268	Horní Bousov - Kněžmost	2680
II/268	Kněžmost - Mnichovo Hradiště (křiž. s R10)	3527
II/268	Mnichovo Hradiště (křiž. s R10) - Mnichovo Hradiště (křiž. s II/610)	5948
II/268	Mnichovo Hradiště (křiž. s II/610) - Klášter Hradiště nad Jizerou	4842
II/268	Klášter Hradiště nad Jizerou - Bílá Hlína - hranice Libereckého kraje	3351
II/276	Bakov nad Jizerou (křiž. s R10) - Kněžmost	1811
II/277	Mnichovo Hradiště (vyústění z II/610) - Mnichovo Hradiště (křiž. s III/26815)	4291
II/277	Mnichovo Hradiště (křiž. s III/26815) - hranice Libereckého kraje	1195
II/279	Břehy (vyúst. z II/610)- Žďár - Horní Bousov (křiž. s I/16)	666
II/279	Horní Bousov (křiž. s I/16) - Dolní Bousov	1161
II/281	Dolní Bousov (křiž. s II/279) - Sobotka (křiž. s I/16)	1133
II/283	Turnov (křiž. s I/35) - Turnov (křiž. s III/2831)	10915
II/610	Turnov (zaúst. III/2797) - Turnov (křiž. s I/35)	11472
III/2687	Kněžmost - křiž. s II/279	699
III/2761	Malá Bělá - Klášter Hradiště nad Jizerou	797
III/26817	Klášter Hradiště nad Jizerou - Jivina	922
III/27920	Všeň - Mašov	1572
III/27926	Turnov (křiž. s I/35) - Mašov	3305
III/27938	Dolní Bousov - Obrubce (křiž. s I/16)	1552

Pozn.: Některé výsledky jsou vypočteny jako prostý aritmetický průměr více na sebe navazujících úseků na stejné silnici.
Zdroj: www.rsd.cz, vlastní výpočty

Železniční doprava

Územím MAS procházejí tratě 070 Turnov – Mladá Boleslav – Praha, která je tratí celostátní, dále trať 041 Turnov – Jičín – Hradec Králové, jež je rovněž tratí celostátní, ale je navrženo její přeřazení mezi tratě regionální. Na obou tratích je provozována i dálková osobní doprava rychlíky. Územím prochází i tratě 063 Bakov nad Jizerou – Dolní Bousov a 064 Mladá Boleslav – Dolní Bousov – Libuň – Stará Paka. Na tratích 063 a 064 jezdí pouze osobní vlaky. Význam tratě 063 je pro obsluhu území okrajový, protože zde jezdí denně pouze 3 páry spojů v pracovní dny. Trať 070 má ze všech zdejších tratí nejlepší návrhové parametry (větší poloměr oblouků, vyšší cestovní rychlost), přesto zůstává ve srovnání se silniční dopravou nekonkurenceschopná. Cestovní časy na vozebním ramenu Liberec – Praha zůstávají stejné jako ve 30.letech 20.století. Problémem všech tratí proto zůstává **nízká cestovní rychlost a nedostatečné technické vybavení** (zastaralé zabezpečovací zařízení), do budoucna jsou nutné investice do železničních tratí. Dopravu na všech tratích zajišťují České dráhy,

a.s. Vlastníkem tratí je stát, který je zastupován Správou železniční dopravní cesty, s.o. V posledních letech se zlepšila kvalita vozového parku. Příležitostí do budoucna je vznik konkurenčního prostředí na železnici. Tento krok však musí být legislativně dobře zakotven, aby nedošlo k rozbití dopravní obsluhy mezi vzájemně nespolupracující dopravce.

Letecká doprava

V MAS existuje jedno významné **letiště u Mnichova Hradiště - Hoškovic**. Má statut veřejného mezinárodního letiště, disponuje betonovou i travnatou drahou. Provozována je i letecká doprava aerotaxi. Zrušení celní a pasové kontroly po vstupu ČR do Schengenského prostoru vedlo k několikanásobnému zvýšení mezinárodního leteckého provozu, hlavně aerotaxi. Majitelem letiště je soukromý investor.

Dalším nejbližším letištěm již za hranicí MAS je letiště v Jičíně, které má statut veřejného vnitrostátního letiště a disponuje travnatou drahou.

Dopravní obslužnost veřejnou dopravou

Dopravní obslužnost veřejnou dopravou je v obcích MAS velmi variabilní a odráží se v ní poloha jednotlivých obcí (na hlavních komunikacích, u větších měst), sídelní struktura (obec sestávající z více sídel vs. obec tvořená jedním sídlem) a rovněž spádovost za službami vyšší vybavenosti, jež obec nenabízí. Výraznou výhodou pro obce po stránce dopravního spojení je existence železnice. Podrobný přehled o počtu autobusových a vlakových spojů v jednotlivých obcích je uveden v tabulkách č.19 a 20 v příloze.

Nejlepší dopravní spojení z obcí MAS mají logicky největší sídla – Turnov a Mnichovo Hradiště – z nichž je zajišťována dopravní obsluha území. Především **Turnov lze považovat za hlavní dopravní uzel pro celou oblast** na pomezí Středočeského, Libereckého a Královéhradeckého kraje. Pro území MAS jsou významnými cíli dojížďky i Mladá Boleslav a Jičín. Dobré dopravní spojení po všechny dny v týdnu má kromě Turnova a Mnichova Hradiště i Sobotka. Lepší dopravní dostupnosti veřejnou dopravou pomáhá i přítomnost železnice, existují však výjimky. Pro obsluhu Kněžmostu má železnice téměř nulový význam, neboť nádraží je vzdáleno 2,5 km od obce a frekvence spojů je minimální. Podobně Loukov je vzdálen od nádraží asi 2,5 km, i když frekvence spojů na trati Turnov – Praha je dobrá. Zhruba 1 km je nádraží vzdáleno i od Hrubé Skály a Ktové, v obci Karlovice má vlakové spojení význam spíše jen pro část obce Sedmihorky. Výhodou je i poloha obce na hlavní silnici, kde lze pro obsluhu použít i dálkové autobusové spoje provozované i o víkendech. To platí pro obce Ktová a Loukov.

U autobusových spojů je zřejmý zcela diametrální rozdíl v počtu spojů ve všední dny a o víkendech. **V sobotu není zavedena autobusová doprava do 33 (!!) a v neděli do 20 obcí!** Občané, jež nemají možnost využívat individuální dopravu, tak jsou o víkendech v těchto obcích prakticky odříznuti od světa. Nejhorší je v tomto směru situace v obcích náležejících do okresu Mladá Boleslav (z 24 obcí není obsluhováno autobusy v sobotu 20, v neděli 11). V okrese Semily není z 10 obcí obsluhováno v sobotu 8, v neděli 4, v okrese Jičín z 6 obcí v sobotu i v neděli 4. Započítáme-li obslužnost vlakem,

tak v okrese Mladá Boleslav zůstává zcela bez spojení v sobotu 19 a v neděli 11 obcí, na Semilsku 6 a 2 obce, na Jičínsku v sobotu i neděli 2 obce. Problém nastává rovněž ve všední dny večer. Poslední spoje přijíždějí do některých obcí již okolo 18.hodiny, do některých obcí i výrazně dříve – např. do Kacanov již okolo 14:30, do Troskovic okolo 17.hodiny. V nejmenších a nejhůře obsluhovaných obcích je tak veřejná doprava redukována na několik párů spojů ve všední dny v ranních a odpoledních hodinách, které primárně zajišťují dojíždění dětí do škol. Spoje jsou většinou trasovány do nejbližšího většího města, tedy především Turnova, Mnichova Hradiště, Mladé Boleslavi, Jičína.

V letních měsících (červen, červenec a srpen) jsou v oblasti Českého ráje provozovány **turistické autobusy celkem na 5 linkách** – 3 linky jsou v provozu od začátku června, 2 od začátku července, všechny končí na konci srpna. Negativem je jejich slabá vytíženost.

Mapa č.2: Trasování letních turistických autobusů v Českém ráji v sezóně 2014

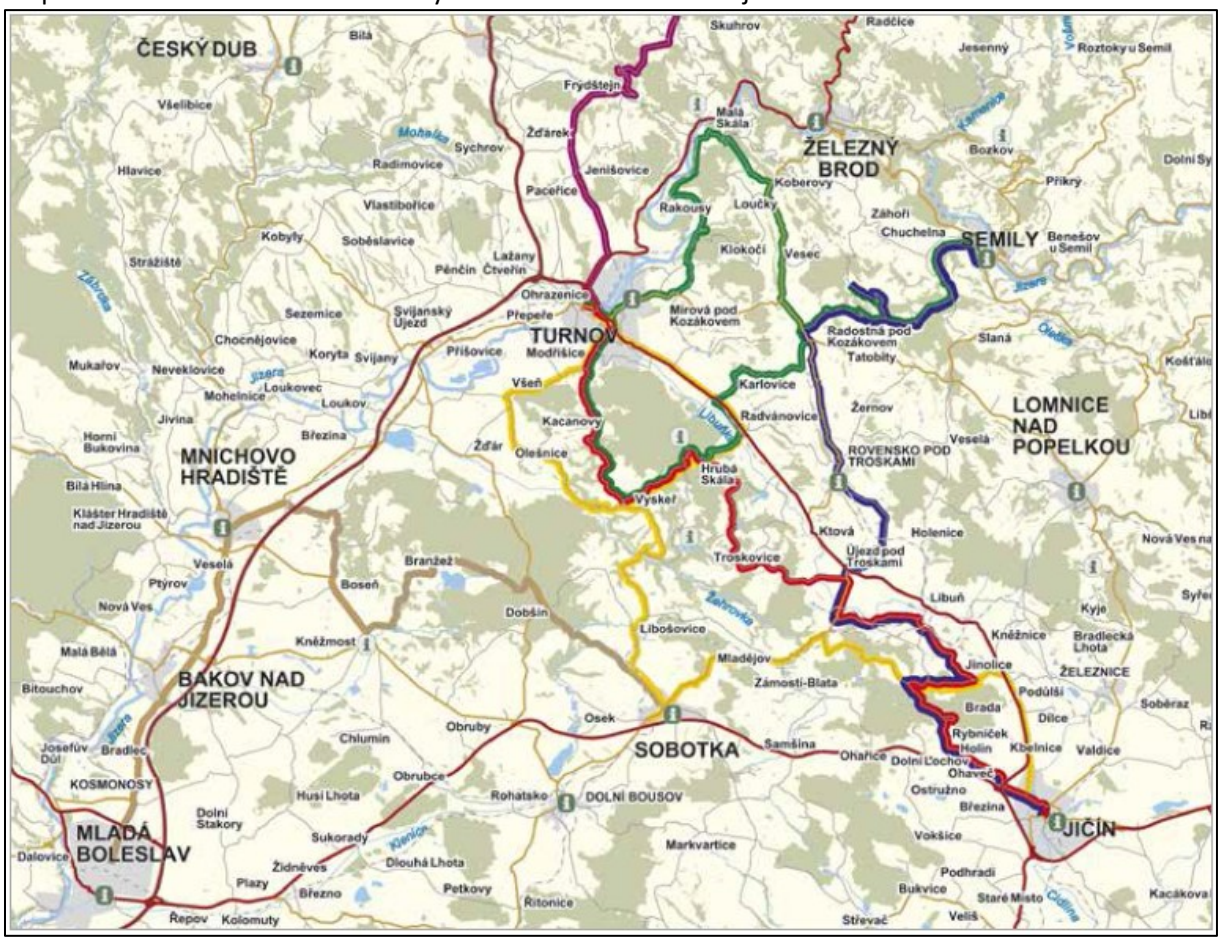

Zdroj: http://www.cesky-raj.info/cs/ubytovani-a-sluzby/doprava/turisticke-autobusy/

Autobusovou dopravu zajišťuje na Mladoboleslavsku z většiny společnost Transcentrum Bus s.r.o., která od roku 2007 patří společnosti Arriva. V Libereckém kraji zajišťuje většinu spojů společnost Busline a.s. Tyto dva majoritní přepravce doplňuje několik dalších, např. Dopravní podnik Kněžmost s.r.o., jež zajišťuje několik linek v okolí Kněžmostu, ČSAD Liberec a.s. na linkách Liberec – Mladá Boleslav, Mnichovo Hradiště – Český Dub nebo CAR-TOUR spol. s r.o. na lince Hradec Králové – Jičín-Sobotka – Mladá Boleslav. Existence konkurenčního prostředí v regionální autobusové dopravě je pozitivním jevem, stejně jako růst kvality vozového parku. Aktéry v území je poukazováno na malou efektivitu v nasazování vozidel (malá obsazenost klasických autobusů).

Nevýhodou je **rozdělení území po stránce dopravní obslužnosti do 3 krajů**. Obce v Libereckém kraji jsou začleněny do integrovaného systému IDOL, obce v Královéhradeckém kraji do systému IREDO a u obcí ve Středočeském kraji se integrovaný systém SID teprve rozvíjí. Nejvíce je místními obyvateli tento problém pociťován ve špatné návaznosti vlaků v Libuni.

Problémem je rovněž **špatný stav některých železničních a autobusových stanic a zastávek** (problém vandalismu a chybějícího vybavení). Neexistuje zde infrastruktura umožňující realizovat koncept kombinované dopravy ve vztahu kolo – veřejná doprava i auto – veřejná doprava (absence parkovišť park and ride (prostor pro odstavení aut v návaznosti na veřejnou dopravu), kiss and ride (prostory pro krátkodobé stání s návazností na veřejnou dopravu), místa pro uložení jízdních kol na stanicích a zastávkách veřejné dopravy).

Celkem 27 obcí z 36, které vyplnily dotazník, prohlásilo, že dopravní spojení veřejnou dopravou je dostatečné. Nespokojeny s dopravní obslužností byly Boseň, Branžež, Horní Bukovina, Jivina, Koryta, Libošovice, Mladějov, Mukařov a Vyskeř. Do budoucna je nezbytné aspoň zachovat současnou úroveň dopravní obslužnosti. Nabízí se i alternativní způsoby veřejné dopravy (mikrobusy, svoz seniorů na nákupy apod.).

Cyklistická doprava

Alternativou k výše popsaným druhům dopravy je cyklistická doprava, která nabízí značnou flexibilitu a částečně řeší i dopravní obsluhu v regionech. Tomu nahrává i charakter území s malým převýšením. Pro smysluplné využití cyklodopravy v dopravní obsluze v území je nutné zajistit infrastrukturu zajišťující spojení místa bydliště s místem realizace každodenních aktivit (škola, zaměstnání, služby). Pro návštěvníky území jsou důležité kvalitní a turisticky zajímavé cyklistické trasy. Jednotlivé cyklostezky a cyklotrasy musí být vybaveny podle odpovídajících parametrů (šířka, povrch, značení, doplňková infrastruktura – odpočívky, stojany apod.), turisticky zaměřené trasy pak na jednotlivých významných místech i stručnými popisky k lokalitě. Stejně významné je i zajištění základního servisu pro jednotlivé návštěvníky. Co se týká **cykloslužeb** (půjčovny a úschovny kol, cykloservisy), tak tyto jsou většinou poskytovány **ve větších městech Českého ráje** (Turnov, Jičín, Mladá Boleslav). Na sledovaném území působí minimum firem poskytujících služby v této oblasti. V posledních letech se významně rozšířily **možnosti přepravy kol po železnici**. Celá oblast je protkána **hustou sítí cyklotras**, které jednotlivé významné turistické zajímavosti přímo napojují, nebo vede cyklotrasa v bezprostřední blízkosti. Většina cyklotras vede po silnicích III.třídy, **cyklopruhy na silnicích neexistují**. Některé úseky jsou vedeny i po nezpevněných cestách, někdy i v souběhu s pěšími trasami, kde tak hrozí kolize s pěšími turisty.

Za zmínku stojí realizace projektu „**Greenway Jizera v úseku Dolánky – Líšný**“, jehož součástí je vybudování cyklostezky v úseku Dolánky – Rakousy – Malá Skála – Líšný. Úsek má celkovou délku 9,6 km, nově bude vybudováno cca 2,6 km nových stezek pro cyklisty a chodce, včetně stavby dvou nových mostů přes řeku Jizeru a rekonstrukce stávající lávky pro pěší na železničním mostě.

Přehled cyklotras na území MAS je uveden v tabulce č.21 v příloze.

Pěší trasy

Značení pěších turistických tras v oblasti Českého ráje dosáhlo největšího rozmachu v 1. polovině 20.st. Celé území je protkáno **hustou sítí pěších tras**. Největší je hustota tras logicky v místech s nejvíce turistickými zajímavostmi, tedy v „srdci Českého ráje“ – mezi Turnovem, Mnichovým Hradištěm a Jičínem. Naopak nejnižší je hustota pěších tras na hranicích Středočeského a Libereckého kraje na pravém břehu Jizery. Nejznámější je bezpochyby červená trasa, zvaná Zlatá stezka Českého ráje, která v celkové délce 103 km vede z Mladé Boleslavi přes Turnov do Jičína a spojuje nejvýznamnější místa Českého ráje. Na území MAS překonává dlouhou trasu od Kláštera Hradiště nad Jizerou přes Kost až po Turnov. Pro běžnou obsluhu v území slouží pěší trasy v sídlech. Významným hendikepem je zde **neexistence chodníků podél některých frekventovaných komunikací**.

Přehled pěších tras na území MAS je uveden v tabulce č.22 v příloze.

Hlavní závěry kapitoly

Hlavní závěry lze shrnout takto:

- dobrá dopravní poloha území - dostupnost Prahy, Liberce
- značná rizikovost hlavních silničních tahů
- vysoká intenzita dopravy na hlavních tazích – R10, I/16, I/35
- špatná kvalita krajských silnic II. a III.třídy a místních komunikací
- nedostatek finančních prostředků obcí na údržbu komunikací
- nedostatečná kvalita železničních tratí
- rozdělení dopravní obsluhy území do integrovaných dopravních systémů různých krajů (IDOL, IREDO, SID)
- špatná až velmi špatná dopravní obslužnost nejmenších obcí veřejnou dopravou
- význam letních turistických autobusů
- nedostatek parkovacích míst hlavně v nástupních místech cestovního ruchu a u některých stanic veřejné dopravy
- chybějící chodníky podél některých frekventovaných komunikací
- hustá síť cyklotras a pěších tras, příhodné terénní podmínky
- vedení většiny cyklotras po silnicích a často i v souběhu s pěšími trasami

2.2.4. Vybavenost obcí a služby

Vybavenost obcí je velmi rozdílná a v některých obcích schází i nejzákladnější služby.

Pouze 3 obce uvádí, že se na jejich území nenachází žádné **stravovací zařízení**. Jde o nejmenší obce Bílá Hlína, Koryta a Neveklovice. Nejčastějším typem stravovacího zařízení je hospoda/restaurace bez kuchyně i s kuchyní (shodně ve 20 obcích), restaurace jako součást ubytovacího zařízení v 17 obcích, rychlé občerstvení ve 13 obcích. Cukrárna je přítomna jen ve 4 největších obcích – Turnov, Mnichovo Hradiště, Sobotka a Dolní Bousov, kavárna ve 3 (Turnov, Mnichovo Hradiště, Sobotka), čajovna je jen na Hrubé Skále.

Ubytovací zařízení se nachází v celkem 24 obcích MAS z 36, které se zúčastnily dotazníkového šetření. Z obcí, které se nezúčastnily dotazníkového šetření (Mohelnice nad Jizerou, Strážiště, Všeň a Žďár) neexistuje dle veřejně dostupných zdrojů ubytovací zařízení jen v Mohelnici nad Jizerou.

Nejčastější je dle údajů z obcí ubytování v soukromí, které existuje v 19 obcích. Největší kapacity dosahuje v obcích Karlovice (11 zařízení s celkem 175 lůžky), Hrubé Skále (14 zařízení se 114 lůžky) a Ktové (6 zařízení se 104 lůžky). Lze předpokládat, že ne všichni pronajímatelé plní beze zbytku svoji ohlašovací povinnost a skutečný počet ubytovacích zařízení bude proto vyšší (aspoň co do počtu lůžek). Druhým nejčastěji zastoupeným typem ubytování je penzion v 15 obcích. Největší lůžkové kapacity existují v Kněžmostu (3 penziony s 200 lůžky), opět Karlovicích (4 zařízení s celkem 180 lůžky) a v Turnově (6 zařízení se 165 lůžky). Ubytovna je v 8 obcích s největší kapacitou v Turnově (104 lůžek) a Troskovicích (100 lůžek). Kemp existuje v 8 obcích a tábořiště v 7. Největší lůžková kapacita v kempech je v Mukařově s celkem 450 lůžky (polovina kapacity celé MAS!) a Mladějově se 150 lůžky. Kapacita tábořišť je největší v Kněžmostu.

Hotely se nacházejí jen v 7 obcích – Hrubé Skále, Kacanovech, Libošovicích, Mnichově Hradišti, Sobotce, Troskovicích a Turnově. Největší lůžková kapacita je dle předpokladů v Turnově (4 hotely s 252 lůžky), Hrubé Skále (2 hotely se 177 lůžky) a Libošovicích (3 hotely se 110 lůžky).

Celkem bylo dle údajů z obcí zjištěno v území MAS 4 020 lůžek, 497 míst pro stany a 207 míst pro karavany. Největší ubytovací kapacita se nachází v Karlovicích – 562 lůžek, 120 míst pro stany a 40 pro karavany, kde jsou ubytovací zařízení převážně lokalizována v části Sedmihorky. Následuje Turnov s 521 lůžkem, Mukařov se 450 lůžky a Hrubá Skála s 334 lůžky. Přehled stravovacích a ubytovacích zařízení podle vyjádření jednotlivých obcí udává tabulka č. 23 v příloze.

V 9 obcích neexistuje žádný **obchod s potravinami**, z toho do 5 – Branžeže, Březiny, Kacanov, Koryt a Modřišic aspoň zajíždí pojízdná prodejna potravin. Obyvatelé 4 obcí v MAS – Dobšína, Kláštera Hradiště nad Jizerou, Neveklovic a Oseku tak musí i za základními nákupy dojíždět.

Z dalších služeb lze jmenovat **autoservis** ve 13 a pneuservis v 10 obcích, často je pneuservis součástí autoservisu. Kadeřnictví existují v 9 obcích, nejvíce jich je v Turnově (10 provozoven) a v Mnichově Hradišti (7 provozoven). Celkově je **problémem většiny obcí slabá maloobchodní síť a nejistá ekonomická situace mnoha ekonomických subjektů**.

Celkem 23 obcí v dotazníkovém šetření uvedlo, že se v jejich obci nachází nějaký **řemeslník**. V 10 obcích působí výrobci regionálních produktů, nejvíce v Turnově (10 výrobců). 12 obcí uvedlo, že na jejich území se nachází zemědělský podnik, 17 obcí uvedlo soukromé zemědělce. Ekologický

zemědělský podnik a ekologické soukromé zemědělce uvádí na svém území vždy 4 obce. Výrobce potravin uvedla na svém území pouze Sobotka a výrobce biopotravin Libošovice.

Pobočka České pošty funguje ve 14 obcích. Na území Turnova fungují 2 pošty. Mateřské centrum existuje jen v Ptýrově, Sobotce a Turnově. Domovy dětí a mládeže existují v Turnově a Mnichově Hradišti, obec Markvartice tak označila i místnosti pro setkávání dětí.

Celkový přehled základní občanské vybavenosti a zastoupení některých typů podnikatelských subjektů podle vyjádření jednotlivých obcí udává tabulka č. 24 v příloze.

Hlavní závěry kapitoly
Hlavní závěry lze shrnout takto:

- vysoká vybavenost stravovacími zařízeními
- v ubytovacích zařízeních převažují ta pro méně náročnou klientelu
- absence obchodů s potravinami v nejmenších obcích
- poměrně dobrá vybavenost obcí různými řemeslníky
- průměrná vybavenost sítí pošt

2.2.5. Bydlení

Domovní fond

Tabulka č.12: Domovní fond v MAS v roce 2011

Obec	počet domů			podíl		neobydlené domy s byty		obydlené domy - počet		
	Σ	RD	BD	RD	BD	Σ	podíl z celkového počtu domů	Σ	RD	BD
Bílá Hlína	47	47	0	100,00	0,00	15	31,91	32	32	0
Boseň	209	204	2	97,61	0,96	70	33,49	139	135	1
Branžež	139	133	1	95,68	0,72	65	46,76	74	69	1
Březina	142	137	4	96,48	2,82	25	17,61	117	112	4
Dobšín	115	114	0	99,13	0,00	37	32,17	78	77	0
Dolní Bousov	923	884	26	95,77	2,82	181	19,61	742	706	25
Horní Bukovina	86	82	2	95,35	2,33	21	24,42	65	61	2
Hrubá Skála	335	325	2	97,01	0,60	138	41,19	197	190	2
Chocnějovice	219	214	4	97,72	1,83	100	45,66	119	114	4
Jivina	145	139	6	95,86	4,14	28	19,31	117	111	6
Kacanovy	93	91	1	97,85	1,08	32	34,41	61	59	1
Karlovice	278	267	7	96,04	2,52	69	24,82	209	199	6
Klášter Hradiště nad Jizerou	301	286	6	95,02	1,99	46	15,28	255	243	6
Kněžmost	632	594	19	93,99	3,01	124	19,62	508	471	19
Koryta	41	40	0	97,56	0,00	15	36,59	26	25	0
Ktová	118	114	1	96,61	0,85	43	36,44	74	72	1
Libošovice	308	301	4	97,73	1,30	143	46,43	165	159	4
Loukov	85	79	3	92,94	3,53	27	31,76	58	54	3
Loukovec	107	101	3	94,39	2,80	34	31,78	73	67	3
Markvartice	332	328	2	98,80	0,60	176	53,01	156	153	2
Mladějov	284	276	3	97,18	1,06	136	47,89	148	141	3
Mnichovo Hradiště	2 005	1 803	165	89,93	8,23	253	12,62	1 748	1 554	165
Modřišice	165	164	0	99,39	0,00	38	23,03	127	126	0
Mohelnice nad Jizerou	50	49	1	98,00	2,00	22	44,00	28	28	0
Mukařov	114	111	2	97,37	1,75	54	47,37	60	57	2
Neveklovice	39	39	0	100,00	0,00	19	48,72	20	20	0
Olešnice	106	104	1	98,11	0,94	45	42,45	61	59	1
Osek	84	83	1	98,81	1,19	19	22,62	65	64	1
Přepeře	54	52	1	96,30	1,85	12	22,22	42	40	1
Ptýrov	106	102	2	96,23	1,89	32	30,19	74	70	2
Rohatsko	87	87	0	100,00	0,00	15	17,24	72	72	0
Samšina	156	154	1	98,72	0,64	83	53,21	73	71	1
Sezemice	63	63	0	100,00	0,00	21	33,33	42	42	0
Sobotka	882	822	44	93,20	4,99	231	26,19	651	595	43
Strážiště	67	66	0	98,51	0,00	27	40,30	40	39	0
Troskovice	112	108	2	96,43	1,79	65	58,04	47	45	0
Turnov	3 062	2 609	348	85,21	11,37	362	11,82	2 697	2 269	343
Všeň	236	232	2	98,31	0,85	51	21,61	185	181	2

Vyskeř	224	218	3	97,32	1,34	91	40,63	132	127	3
Žďár	539	529	6	98,14	1,11	130	24,12	409	401	5
CELKEM MAS	**13090**	**12151**	**675**	**92,83**	**5,16**	**3095**	**23,64**	**9986**	**9110**	**662**
Liberecká část	4 729	4 232	367	89,49	7,76	934	19,75	3 790	3 327	359
Středočeská část	6 315	5 955	253	94,30	4,01	1 373	21,74	4 938	4 600	249
Královéhradecká část	2 046	1 964	55	95,99	2,69	788	38,51	1 258	1 183	54
Česká republika	2 158 119	1 901 126	214 760	88,09	9,95	356 933	16,54	1 800 075	1 554 794	211 252
Liberecký kraj	92 345	79 441	10 471	86,03	11,34	18 900	20,47	73 380	61 122	10 240
Středočeský kraj	353 037	327 239	19 892	92,69	5,63	66 126	18,73	286 780	262 703	19 444
Královéhradecký kraj	137 051	122 465	11 724	89,36	8,55	27 218	19,86	109 736	96 055	11 466

Zdroj: ČSÚ – SLDB 2011

Vzhledem k převažujícímu venkovskému charakteru MAS není překvapující **vysoký podíl rodinných domů** na celkovém domovním fondu, který převyšuje průměr za Českou republiku i všechny kraje, ve kterých MAS leží. Středočeský kraj je v tomto směru specifický, neboť jeho přirozené centrum Praha je samostatným krajem a nemůže proto výsledky ovlivnit. Pouze Turnov a Mnichovo Hradiště mají podíl rodinných domů nižší než 90 %, ve 4 malých obcích ve Středočeském kraji – Bílá Hlína, Neveklovice, Rohatsko a Sezemice - existují pouze rodinné domy. Výsledky Turnova ovlivňují výsledky za část MAS ležící v Libereckém kraji, středočeská a královéhradecká část MAS dosahují hodnot okolo 95 %. **Vyšší** než celorepublikový i krajské průměry je i **podíl neobydlených domů na domovním fondu**. V Markvarticích, Samšině a Troskovicích dokonce přesahuje 50 %, v královéhradecké části MAS dosahuje 38 %, naopak v částech MAS náležejících do zbylých dvou krajů je to okolo 20 %. Jako neobydlené jsou deklarovány domy, v nichž v době sčítání lidu nikdo nedeklaroval obvyklý pobyt. V území MAS více než 2/3 takovýchto domů je využíváno k rekreaci, ve výše zmíněných obcích vždy více než 75 %. Nejnižší podíl neobydlených domů na domovním fondu je opět v největších obcích – Turnově a Mnichově Hradišti.

Stáří domovního fondu v MAS je plně srovnatelné s průměrem za celou Českou republiku. Ve srovnání s Libereckým krajem je zde výrazně nižší podíl nejstarších domů postavených do roku 1919. V obci Rohatsko je průměrné stáří trvale obydlených domů jen 31,8 roku, protože 43 % domovního fondu bylo postaveno až po roce 2001! Naopak v obci Neveklovice je průměrné stáří domů 79,5 roku, protože 50 % domů bylo postaveno do roku 1919. Nejvyšší podíl domů, postavených v posledních 20 letech nalezneme v malých obcích blízko Mnichova Hradiště – Ptýrov, Klášter Hradiště nad Jizerou, Boseň, Březina, a dále ve 3 obcích na Jičínsku - v Rohatsku (u Dolního Bousova), Oseku (u Sobotky) a Samšině. Údaje o věkové struktuře a technické vybavenosti domovního fondu jsou v tabulkách č.25 a 26 v příloze.

Graf č.7: Věková struktura domovního fondu v MAS a jejích částech v roce 2011 a srovnání s kraji a Českou republikou

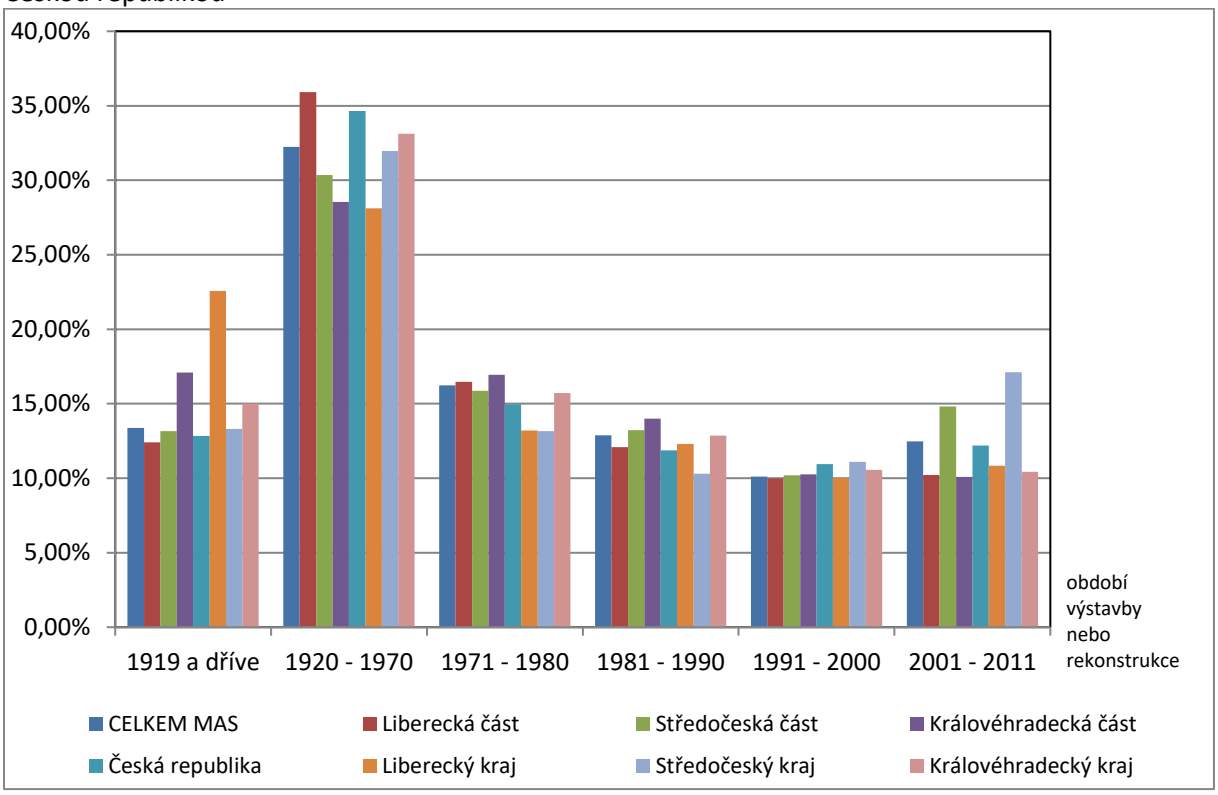

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Technická vybavenost domovního fondu je nejlepší v největších obcích – Turnově a Mnichově Hradišti, kde je nejvíce domů napojených na kanalizaci a plyn. Ve všech obcích je na vodovod napojeno aspoň 80 % obydlených domů. V Turnově a Mnichově Hradišti společně s několika malými obcemi nalezneme nejvíce domů připojených na ústřední topení. Plynofikováno je celkem 15 obcí, v některých dalších obcích jsou některé domy zásobovány plynem ze zásobníků. Podíl domů připojených na vodovod, kanalizaci, plyn a ústřední topení je srovnatelný s kraji, v nichž MAS leží, ale vždy nižší, než je průměr za celou Českou republiku. Připojenost na kanalizaci je zcela srovnatelná ve středočeské a královéhradecké části MAS, vyšší je díky Turnovu v liberecké části. Připojení na plynovod je v královéhradecké části MAS velmi malé, i v největším sídle Sobotce je jen 10 %. Důležité je poznamenat, že počty domů připojených na vodovod a kanalizaci nemusí souhlasit s obcemi, jež jsou vybaveny vodovodem a kanalizací v kapitole 2.2.2. Jako připojené byly totiž v rámci sčítání lidu, domů a bytů deklarovány i domy připojené vodovodní přípojkou na domovní studnu nebo kanalizační přípojkou na domovní čistírnu odpadních vod. V případě vodovodu to platí pro obec Březina, v případě kanalizace pro obce Libošovice, Markvartice, Mladějov, Všeň a Vyskeř.

Bytový fond

Tabulka č.13: Charakteristiky bytového fondu v MAS

obec	počet obydlených bytů			podíl		energie k vytápění				
	celkem	rodinné domy	bytové domy	rodinné domy	bytové domy	z kotelny mimo dům	uhlí, koks, uhelné brikety	plyn	elektřina	Dřevo
Bílá Hlína	36	36	0	100,00	0,00	5,56	52,78	2,78	16,67	16,67
Boseň	162	154	4	95,06	2,47	1,85	40,12	1,85	18,52	25,31
Branžež	87	78	4	89,66	4,60	0,00	47,13	2,30	11,49	22,99
Březina	144	118	25	81,94	17,36	0,00	5,56	65,97	12,50	10,42
Dobšín	86	85	0	98,84	0,00	2,33	41,86	0,00	13,95	26,74
Dolní Bousov	948	765	138	80,70	14,56	0,84	27,00	31,22	18,35	11,39
Horní Bukovina	78	71	5	91,03	6,41	1,28	46,15	1,28	10,26	29,49
Hrubá Skála	225	217	3	96,44	1,33	0,89	30,67	27,56	6,67	23,56
Chocnějovice	156	140	15	89,74	9,62	0,00	50,64	2,56	10,26	31,41
Jivina	152	129	23	84,87	15,13	1,32	61,84	0,66	15,13	17,76
Kacanovy	70	65	4	92,86	5,71	0,00	41,43	1,43	11,43	40,00
Karlovice	293	229	60	78,16	20,48	1,71	26,28	23,89	18,09	18,43
Klášter Hradiště nad Jizerou	302	270	25	89,40	8,28	1,99	10,26	50,66	10,60	16,56
Kněžmost	679	546	106	80,41	15,61	8,84	18,41	39,76	9,13	12,22
Koryta	27	27	0	100,00	0,00	3,70	37,04	0,00	7,41	40,74
Ktová	81	74	6	91,36	7,41	0,00	40,74	0,00	28,40	19,75
Libošovice	190	176	13	92,63	6,84	0,00	45,79	0,00	14,74	28,95
Loukov	72	62	8	86,11	11,11	0,00	16,67	36,11	13,89	22,22
Loukovec	100	79	17	79,00	17,00	4,00	19,00	37,00	6,00	23,00
Markvartice	171	165	5	96,49	2,92	2,34	52,05	1,17	7,60	28,07
Mladějov	192	157	31	81,77	16,15	1,56	46,88	0,52	15,10	25,52
Mnichovo Hradiště	3 219	1 774	1 408	55,11	43,74	19,20	5,75	57,53	4,19	3,63
Modřišice	154	153	0	99,35	0,00	2,60	11,69	58,44	10,39	11,04
Mohelnice nad Jizerou	33	33	0	100,00	0,00	0,00	42,42	0,00	12,12	30,30
Mukařov	66	60	5	90,91	7,58	0,00	28,79	0,00	12,12	51,52
Neveklovice	21	21	0	100,00	0,00	4,76	57,14	0,00	9,52	23,81
Olešnice	74	69	4	93,24	5,41	1,35	39,19	0,00	16,22	32,43
Osek	73	68	5	93,15	6,85	0,00	53,42	0,00	19,18	15,07
Přepeře	52	47	4	90,38	7,69	1,92	61,54	3,85	17,31	11,54
Ptýrov	84	78	4	92,86	4,76	3,57	25,00	1,19	21,43	39,29
Rohatsko	81	81	0	100,00	0,00	4,94	17,28	38,27	8,64	17,28
Samšina	83	77	5	92,77	6,02	1,20	34,94	2,41	16,87	36,14
Sezemice	43	43	0	100,00	0,00	0,00	41,86	2,33	18,60	30,23
Sobotka	927	681	205	73,46	22,11	3,56	39,37	6,69	25,35	15,64
Strážiště	46	45	0	97,83	0,00	4,35	32,61	0,00	4,35	45,65
Troskovice	50	48	0	96,00	0,00	2,00	42,00	2,00	20,00	18,00
Turnov	6 048	2 762	3 183	45,67	52,63	30,87	4,51	47,64	4,63	3,01
Všeň	223	211	9	94,62	4,04	0,90	21,97	47,53	4,93	14,80
Vyskeř	165	151	11	91,52	6,67	0,61	33,94	0,00	16,36	36,97
Žďár	477	457	17	95,81	3,56	0,84	26,00	42,35	10,48	14,47
CELKEM MAS	**16 170**	**10 502**	**5 352**	**64,95**	**33,10**	**16,36**	**16,31**	**38,69**	**8,91**	**10,09**
Liberecká část	7 383	3 979	3 280	53,89	44,43	25,50	8,86	43,49	6,16	6,46

Středočeská část	7 151	5 199	1 808	72,70	25,28	10,10	17,97	41,64	9,12	11,42
Královéhradecká část	1 636	1 324	264	80,93	16,14	2,51	42,73	4,10	20,35	20,66
Česká republika	4 104 635	1 795 065	2 257 978	43,73	55,01	33,26	8,19	34,59	6,21	6,95
Liberecký kraj	171 328	73 080	95 032	42,66	55,47	30,91	12,20	28,48	8,71	7,88
Středočeský kraj	482 860	292 325	184 092	60,54	38,13	21,79	16,32	32,84	10,64	6,89
Královéhradecký kraj	215 277	112 087	99 915	52,07	46,41	26,35	13,24	31,81	10,71	8,25

Zdroj: ČSÚ

I u obydlených bytů se vzhledem k venkovskému charakteru oblasti projevuje **vysoký podíl bytů v rodinných domech** na celkovém bytovém fondu. Nejvyšší podíl bytů v bytových domech je zcela logicky v největších obcích – v Turnově přes 52 % a v Mnichově Hradišti téměř 44 %. Přes pětinu bytového fondu tvoří byty v bytových domech i v Sobotce a Karlovicích. Pouze v 11 obcích MAS je podíl bytů v bytových domech větší než 10 %. Významné rozdíly existují nejen mezi obcemi, ale i mezi částmi MAS v jednotlivých krajích.

Graf č.8: Vývoj podílu trvale neobydlených bytů využívaných k rekreaci mezi lety 2001 a 2011

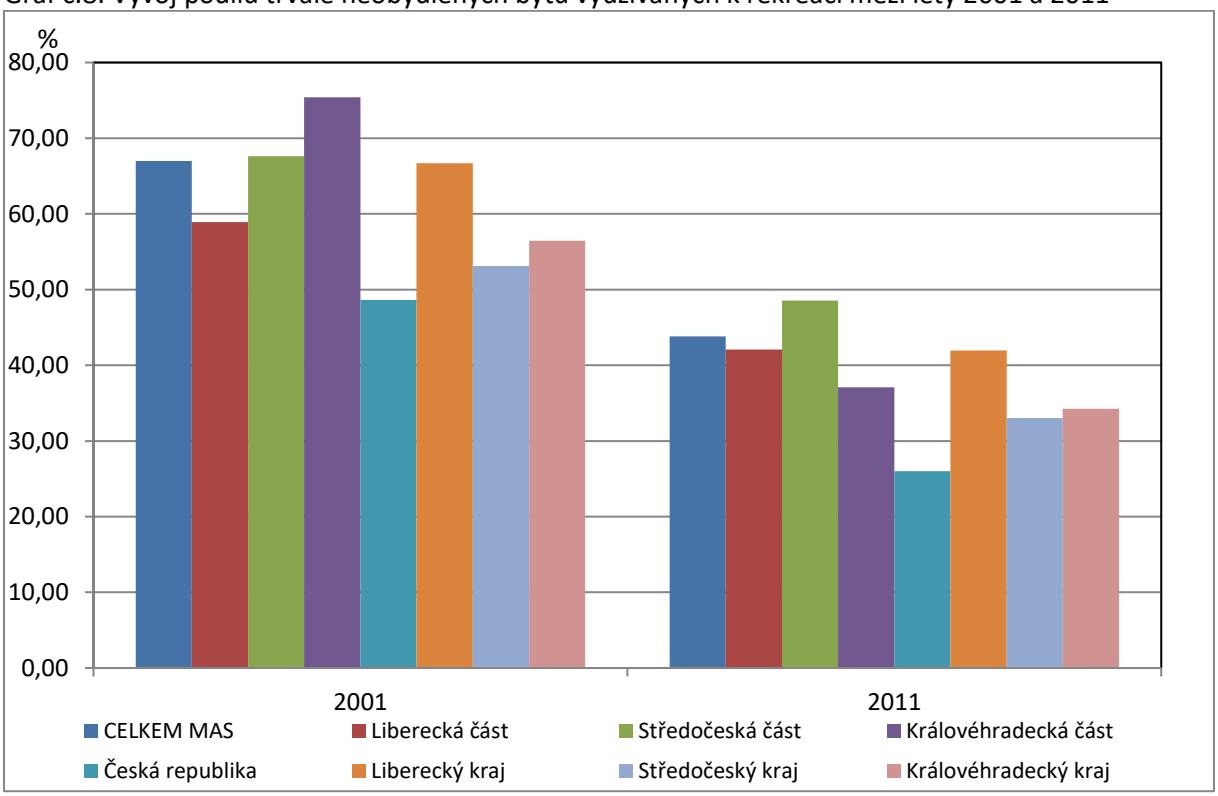

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Nadprůměrné je v MAS využití neobydlených bytů k rekreaci (43,8 %), v České republice to bylo 26 %, v krajích Středočeském a Královéhradeckém 33 resp. 34 %, v Libereckém 42 %. V roce 2001 byl však v MAS tento podíl 67 %! Podíl neobydlených bytů využívaných k rekreaci se v průběhu 10 let významně snížil ve všech sledovaných územích. Mezi jednotlivými obcemi ale existují velké rozdíly. V Branžeži a Troskovicích je podíl neobydlených bytů využívaných k rekreaci přes 80 % (!), naopak v Samšině jen 6 %. Nízké jsou podíly i v Turnově a Mnichově Hradišti (21 resp. 24 %), což není vzhledem k městskému charakteru těchto sídel překvapivé.

Nejvýznamnějším zdrojem vytápění v MAS je plyn, významné pozice mají ale i centrální vytápění (zdroj z kotelny mimo dům) a uhlí. Mezi jednotlivými obcemi ale existují významné rozdíly. Vysoký podíl bytů vytápěných plynem je opět v největších obcích – Turnově a Mnichově Hradišti, ale i v menších dobře plynofikovaných obcích – Březina, Modřišice, Klášter Hradiště nad Jizerou apod. Vytápění z kotelny mimo dům má větší význam pouze v Turnově a Mnichově Hradišti (30 resp. 19 %), kde je naopak mizivé množství bytů vytápěno uhlím. **Vytápění uhlím**, jakožto nejméně ekologický způsob vytápění nadále zůstává **dominantní v mnoha venkovských obcích**, když ve 24 obcích MAS ze 40 jde o nejrozšířenější způsob vytápění. V Jivině a Přepeřích je uhlím vytápěno více než 60 % bytů. V 6 obcích je nejrozšířenější vytápění dřevem, nejvýrazněji v Mukařově a Strážišti (51 resp. 45 %).

Vzhledem k venkovskému charakteru oblasti a vysokému podílu rodinných domů je logický **vysoký podíl bytů ve vlastním domě** (v 9 obcích více než 80 %, v celé MAS téměř 53 %). Průměr ČR přitom je 35 %, Libereckého kraje 34 %, ale Středočeského kraje téměř 50 %. Nájemní bydlení je nejvýznamnější v největších obcích – Turnově a Mnichově Hradišti - kde tvoří pětinu bytového fondu. Zároveň bylo v těchto městech významné množství bytů převedeno do osobního vlastnictví. Družstevní bydlení má opět kromě Turnova a Mnichova Hradiště málo významnou roli.

Průměrná plocha bytu na osobu opět do značné míry odráží rozdíly v bydlení mezi městem a venkovem. Vzhledem k vyšší obytné ploše rodinných domů je proto logické, že největší je obytná plocha na osobu v obcích, kde je podíl bytů v bytových domech nulový či nepatrný – Branžež, Loukov, Mukařov, Strážiště, Troskovice. Naopak nejmenší je obytná plocha na osobu v Turnově a Mnichově Hradišti, kde je také největší podíl bytů v bytových domech.

Podrobné údaje o charakteristikách bytového fondu v jednotlivých obcích jsou v tabulkách č.27-30 v příloze.

Bytová výstavba

Tabulka č.14: Bytová výstavba v obcích MAS v letech 2001 - 2013

obec	počet nově postavených bytů								počet bytů v roce 2001	podíl nově postavených bytů na stavu z roku 2001 (%)	
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2001-2013	2008-2013		2001-2013	2008-2013
Bílá Hlína	0	0	0	0	0	0	0	0	52	0,00	0,00
Boseň	7	6	2	3	2	5	41	25	206	19,90	12,14
Branžež	1	2	3	3	0	0	12	9	147	8,16	6,12
Březina	4	3	5	4	3	2	36	21	150	24,00	14,00
Dobšín	0	0	0	0	0	3	14	3	118	11,86	2,54
Dolní Bousov	13	12	10	5	8	13	116	61	1 064	10,90	5,73
Horní Bukovina	1	0	2	1	2	0	11	6	88	12,50	6,82
Hrubá Skála	1	3	1	3	2	3	34	13	356	9,55	3,65
Chocnějovice	2	1	0	1	1	0	17	5	249	6,83	2,01
Jivina	5	2	5	2	3	1	30	18	166	18,07	10,84
Kacanovy	1	0	1	2	3	0	11	7	100	11,00	7,00
Karlovice	3	4	1	5	5	3	35	21	333	10,51	6,31
Klášter Hradiště nad Jizerou	6	6	6	6	4	3	76	31	301	25,25	10,30
Kněžmost	12	15	12	17	21	12	157	89	687	22,85	12,95
Koryta	0	0	0	0	0	0	0	0	43	0,00	0,00

Ktová	1	1	0	3	2	0	12	7	121	9,92	5,79
Libošovice	2	6	2	3	2	1	30	16	325	9,23	4,92
Loukov	1	1	1	2	3	2	11	10	96	11,46	10,42
Loukovec	0	1	1	0	1	1	8	4	135	5,93	2,96
Markvartice	1	1	0	1	0	0	5	3	348	1,44	0,86
Mladějov	0	1	1	0	5	1	16	8	332	4,82	2,41
Mnichovo Hradiště	24	18	37	33	30	24	294	166	3 447	8,53	4,82
Modřišice	3	2	4	1	0	0	21	10	175	12,00	5,71
Mohelnice nad Jizerou	1	1	0	0	0	0	4	2	53	7,55	3,77
Mukařov	3	0	0	0	1	0	7	4	108	6,48	3,70
Neveklovice	0	0	0	0	0	0	0	0	39	0,00	0,00
Olešnice	0	1	2	0	0	3	10	6	115	8,70	5,22
Osek	1	3	2	2	1	1	19	10	82	23,17	12,20
Přepeře	1	0	0	0	0	0	2	1	67	2,99	1,49
Ptýrov	1	12	4	5	4	2	38	28	90	42,22	31,11
Rohatsko	2	7	2	5	0	1	28	17	77	36,36	22,08
Samšina	3	0	0	1	0	0	9	4	163	5,52	2,45
Sezemice	0	0	1	0	0	0	3	1	65	4,62	1,54
Sobotka	9	3	2	14	5	2	100	35	1 116	8,96	3,14
Strážiště	0	0	1	1	1	2	10	5	64	15,63	7,81
Troskovice	0	1	5	2	1	0	14	9	115	12,17	7,83
Turnov	45	18	48	14	13	10	466	148	6 429	7,25	2,30
Všeň	0	0	0	0	0	2	7	2	258	2,71	0,78
Vyskeř	1	5	2	0	1	1	16	10	242	6,61	4,13
Žďár	10	5	3	7	9	6	75	40	590	12,71	6,78
CELKEM MAS	**165**	**141**	**166**	**146**	**133**	**104**	**1 795**	**855**	**18 712**	**9,59**	**4,57**
Liberecká část	55	35	64	30	27	22	626	233	8 244	7,59	2,83
Středočeská část	94	92	95	95	93	77	990	546	8 102	12,22	6,74
Královéhradecká část	16	14	7	21	13	5	179	76	2 366	7,57	3,21
Česká republika	38 380	38 473	36 442	28 630	29 467	25 238	412 776	196 630	4 366 293	9,45	4,50
Liberecký kraj	1 355	1 480	1 256	957	1 252	774	14 740	7 074	189 241	7,79	3,74
Středočeský kraj	8 041	7 421	7 405	6 376	5 900	5 295	78 752	40 438	498 271	15,81	8,12
Královéhradecký kraj	1 919	1 516	1 807	1 320	1 384	1 046	19 111	8 992	241 699	7,91	3,72

Zdroj: ČSÚ

Nejvíce bytů bylo v letech 2001 – 2013 postaveno v Turnově a Mnichově Hradišti, dále pak v Kněžmostě, Dolním Bousově a Sobotce. Porovnáváme-li počet postavených bytů s původním početním stavem bytů při sčítání v roce 2001, pak nejintenzivnější byla bytová výstavba v Ptýrově a Rohatsku, kde se počet bytů takto zvýšil o 42 resp. 36 %. Naopak v obcích Bílá Hlína, Koryta a Neveklovice nebyl v daném období postaven žádný byt, v Přepeřích 2 byty a v Sezemicích 3 byty. Velmi nízká byla intenzita bytové výstavby i v Markvarticích a Všeni. Nová bytová výstavba souvisí především s dostupností pozemků pro výstavbu, jak po stránce právní, finanční, tak i dostupností sítí. Mezi jednotlivými i sousedícími obcemi existují v intenzitě bytové výstavby značné rozdíly. Celkově lze prohlásit, že **nejintenzivnější byla bytová výstavba v prstenci obcí okolo Mnichova Hradiště**, naopak nejméně bytů se stavělo v některých obcích severně a západně od Mnichova Hradiště (za zmíněným prstencem s nejintenzivnější výstavbou) a východně a jižně od Sobotky. Intenzita bytové výstavby byla o něco vyšší než v Libereckém kraji a téměř stejná jako v České republice. Průměr za

Středočeský kraj je deformován vysokou intenzitou výstavby okolo Prahy. Intenzita bytové výstavby v obcích ve středočeské části MAS (okres Mladá Boleslav) byla asi o 60 % vyšší než v okresech Semily a Jičín. Podrobné údaje o bytové výstavbě v letech 2001 – 2013 jsou v tabulce č. 31 v příloze.

Graf č.9: Intenzita bytové výstavby v MAS v letech 2001 - 2013

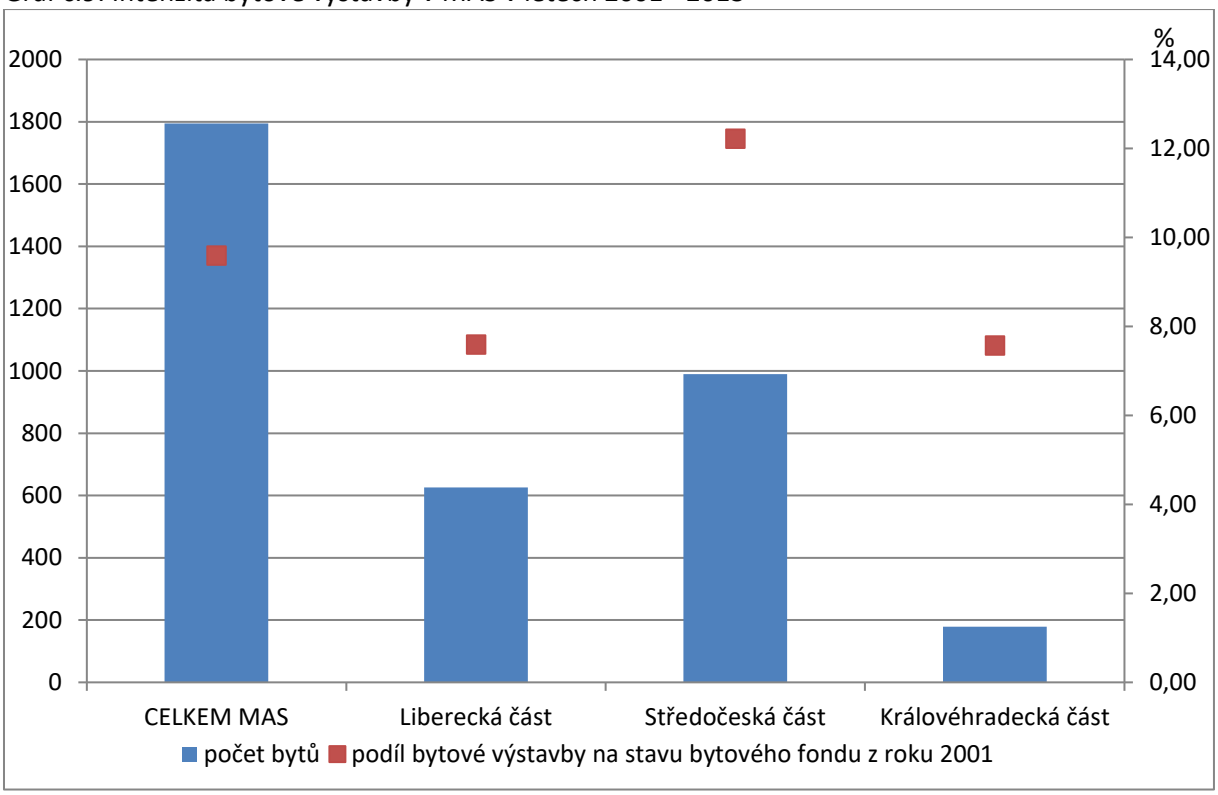

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Závěry kapitoly

Hlavní závěry lze shrnout takto:

- vysoký podíl rodinných domů a trvale neobydlených domů na domovním fondu
- velké rozdíly v podílu neobydlených domů mezi jednotlivými obcemi
- velké rozdíly ve stáří domovního fondu mezi obcemi
- průměrná technická vybavenost domovního fondu
- vysoké využití neobydlených bytů k rekreaci
- dominantním topným médiem je celkově plyn, ale v malých obcích uhlí
- druh vlastnictví bytů výrazně ovlivňuje vysoký podíl rodinných domů
- nejintenzivnější bytová výstavba v obcích okolo Mnichova Hradiště
- přírůstek počtu obyvatel do značné míry v souladu s intenzivní bytovou výstavbou

2.2.6. Životní prostředí

Ochrana přírody

Jedním z nejvýraznějších znaků území jsou zde významné přírodní hodnoty, zachovalý krajinný ráz. Určující je zde hlavně **existence CHKO Český ráj**. CHKO se rozkládá na území 22 obcí MAS, z toho 4 obce (Branžež, Kacanovy, Libošovice, Vyskeř) leží celé na území CHKO. V rámci oblasti nalezneme i **maloplošná chráněná území** – 9 přírodních rezervací (Apolena, Bažantník, Bažantnice u Loukova, Hruboskalsko, Na hranicích, Podtrosecká údolí, Příhrazské skály, Údolí Plakánek a Žabakor) a 8 přírodních památek (Borecké skály, Dubolka, Libuňka, Tachovský vodopád, Trosky, V Dubech, Vrch Káčov a Vústra). Přírodní památka Meziluží byla zrušena v roce 2013, neboť zde zanikl předmět ochrany.

Na území MAS se rovněž nacházejí **lokality NATURA 2000**. Jsou to evropsky významné lokality Drhleny, Podtrosecká údolí, Průlom Jizery u Rakous, Příhrazské skály a Údolí Plakánek. Ve sledované oblasti rovněž existují významné krajinné prvky a památné stromy.

Do budoucna lze očekávat soustavný významný tlak na krajinu, nezbytná je ochrana krajinného rázu, posilování biodiverzity a ekologické stability krajiny.

Odpadové hospodářství

Na území MAS se nachází **jediná skládka odpadů na katastru obce Klášter Hradiště nad Jizerou** s projektovanou kapacitou 120 000 m^3. Skládka není určena k ukládání nebezpečných odpadů. Provozovatelem je společnost Skládka Klášter s.r.o., která je v majetku obce. Plán odpadového hospodářství Středočeského kraje uvádí jako předpokládané datum ukončení skládkování rok 2015. V Branžeži existovala nedokončená skládka tuhých domovních odpadů, která byla dle informací z Plánu odpadového hospodářství Středočeského kraje již odstraněna.

Již **za hranicí MAS leží významná skládka odpadů na katastru obce Košťálov**, která má kapacitu 2 800 000 m^3. Skládka je provozována společností Marius Pedersen a.s. Na tu se sváží komunální odpad z velké části Libereckého kraje.

Rovněž za hranicí MAS leží skládka v Popovicích u Jičína, kterou provozují Technické služby města Jičína. Skládka má projektovanou kapacitu 435 000 m^3.

Na území MAS se nenachází žádná spalovna. **Nejbližší spalovna** komunálních odpadů je **v Liberci** s kapacitou 96 000 tun odpadu za rok. Provozovatelem je společnost Termizo a.s. vlastněná německým akcionářem MVV ENERGIE AG. V Liberci existuje rovněž spalovna nebezpečných odpadů v areálu krajské nemocnice a v Jablonci nad Nisou v areálu průmyslové zóny v Rýnovicích.

Databáze kompostáren, kterou provozuje Centrum pro hospodaření s odpady, uvádí na území MAS **3 kompostárny**. Kompostárnu v Březině provozuje společnost BIO-FERM s.r.o., zařízení zpracovává biologicky rozložitelné odpady a kaly z ČOV. V Dolním Bousově byla kompostárna otevřena v červnu 2013. Vybudována byla s pomocí dotace z Operačního programu Životní prostředí. Odpady zde mohou odkládat pouze občané obce Dolní Bousov. Kompostárna existuje i v Turnově – Malém Rohozci, kterou provozuje firma Ing. Jan Švejkovský.

Zemědělské družstvo Sever Loukovec provozuje od roku 2012 **bioplynovou stanici**, která vyrábí 716 kW elektřiny za hodinu. Zpracovává se chlévská mrva, kukuřičná siláž, senáž. Odpadní teplo je částečně využíváno v areálu živočišné výroby v Chocnějovicích.

Na území MAS se nachází další zařízení na likvidaci dopadů. V Mnichově Hradišti je to sběrný dvůr, v Turnově sběrný dvůr a překladiště, v turnovské části Nudvojovice je další sběrna a autovrakoviště.

Z dotazníkového šetření v obcích vyplývá, že sběrné dvory existují v 8 obcích. Ve všech obcích standardně probíhá **svoz odpadů** buď na skládku, nebo do spalovny nejčastěji **prostřednictvím velkých svozových společností**. Rovněž ve všech obcích probíhá sběr nebezpečných odpadů, případně je v obci k tomuto účelu zřízen sběrný dvůr. Rozvinutý je rovněž sběr tříděného odpadu. Sklo a plasty se třídí ve všech obcích, papír v 31 obcích z 36, nápojové kartony ve 24, drobné elektro v 19 obcích a textil v 8 obcích. **Velká většina obcí dotuje svoz směsného odpadu ze svého rozpočtu**. Obec Troskovice vyhrála v roce 2012 8.ročník soutěže měst a obcí Libereckého kraje v třídění odpadů Zlatá popelnice. Z vyjádření aktérů v území v rámci veřejných projednání ale rovněž plyne, že v území je nedostatek sběrných dvorů a jako žádoucí se jeví posílit kapacitu a dostupnost nádob na tříděný odpad. Jako problém je spatřováno i problematické vymáhání poplatků za odpad od rekreantů, existence černých skládek, problematika velkoobjemového odpadu a vysoké poplatky za svoz odpadu (většina obcí dotuje ze svého rozpočtu). S tím souvisí i nedostatečné ekologické povědomí některých obyvatel.

Staré ekologické zátěže

Plány odpadového hospodářství všech 3 krajů evidují na území MAS staré ekologické zátěže. Problémem je stáří dokumentů, které byly schváleny již v roce 2004. Ve středočeské části MAS jsou jako prioritní pro odstranění uváděny staré ekologické zátěže v Mnichově Hradišti – čistírna oděvů Jan Pícha – Beneš a v Klášteře Hradiště nad Jizerou Pivovar Klášter. Obce ve svých vyplněných dotaznících tyto zátěže neuvádí. Plán odpadového hospodářství Libereckého kraje uvádí ve své databázi jako prioritní k sanaci v Turnově staré ekologické zátěže v Sklostroji (dříve Sklářské strojírny) a v Preciose. Ani město Turnov ve vyplněném dotazníku tyto zátěže neuvádí.

Královéhradecký kraj vede ve své databázi 5 zátěží (v tabulce č. 32 v příloze) a Liberecký kraj 12 zátěží (v tabulce č. 33 v příloze).

Ochrana ovzduší

Tabulka č.15: 5 leté průměry z let 2009-2013 pro hlavní znečišťující látky v MAS

Znečisťující látka	Způsob měření	Imisní limit (µg.m^{-3})	Nejvyšší hodnota (µg.m^{-3})
Oxid siřičitý	4.nejvyšší 24 hodinová koncentrace	125	Bílá Hlína 24,6 Turnov 21,7
Oxid dusičitý	roční průměr	40	Turnov 22,4 Mnichovo Hradiště 20,3
polétavý prach PM 10	roční průměr	40	Mnichovo Hradiště 25,7 Turnov 24,8
polétavý prach PM 2,5	roční průměr	25	Turnov 19,5

			Mnichovo Hradiště 19,4
Benzopyren	roční průměr	1 ng.m^{-3}	**Mnichovo Hradiště 1,3 ng.m^{-3}** **Turnov 1,3 ng.m^{-3}** **Klášter Hradiště nad Jizerou 1,01 ng.m^{-3}**
Olovo	roční průměr	500 ng.m^{-3}	Turnov 11,1 ng.m^{-3} Mnichovo Hradiště 10,3 ng.m^{-3}
Arsen	roční průměr	6 ng.m^{-3}	Mnichovo Hradiště 1,87 ng.m^{-3} Turnov 1,86 ng.m^{-3} Sobotka 1,8 ng.m^{-3}
Kadmium	roční průměr	5 ng.m^{-3}	Turnov 0,84 ng.m^{-3}

Zdroj: http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/isko/ozko/13petileti/png/index_CZ.html

Z hlediska úrovně znečištění ovzduší patří oblast Českého ráje k místům s **poměrně dobrou kvalitou ovzduší**. Nejproblematičtějším polutantem je **benzopyren**, který vzniká jako produkt nedokonalého spalování především z automobilové dopravy ze vznětových motorů a má karcinogenní účinky. Průměrná hodnota v letech 2009-2013 překročila v Turnově, Mnichově Hradišti a Klášteře Hradiště nad Jizerou imisní limit. Významné negativní zdravotní účinky má rovněž **polétavý prach frakce PM10** (částice do velikosti 10 mikronů = 10^{-5} m), který na sebe váže mnohé nebezpečné látky (těžké kovy, organické látky), které se pak snadněji dostanou do dýchacího ústrojí. Hlavně kvůli koncentraci polétavého prachu je oblast Mnichova Hradiště a jeho nejbližšího okolí (Kněžmost, Ptýrov) řazena k oblastem se zhoršenou kvalitou ovzduší, jak ji každoročně vymezuje Ministerstvo životního prostředí. Tato oblast však zahrnuje široký pás severně od Prahy, táhnoucí se z Ústecka přes okres Mělník až na Mladoboleslavsko a Nymbursko. Ostatní škodliviny nepřekročily v letech 2009-2013 v oblasti své imisní limity.

Největším znečišťovatelem podle celkového množství znečišťujících látek, ležícím přímo v území byl v roce 2013 podnik KAMAX, s.r.o. v Turnově, který se zabývá výrobou vysokopevnostních spojovacích dílů pro automobilový průmysl. Největší spektrum znečišťujících látek emitoval ve stejném roce podnik firmy MAHLE Behr Mnichovo Hradiště s.r.o., který se zabývá výrobou chladičů, klimatizací a topení. Z hlediska těkavých organických látek jsou významnými znečišťovateli i tiskárna UNIPRESS, spol. s r.o. a sklářská firma Preciosa, a.s., obě v Turnově. Podrobný přehled největších místních znečišťovatelů je uveden v tabulce č. 34 v příloze. Ve znečištění ovzduší se však výrazně uplatňuje i dálkový přenos emisí z nejvýznamnějších zdrojů mimo území MAS. Zásadní roli v emisích však hrají i malé zdroje znečištění, především lokální topeniště (spalování nekvalitního uhlí, případně i různých druhů odpadů) a automobilová doprava, které jsou u tuhých látek, oxidů dusíku, oxidu uhelnatého a těkavých organických látek zodpovědné za více než polovinu emisí.

Ochrana vod

Tabulka č.16: Hodnocení povrchových vod

Vodní tok	Chemický stav	Ekologický stav		Významný problém nakládání s vodami
		Fyzikálně- chemické složky	Biologické složky	
	Nevyhovující parametr	Nevyhovující parametr	Nevyhovující parametr	
Stebenka	Vyhovující	Vyhovující	**Nevyhovující**	NE

			Bentos	
Libuňka	Vyhovující	**Nevyhovující**	**Nevyhovující**	ANO Nedostatečné odkanalizování
		Celkový fosfor	**Bentos**; PN - ryby	
Žehrovka	Vyhovující	Vyhovující	**Nevyhovující**	ANO
			Bentos; PN - ryby	
Jizera od soutoku s Kamenicí po soutok s Mohelkou	**Nevyhovující**	Vyhovující	**Nevyhovující**	ANO Nedostatečné čištění průmyslových odpadních vod
	kadmium; PN- nikl, rtuť, olovo, benzopyren, indenopyren		**Bentos**	
Mohelka od soutoku s Oharkou po ústí	Vyhovující	**Nevyhovující**	**Nevyhovující**	NE
		Dusík dusičnanový	**Bentos**; PN- ryby	
Kněžmostka	Vyhovující	**Nevyhovující**	**Nevyhovující**	ANO Nevhodná aplikace hnojiv a prostředků na ochranu rostlin
		BSK 5 Dusík dusičnanový Kyslík rozpuštěný Sírany	**Bentos**; PN - ryby	
Klenice	Potenciálně nevyhovující	**Nevyhovující**	**Nevyhovující**	ANO Nedostatečné čištění průmyslových odpadních vod Eutrofizace Nevhodná aplikace hnojiv a prostředků na ochranu rostlin
	Olovo	**BSK 5 Dusík dusičnanový Sírany**	**Bentos, fytoplantkon**; PN - ryby	
Jizera od soutoku s Mohelkou po ústí do Labe	Potenciálně nevyhovující	Vyhovující	**Nevyhovující**	ANO Nedostatečné čištění průmyslových odpadních vod
	nikl, benzopyren, indenopyren		**Bentos**; PN - ryby	

Vysvětlivky: BSK 5 – biochemická spotřeba kyslíku, PN – potenciálně nevyhovující, bentos - biocenóza zahrnující všechny živočišné (zoobentos) a rostlinné (fytobentos) organizmy obývající břeh a dno vod
Zdroj: http://www.pla.cz/planet/projects/planovaniov/files/navrhpop/WEB/index.html

Z tabelárního přehledu hodnocení povrchových vod publikovaného v Plánu oblasti povodí horního a středního Labe je zřejmé, že **většina vodních toků v oblasti vyhovuje z hlediska chemického stavu**. Výjimkou je řeka Jizera mezi ústím Kamenice a Mohelky, která je znečištěná hlavně těžkými kovy a polycyklickými aromatickými uhlovodíky, což je způsobeno hlavně nedostatečným čištěním průmyslových odpadních vod. V tomto parametru patří tento úsek k nejznečištěnějším v celé oblasti povodí horního a středního Labe (spolu s některými úseky samotného Labe, Stěnavou na Broumovsku nebo Výrovkou na Nymbursku). Naopak **z hlediska biologické složky nevyhověl žádný ze sledovaných vodních toků**, což má negativní dopady hlavně na vodní biocenózu a částečně i na ryby. Z hlediska fyzikálně- chemického složení jsou ve vodních tocích překračovány hlavně hladiny dusíku, někdy i síranů a rozpuštěného kyslíku. Jako nejproblematičtější lze hodnotit stav říček Kněžmostka a Klenice, což vyplývá hlavně z ekologicky nevhodných postupů v zemědělství v oblastech, jimiž tyto vodní toky protékají. Zároveň je však třeba poznamenat, že s nevyhovujícím ekologickým stavem (jak po stránce fyzikálně-chemického, tak po stránce biologického složení) se musí vyrovnávat většina vodních toků v povodí horního a středního Labe.

Tabulka č.17: Hodnocení podzemních vod

Útvar podzemních vod	Chemický stav		Kvantitativní stav	Významný problém nakládání s vodami
	Plošné zdroje znečištění	Bodové zdroje znečištění		
	Nevyhovující parametr	Nevyhovující parametr	Nevyhovující parametr	
Jizerská křída pravobřežní	**Nevyhovující**	**Nevyhovující**	Potenciálně nevyhovující	ANO Plošné znečištění z atmosférické depozice Staré ekologické zátěže
	dusík, kys. neutral. kapacita do pH 4,5, atrazin, desethylatrazin	**benzo(a)pyren, benzo(b)fluoranthen, benzo(g,h,i)perylen, benzo(k)fluoranthen, indeno(1,2,3-c,d)pyren, tetrachlorethen, kyanidy, jiné**	výstavba geotermálních vrtů	
Jizerský coniak	Vyhovující	Potenciálně nevyhovující	Potenciálně nevyhovující	ANO Nevhodné využívání území
		benzo(a)pyren, fluoranthen	těžba, výstavba geotermálních vrtů	
Jizerská křída levobřežní	**Nevyhovující**	**Nevyhovující**	Potenciálně nevyhovující	ANO Odběry a vypouštění za podmínek nízkých průtoků/nepříznivý poměr mezi odběry a základním odtokem Nevhodná aplikace hnojiv a prostředků na ochranu rostlin
	dusík, chloridy	**benzen, benzo(g,h,i)perylen, olovo, tetrachlorethen, jiné**	poměr odběrů k zdrojům, výstavba geotermálních vrtů	

Zdroj: http://www.pla.cz/planet/projects/planovaniov/files/navrhpop/WEB/index.html

Rovněž **stav podzemních vod nelze hodnotit jako příznivý**. Problémy jsou především v útvarech jizerské křídy levobřežní i pravobřežní z důvodu znečišťování těchto podzemních vod dusíkem a různými druhy uhlovodíků. V Jizerské křídě pravobřežní byl rovněž zaznamenán významný stoupající trend znečištění kyanidy. Jako vyhovující z hlediska kvality podzemních vod lze proto hodnotit jen útvar Jizerský coniak.

V oblasti čištění vod je splaškovou kanalizací vybaveno 11 obcí v oblasti. Téměř výhradně se však jedná vždy jen o hlavní část obce. K tomuto blíže viz kapitola 2.2.2.

Téměř celé území leží v CHOPAV (Chráněná oblast přirozené akumulace vod) Severočeská křída.

V oblasti je díky příznivým přírodním podmínkám významně rozšířeno rybníkářství a rybářství, které je jednou z typických charakteristik oblasti Českého ráje. Polointenzívní až extenzívní hospodaření probíhá většinou v rybnících s plochou nad 1 ha. Menší rybníky jsou ponechávány bez řízených rybích obsádek.

Záplavová území

Záplavová území jsou v MAS logicky nejvíce lokalizována podél největšího vodního toku – Jizery. **V hranicích 100 leté vody leží významné části Turnova**, jedná se většinou o průmyslové a sportovní plochy. V dalších lokalitách záplavové zóny 100 leté vody z Jizery, Mohelky, Kněžmostky a Mukařovského potoka někdy zasahují větší oblasti, ale nikoli obytnou zástavbu.

V rámci veřejných projednání byla zmíněna nedostatečná údržba vodotečí, absence retenčních nádrží a poldrů v zemědělské krajině i v lesích. Problematika hospodaření s vodou bude nabývat stále většího významu.

Čištění vod

Jak již bylo zdůrazněno v kapitole 2.2.2, pouze v menší části obcí je vybudovaná kanalizační síť a vody jsou čištěny v čistírnách odpadních vod. Poměrně **častá bývá existence jednotných kanalizačních sítí**, které jsou ale zaúsťovány dále do vodoteče. V Plánech rozvoje vodovodů a kanalizací jsou definovány poměrně **rozsáhlé plány na vybudování nových kanalizačních sítí a rozšíření těch stávajících**. Tyto plány ale často naráží na omezené rozpočtové možnosti obcí. Zajímavé je, že spolu příliš nekorespondují plány uvedené v Plánu rozvoje vodovodů a kanalizací a záměry obcí na budování kanalizace. Návrhy a přání obcí lze často považovat jen za stadium úvah. Před realizací výstavby kanalizace musí být takový záměr obsažen v Plánu rozvoje vodovodů a kanalizací. Podrobný přehled splaškových kanalizací a záměrů z Plánů rozvoje vodovodů a kanalizací je uveden v tabulce č. 35 v příloze.

Ochrana půdy

Graf č.10: Rozdělení půdy v MAS a jejích částech v roce 2013 a srovnání s Českou republikou

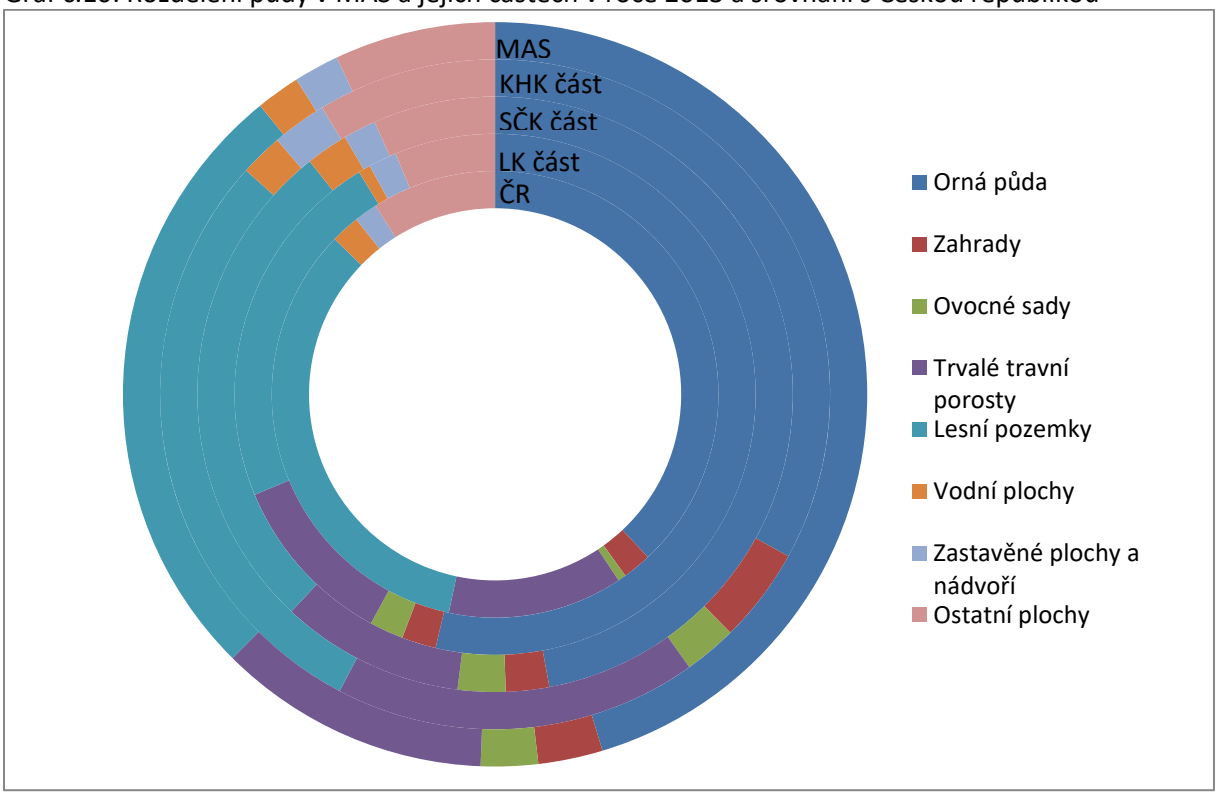

Vysvětlivky: MAS – Obecně prospěšná společnost pro Český ráj- MAS Český ráj a Střední Pojizeří, KHK část – část MAS ležící v Královéhradeckém kraji, SČK část- část MAS ležící ve Středočeském kraji, LK část – část MAS ležící v Libereckém kraji, ČR – Česká republika
Do zemědělské půdy se řadí orná půda, chmelnice, vinice, zahrady, ovocné sady a trvalé travní porosty, do nezemědělské půdy lesní, vodní, zastavěné a ostatní plochy. Chmelnice a vinice nejsou vzhledem k jejich neexistenci v MAS a nepatrným podílům v Libereckém kraji a ČR (do 0,25 %) do sledování zahrnuty.
Zdroj: ČSÚ

Území MAS má celkově **větší podíl zemědělské půdy** (62,5 %) a **nižší podíl lesní půdy** (26,7 %), než činí průměr za celou ČR. Orná půda zabírá asi 45 % celkové rozlohy území, což je asi o pětinu více než celostátní průměr 38 %. Vyšší je rovněž podíl ovocných sadů (2,5 %, v ČR 0,6 %) a zahrad (2,8 %, v ČR 2,1 %). Mezi jednotlivými obcemi však existují obrovské rozdíly, které vyplývají z charakteru krajiny, v níž obce leží. Obce Bílá Hlína a Kacanovy mají podíl orné půdy nižší než 5 %, neboť velká většina rozlohy připadá na lesní půdu (u Bílé Hlíny více než 90 %!) bývalého vojenského prostoru Ralsko resp. Českého ráje v případě Kacanov. Vysoký podíl lesní půdy mají i další obce ležící na okraji těchto velkých lesních komplexů.

Naopak největší podíl orné půdy nalezneme u obcí Rohatsko a Přepeře v okolí Dolního Bousova, tedy v úrodné zemědělské krajině. Nejvyšší podíl ovocných sadů mají obce Boseň a Koryta na Mnichovohradišťsku (19 resp. 11 %). Významný je podíl vodních ploch u obcí Březina (rybník Žabakor) a Branžež (Komárovský rybník). Nejvyšší podíl zastavěných a ostatních ploch (ostatní dopravní plochy, sídelní zeleň, sportoviště, hřbitovy, plochy pro kulturu, manipulační plochy) nalezneme logicky u největších sídel – Turnova a Mnichova Hradiště, ale poněkud překvapivě i u obcí Březina (část plochy letiště) a Mladějov. Podíl trvalých travních porostů v oblasti je mírně podprůměrný, největší podíl těchto ploch nalezneme v obcích Olešnice, Loukov a Mohelnice nad Jizerou.

V poslední době stále více diskutovaným problémem se dnes rovněž stává **celkový úbytek zemědělské půdy** ve prospěch zastavěných ploch. Ze srovnání rozdělení půdy v jednotlivých obcích i celé MAS mezi lety 1995 a 2013 vyplývá, že i zde k tomuto trendu dochází, ale naštěstí nemá takovou dynamiku, jako v jiných oblastech. Zemědělské půdy zde mezi sledovanými lety ubylo o 0,51 procentního bodu, orné půdy o 1,08 procentního bodu, v absolutním vyjádření jde o 207 ha u zemědělské a 432 ha u orné půdy. Jen za rok 2013 ale ubylo 19 ha zemědělské a 22 ha orné půdy. Mezi jednotlivými obcemi však existují obrovské rozdíly. Orné půdy přibylo pouze v 6 obcích, ubylo v 33 obcích. Zcela se zde vymyká obec Přepeře na Mnichovohradištsku, kde podíl orné půdy stoupl z 65 % na téměř 85 % (nárůst o 62 ha). Nárůst podílu orné půdy u obce Březina je způsoben změnou celkové rozlohy obce, kde 100 ha půdy bylo převedeno do obce Mnichovo Hradiště, což má na sledování změn zásadní vliv. Největší úbytek orné půdy proběhl ve Všeni a Korytech (okolo 6 procentních bodů).

Pozitivním zjištěním je, že největší nárůst nebyl u půdy zastavěné (absolutně o 40 ha) ani u ostatních ploch (o 35 ha). **Nejvíce vzrostla plocha lesní půdy** (o 124 ha), následují louky a pastviny (o 106 ha) a ovocné sady (o 104 ha). Tento vývoj má řadu příčin, nejvýznamnějšími jsou zřejmě přesuny půdy související s dotacemi z Programu rozvoje venkova (agroenvironmentální opatření, zalesňování zemědělské půdy), ale i se situací po rozpadu JZD (Jednotných zemědělských družstev), kdy některé plochy půdy zůstaly ležet ladem, protože se o ně neměl kdo starat a postupně tak byly přeřazeny z kategorie orné půdy např. do kategorie trvalých travních porostů (louky a pastviny). Poněkud překvapivý je růst rozlohy ovocných sadů, je však třeba dodat, že významnější nárůst těchto ploch se

týká jen 5 obcí – Kněžmostu, Sobotky, Libošovic, Bosně, Mnichova Hradiště. Podrobný přehled o výměrách půdy podle jednotlivých obcí je uveden v tabulkách č. 36- 40 v příloze.

V rámci veřejných projednání byly zmíněny některé **problémy související s hospodařením v krajině**. Těmi jsou nešetrná těžba dřeva v lesích, jež ničí lesní cesty. Nevyhovující je rovněž věková a druhová skladba hospodářských lesů a nedostatečná retence vody v krajině lesní i zemědělské. Negativními jevy jsou i škody způsobené zvěří na lesních porostech a existence invazních druhů rostlin. Negativně je rovněž vnímán rozvoj intenzivního sadovnictví. Údržba krajiny se ale postupně zlepšuje. Špatný je v některých případech stav sídelní zeleně. Pozitivní je zavádění environmentální výchovy a osvěty do školní výuky a činnost dalších subjektů v této oblasti (především Středisko ekologické výchovy Český ráj v autokempu Sedmihorky). Rovněž občané v rámci veřejných projednání upozornili na žádoucí rozšiřování osvěty dětí, mládeže a dospělých k ochraně přírody.

Komplexní pozemkové úpravy byly zatím dokončeny pouze na území obce Všeň, zahájeny v Olešnici a Vyskři. K zahájení jsou připraveny v Karlovicích, Ktové a dále v k.ú. Roveň u Sobotky (obec Mladějov) a Mašov u Turnova (obec Turnov). V dalších 4 katastrálních územích byly zahájeny nebo ukončeny jednoduché pozemkové úpravy. V dalších 80 katastrálních územích žádné podobné typy úprav neproběhly nebo není stanoveno předpokládané datum zahájení. S tím souvisí i zhoršená přístupnost zemědělských pozemků v některých lokalitách a nedostatečná síť polních i lesních cest.

Energetika

Dle celkového počtu připojených bytů je nejvýznamnějším zdrojem vytápění plyn, který hraje nejvýznamnější roli v největších sídlech. V malých venkovských obcích zůstává nejvýznamnějším zdrojem nadále uhlí. Blíže viz kapitola 2.2.5.

V oblasti se nenachází **žádný významný energetický zdroj**, oblast je závislá na dodávkách elektřiny. Existuje zde ale řada obnovitelných zdrojů energie, blíže viz kapitola 2.2.2. Nejbližší transformovnou z napětí 400 kV a 220 kV je transformovna Bezděčín, ležící u Hodkovic nad Mohelkou mimo území MAS. Přes území prochází dvě hlavní větve elektrického vedení o napětí 110 kV – Mladá Boleslav – Mnichovo Hradiště – Bezděčín a Bezděčín – Staré Město u Jičína.

Hlavní závěry kapitoly

Hlavní závěry lze shrnout takto:

- významné přírodní hodnoty na značné části území
- existence CHKO Český ráj (ochrana přírody, ale i určitá omezení pro rozvoj obcí)
- požadavek na rozšíření infrastruktury pro odpadové hospodářství, vč. třídění odpadů
- existence starých ekologických zátěží, míra negativního vlivu ale není známa
- poměrně dobrá kvalita ovzduší, zhoršují ji lokální topeniště a spalování nekvalitních tuhých paliv
- nevyhovující kvalita povrchových i podzemních vod (těžké kovy, uhlovodíky, dusík, sírany, kyanidy)
- nedostatečná údržba vodotečí, absence retenčních nádrží a poldrů, nedostatečná retence vody v krajině
- nedostatečné odkanalizování obcí

- plány na rozvoj vodohospodářské infrastruktury v Plánech rozvoje vodovodů a kanalizací nekorespondují se skutečnými přáními a potřebami obcí
- znatelný převod orné půdy na půdu lesní, louky a pastviny a ovocné sady
- rostoucí tlak na krajinu
- zhoršená přístupnost zemědělských pozemků v některých lokalitách a nedostatečná síť polních i lesních cest, velmi pomalý postup komplexních pozemkových úprav
- zlepšující se údržba krajiny

2.2.7. Život v obcích - spolky, kulturní a sportovní vybavenost a aktivity, sociální, zdravotní služby apod.

Kultura

Nejdostupnějším kulturním zařízením je **knihovna**, která je v provozu ve 26 obcích ze 36, které vyplnily dotazník. Ze 4 zbylých obcí není knihovna ve Strážišti a ve Žďáru, který je tak největší obcí bez knihovny. Ze 40 obcí v MAS tak knihovna není ve 12 obcích, což lze považovat za vysoký počet, byť v sídelní struktuře MAS převažují velmi malé obce. Dle vyjádření aktérů v území je zde málo aktivních knihovníků.

Zcela **bez kulturních zařízení je 5 obcí** – Boseň, Branžež, Neveklovice, Osek a Rohatsko. V Horní Bukovině, Korytech, Loukově, Samšině a Olešnici je jediným kulturním zařízením knihovna.

Poměrně běžná jsou kulturní zařízení typu **kulturní/společenský dům/společenský sál**, kterými disponuje 23 z 36 obcí. Tato zařízení jsou většinou hlavním místem pro setkávání občanů a pořádání různých kulturních a sportovních akcí. V Bílé Hlíně, Loukovci a Mukařově je kulturní dům jediným zařízením pro kulturní vyžití v obci.

Muzea, expozice a arboreta nalezneme v 8 obcích. Jediným arboretem je Bukovina v části Karlovic Sedmihorky.

Tabulka č.18: Přehled muzeí v MAS

Obec	Název muzea	Obec	Název muzea
Hrubá Skála	Motomuzeum Borek	Troskovice	Muzeum panenek a medvídků
Klášter Hradiště nad Jizerou	Malé pivní muzeum pivovaru Klášter	Turnov	Muzeum Českého ráje
Mnichovo Hradiště	Muzeum města		Galerie Granát
Sobotka	Muzeum a archiv Fráni Šrámka		

Zdroj: internetové stránky obcí

Kino hraje pouze v Turnově a Mnichově Hradišti, v Turnově je i letní kino. Divadelní sál existuje v Turnově, Mnichově Hradišti a Sobotce. Multikino neexistuje v oblasti žádné. Střediska pro volný čas dětí a mládeže existují jen v Turnově a Mnichově Hradišti. Podobného typu jsou prostory určené dětem a mládeži v Markvarticích v částích Příchvoj, Rakov a Markvartice.

Celkově lze říci, že **vybavenost kulturními zařízeními je hlavně v malých obcích nedostatečná**, schází prostory pro setkávání občanů. Celkový přehled kulturních zařízení v obcích je uveden v tabulce č. 42 v příloze.

Do oblasti kultury a společenského vyžití lze zařadit i **církev**. Ta se ale většinou na kulturním životě v obcích nepodílí dostatečně, míra zapojení často závisí na konkrétní osobě faráře. Hendikepem je rovněž špatný až havarijní technický stav některých kostelů.

Z **kulturních spolků** jsou nejčastější organizace myslivců (v 19 obcích). Vyskytují se i organizace rybářů, zahrádkářů. Dechové kapely nebo jiná hudební uskupení existují v 6 obcích, divadelní spolek a pěvecký spolek ve 4 obcích. V Turnově a Mnichově Hradišti existují všechny 3 druhy těchto kulturních

spolků. Sdružení dobrovolných hasičů neexistují pouze v nejmenších obcích Bílá Hlína, Neveklovice a Ptýrov. Podrobný přehled kulturních spolků je uveden v tabulce č. 41 v příloze.

Prakticky **všechny obce pořádají pravidelně kulturní akce místního významu**. Mezi nejčastější patří plesy, různé zábavy a sousedská posezení, diskotéky, pořádání dětských dnů, pálení čarodějnic, mikulášská nadílka, masopustní průvody, akce pro seniory. Přesto je možnost kulturního vyžití v malých obcích nízká. Některé akce svým významem přesahují hranice regionu. K takovým bezesporu patří festival českého jazyka, řeči a literatury Šrámkova Sobotka. V Turnově mívá zastávku hudební Dvořákův festival, původně existující pod názvem Dvořákův Sychrov (konal se již 58.ročník!). Do Dolánek u Turnova se z Frýdštejna přesunul festival Folková noc (již 28 ročníků), v novém působišti došlo k rozšíření o další žánry. Oblibu u návštěvníků si za 4 ročníky získal festival Sedmihorské léto, kdy se v několika termínech od května do srpna představují hudební interpreti různých žánrů. V přírodním amfiteátru v předhradí hradu Valečova na území obce Boseň se pravidelně pořádá Valečovské kulturní léto, což je cyklus koncertů různých interpretů.

Sport

Pouze obce Boseň, Dobšín, Koryta a Neveklovice neuvádí na svém území žádné sportovní zařízení. Nejrozšířenější jsou dětská hřiště ve 24 obcích, víceúčelová hřiště v 21 obcích, fotbalová hřiště a tenisové kurty v 16 obcích, tělocvičny a nohejbalová hřiště ve 12 obcích. Hřiště mohou sloužit pro více druhů sportů (volejbal, nohejbal, tenis), mohou tedy být řazeny do více kategorií. Koupaliště uvádí v dotaznících 7 obcí, kluziště 3 obce. Krytý bazén je jen v Turnově, stadion v Turnově, Mnichově Hradišti a Sobotce. Negativně je veřejností vnímán špatný technický stav některých sportovišť (týká se i sportovišť u škol) a jejich nedostatek v některých obcích. Celkový přehled sportovních zařízení v obcích je uveden v tabulce č. 43 v příloze.

Nejběžnějšími **sportovními oddíly** v obcích jsou místní sdružení Sokola, které se věnují různým druhům sportů. Na území Turnova jsou 3 sdružení Sokola. Sportovní oddíly nebo Sokol nejčastěji hrají fotbal (v 9 obcích) a tenis (v 6 obcích). Florbal a hokej se hraje ve 3 obcích. Podrobný přehled sportovních organizací je uveden v tabulce č. 41 v příloze.

K tradičním **sportovním akcím** patří hasičské soutěže, turnaje ve fotbale, nohejbale, volejbale, stolním tenise, tenise až po různé turistické pochody a běžecké závody, pořádají se i soutěže v jezdectví.

Nejvýznamnější sportovní akcí v MAS je atletický Memoriál Ludvíka Daňka v Turnově. Tradici 21 ročníků má za sebou běžecký závod Mnichovohradišťská pětadvacítka. Zajímavostí je pořádání Mistrovství ČR v autokrosu v Dolním Bousově a Mistrovství ČR v parkurovém skákání v Ptýrově.

Problémy a trendy v kulturním, sportovním a společenském vyžití

Na veřejných besedách byly uvedeny i některé **negativní trendy**, jimiž jsou nedostatek volnočasových aktivit (kulturních i sportovních) pro děti a mládež a malá podpora jejich rodičů, nedostatek sponzorů a s tím související i nedostatek financí na pořádání různých akcí. Negativně je hodnocena

nepřehlednost finančních zdrojů a administrativní složitost jejich využití. Jednotlivé spolky nemají dostatek kvalifikovaných osob pro tuto činnost. Jednotlivé obce však přispívají na provoz spolkům na svém území. Dle vyjádření občanů v území se rovněž organizaci volnočasových aktivit věnuje většinou na dobrovolné nezištné bázi stále stejný omezený okruh osob, některé akce doslova stojí a padají s jednou konkrétní osobou. Většina občanů zůstává pasivní. Někde tak dochází i k paradoxní situaci, kdy zázemí pro pořádání akcí existuje, ale náplň schází. Na druhé straně se postupně obnovuje pořádání některých tradičních akcí a území disponuje významným kulturním a historickým dědictvím. S občanskou pasivitou souvisí i někdy nedostatečná propagace regionu, jeho kulturních, sportovních a společenských akcí.

Řada budov ve veřejném zájmu (netýká se jen kulturních zařízení, ale i např. budov obecních úřadů, škol) trpí značnou podinvestovaností (zchátralé vnitřní vybavení a rozvody) a jejich provoz je značně nehospodárný, budovy jsou rovněž nedostatečně využity. Není dostatečně řešeno správcovství budov a při rekonstrukcích budoucí vysoké náklady na provoz. Stav některých veřejných prostranství je často výsledkem zanedbané údržby, ale i chybějícího koncepčního řešení jejich rozvoje. Problémem jsou nedostatečné nebo poničené vybavení, vandalismus, znečišťování veřejných prostor, nekontrolovaný výlep plakátů a reklam. Součástí návsí řady obcí jsou betonové požární nádrže, které jsou rovněž poničené. Na druhou stranu řada veřejných budov i prostranství prošla v minulých letech rekonstrukcí.

Sociální oblast

Zařízení v oblasti sociální péče jsou logicky **umisťována do největších sídel**. Z tohoto trendu se vymykají 2 domy s pečovatelskou službou v Karlovicích a domov pro seniory v Libošovicích. Domy s pečovatelskou službou jsou kromě Karlovic i v 5 největších obcích oblasti (Turnov, Mnichovo Hradiště, Sobotka, Dolní Bousov, Kněžmost). Mateřské či rodinné centrum nalezneme ve 4 obcích – Turnově, Mnichově Hradišti, Sobotce a Ptýrově. V Turnově jsou navíc i 3 centra denních služeb, 6 subjektů zde nabízí odborné sociální poradenství (1 i v Mnichově Hradišti). Terénní formou se v území MAS nabízí služby domácího hospice. Formu hospice mají i dva specializované nemocniční pokoje v turnovské nemocnici. 3 subjekty nabízí terénní formou odlehčovací služby, 6 subjektů pečovatelskou službu, 1 subjekt terénní programy a sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, 2 subjekty sociálně aktivizační služby pro osoby se zdravotním postižením a rovněž 2 subjekty sociálně-terapeutické dílny, 2 subjekty nabízí podporu samostatného bydlení. 9 obcí udává, že na jejich území funguje rozvoz obědů, dá se ale předpokládat, že tato služba je rozšířena mnohem více. V celé MAS neexistuje žádný dětský domov, nízkoprahové centrum nebo ústav sociální péče pro mládež. Slabou vybavenost sociálními službami je možné do budoucna kompenzovat poskytováním terénních služeb přímo v domácnostech klientů, což je i dnešní trend rozvoje sociálních služeb. Významnou roli může zastat i neformální péče (poskytovaná v rámci rodin a blízkých osob) a sdílená péče (kombinace neformální péče a péče poskytované profesionálními poskytovateli). Přehled zařízení sociální péče, jak je udávají jednotlivé obce, je uveden v tabulce č.44 v příloze, přehled registrovaných sociálních služeb, jak jej udává Registr sociálních služeb, pak v tabulce č. 45 v příloze.

Dle vyjádření aktérů v území se sociální služby v oblasti potýkají s některými **problémy a nedostatky**. Významným problémem je nastavení systému sociálních služeb, neboť financování i poskytování služeb je roztříštěno do více zdrojů. Zákon rovněž umožňuje zřizování nových poskytovatelů i u

dostatečně pokrytých služeb. V území chybí pobytová i terénní odlehčovací péče a terénní sociální služby pro rodiny s dětmi. Rovněž zde není dostatek prostředků na dopravní náklady na terénní pečovatelskou službu. Jako hendikep je pociťována absence některých sociálních zařízení. Těmi jsou domov se zvláštním režimem (pro psychotiky, osoby se závislostmi a demencí), azylové bydlení, nízkoprahová centra a kapacity pro umístění bezdomovců (hlavně mužů). Pociťován je i nedostatek sociálních bytů a nedostatečná je informovanost o službách pro závislé a jejich rodiny. Vyskytují se zde problémy související s užíváním drog a z toho plynoucími sociálními a zdravotními důsledky. Péče o drogově závislé je ale územně pokrytá. Nedostatky tedy existují hlavně u služeb podporujících sociální začleňování osob. Pozitivní je existence Komunitních plánů sociálních služeb (Plánů rozvoje sociálních služeb) pro jednotlivé ORP, kterými se plánování sociálních služeb řídí. V souvislosti se stále rostoucími nároky na produktivitu práce a pracovní nasazení u mnoha zaměstnavatelů je stále obtížnější sladit pracovní život a péči o rodinu. S tím nabývají na významu různé formy prorodinných opatření, jako je individuální péče o děti (chůvy apod.), dětské skupiny a zařízení péče o děti. Evidované dětské skupiny podle zákona č. 247/2014 Sb. v území zatím neexistují. Značné množství osob nabízí hlídání dětí. Rovněž některé firmy nabízí různou formu pomoci rodičům malých dětí ve formě pružné pracovní doby, práce z domova, firemních školek apod.

V souvislosti s legislativními změnami přechází podstatná část financování sociálních služeb ze státu na kraje.

Zdravotnictví

Vybavení obcí zdravotními službami je nedostatečné. Ordinace praktického lékaře pro dospělé najdeme jen v největších obcích oblasti – Turnově, Mnichově Hradišti, Dolním Bousově, Sobotce, Kněžmostu a Žďáru a dále v Karlovicích (Radvánovicích, umístění zřejmě souvisí s lokalizací domova s pečovatelskou službou), v Ktové a Troskovicích ordinuje lékař jednou měsíčně. Ordinace dětského lékaře, gynekologa a stomatologa existují v 5 největších obcích - Turnově, Mnichově Hradišti, Dolním Bousově, Sobotce a Kněžmostu. Lékaři specialisté ordinují jen v Turnově, Mnichově Hradišti a Dolním Bousově. Rovněž lékárny najdeme jen v největších obcích. V Turnově je nemocnice (není v ní porodnice a dětské oddělení), transfuzní stanice a výjezdové stanoviště Zdravotnické záchranné služby Libereckého kraje, v Mnichově Hradišti poliklinika, léčebna dlouhodobě nemocných a výjezdové stanoviště Zdravotnické záchranné služby Středočeského kraje. V Turnově existuje i zařízení pro osoby se zdravotním postižením – porucha autistického spektra. Chybí ale některé lékařské specializace např. oční lékař, dětský psychiatr a dětský klientský psycholog. Přehled zařízení zdravotní péče, jak je udávají jednotlivé obce, je uveden v tabulce č.44 v příloze.

Většina obyvatel oblasti proto musí i za nejzákladnějšími zdravotními službami dojíždět do lépe vybavených obcí. V terénu navíc pracují jen někteří lékaři. Za specializovanými zdravotními službami musí občané vyjíždět mimo území, nejčastěji do Liberce, Mladé Boleslavi a Jičína.

Hlavní závěry kapitoly

Hlavní závěry lze shrnout takto:

- špatná vybavenost kulturními a částečně i sportovními zařízeními v malých obcích
- špatná kvalita některých kulturních a sportovních zařízení

- zajištění volnočasových aktivit závisí na úzkém okruhu stále stejných, dobrovolně se angažujících osob
- nadmístní význam některých akcí, obnova tradičních akcí
- absence některých zařízení sociálních služeb
- nedostatek financí na zajištění odpovídající šíře a kvality terénní péče
- existence komunitních plánů (plánů rozvoje) sociálních služeb
- očekávaný tlak na růst počtu i kvality zařízení sociálních služeb
- slabá síť základních zdravotních služeb
- existence nemocnice v Turnově

2.2.8. Podnikání, výroba, zaměstnanost

Rozdělení firem podle odvětví národního hospodářství

Český statistický úřad evidoval v oblasti k 31.12.2013 celkem **5 449 aktivních ekonomických subjektů**. Nejvíce jich bylo v Turnově (2 087 tedy 38,3 %) a Mnichově Hradišti (1 081 tedy 19,8 %). Nejvíce bylo firem z oblasti Velkoobchod a maloobchod; opravy a údržba motorových vozidel, podíl této skupiny je téměř totožný jako v rámci celé ČR (asi 18,5 %). Největší je podíl těchto firem v obcích Loukov a Dobšín (38 resp. 32 %). Druhou nejpočetněji zastoupenou skupinou jsou firmy z oblasti průmyslu a jejich podíl (15,5 %) je asi o třetinu vyšší než v ČR. Největší je podíl těchto firem v Přepeřích a Mohelnici nad Jizerou (28,5 resp. 27 %). Třetí nejpočetnější jsou ekonomické subjekty ve stavebnictví (11,2 %, v ČR 12,4 %), které mají nejvyšší podíl v Mladějově (31 %) a Oseku (28 %). 4.nejpočetnější je skupina ekonomických subjektů se zaměřením na profesní, vědecké a technické činnosti. Ve srovnání s ČR nadprůměrné je zastoupení firem v oblasti ubytování, stravování a pohostinství a dále zemědělství, podprůměrné v činnostech z oblasti nemovitostí. Podnikatelská aktivita měřená počtem ekonomických subjektů na 100 obyvatel se svou hodnotou 13,1 velmi blíží průměru za ČR (14,0) i za kraje, v kterých MAS leží (Liberecký 13,0; Středočeský 13,7; Královéhradecký 13,6). Mezi obcemi existují vysoké rozdíly. Nejvyšší hodnoty dosáhl Loukov (20,2), nejnižší pak Neveklovice (6,7), tedy asi třikrát méně. Podrobné údaje za všechny obce jsou uvedeny v tabulkách č. 46 – 50 v příloze.

Graf č. 11: Skladba aktivních ekonomických subjektů v MAS k 31.12.2013 (v %) a srovnání s ČR a kraji

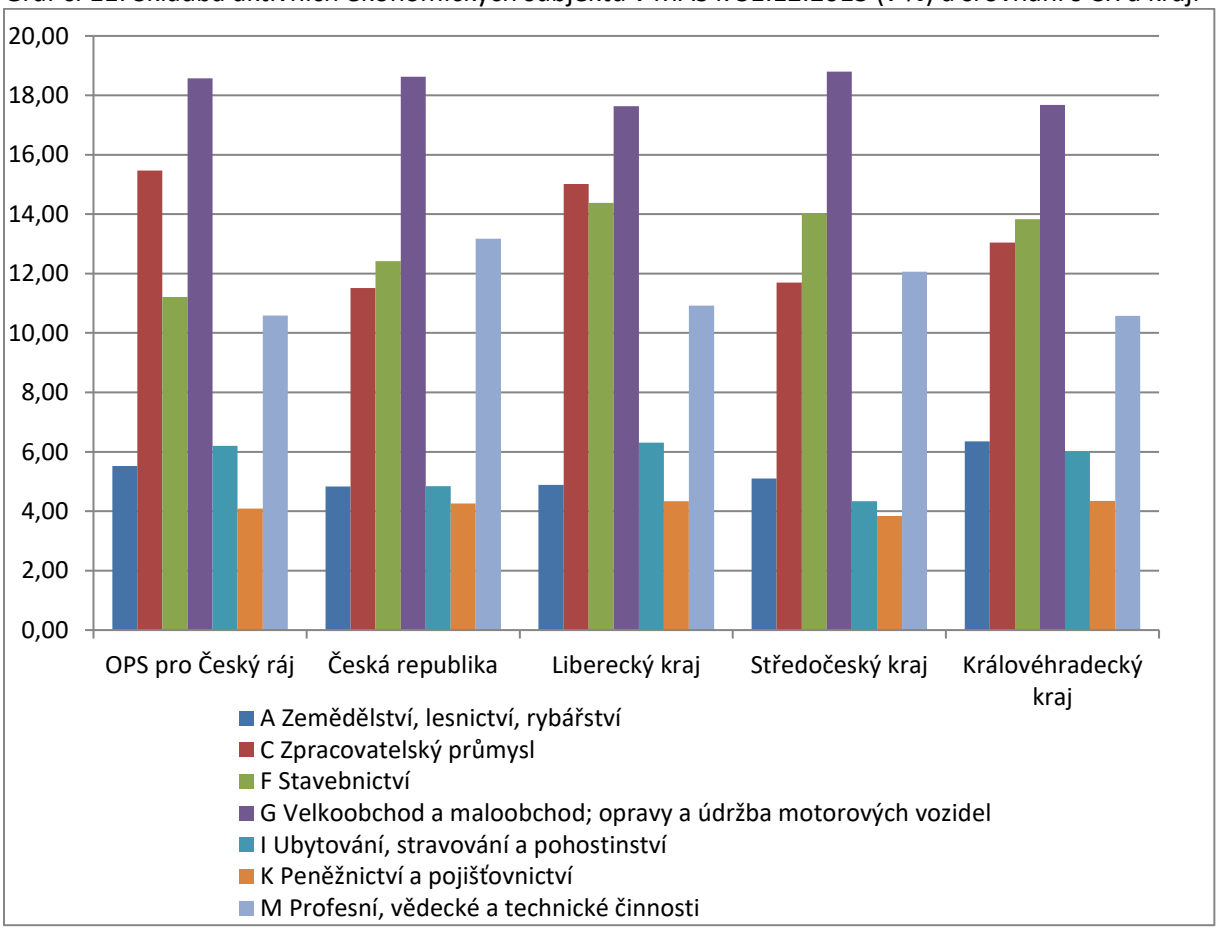

Zdroj: ČSÚ

Nezaměstnanost

Tabulka č.19: Podíl nezaměstnaných osob v MAS od března do října 2014

obec	březen	duben	květen	červen	červenec	srpen	září	říjen
Bílá Hlína	0,0	1,3	1,3	0,0	1,3	1,3	2,6	2,6
Boseň	6,7	5,4	4,1	4,1	4,4	5,0	5,3	3,1
Branžež	7,1	5,8	4,6	4,6	5,2	5,2	4,6	5,2
Březina	4,8	4,8	2,8	2,1	2,4	1,7	2,1	3,1
Dobšín	5,8	3,2	3,7	3,1	3,1	4,3	4,3	5,0
Dolní Bousov	5,3	4,6	4,3	4,0	4,0	4,1	4,1	4,0
Horní Bukovina	7,8	6,6	4,8	5,4	5,4	4,8	3,6	3,6
Hrubá Skála	8,7	8,7	8,4	8,7	7,8	7,3	6,7	6,4
Chocnějovice	5,1	5,1	4,9	4,9	5,6	5,2	4,9	4,9
Jivina	4,2	3,9	2,8	3,1	3,4	3,7	3,4	4,6
Kacanovy	6,0	6,8	6,1	6,1	6,1	6,9	6,1	5,3
Karlovice	4,8	5,4	4,8	4,5	4,5	4,1	3,9	4,8
Klášter Hradiště nad Jizerou	5,1	4,6	4,4	3,0	3,1	3,0	2,7	2,5
Kněžmost	3,7	3,7	3,4	3,0	3,0	2,9	3,3	2,9
Koryta	15,5	6,9	5,2	6,9	6,9	5,2	3,4	3,4
Ktová	9,8	8,3	5,0	4,3	4,3	4,3	4,3	5,8
Libošovice	5,7	4,4	4,7	5,3	5,0	4,4	3,4	2,5
Loukov	11,6	9,8	9,8	7,1	8,0	7,1	7,1	6,3
Loukovec	6,7	5,6	4,4	4,4	3,9	3,3	2,2	2,8
Markvartice	6,3	5,7	7,2	4,6	3,9	3,9	3,0	3,3
Mladějov	5,2	4,9	3,8	3,5	4,4	3,5	4,1	4,1
Mnichovo Hradiště	4,8	4,5	4,2	4,0	4,0	3,8	3,8	3,6
Modřišice	6,1	6,1	5,3	6,0	4,6	5,0	6,4	6,4
Mohelnice nad Jizerou	3,4	3,4	3,6	1,8	0,0	0,0	0,0	0,0
Mukařov	7,8	7,8	9,0	8,1	8,1	7,2	6,3	5,4
Neveklovice	10,8	8,1	8,1	8,1	8,1	5,4	2,7	5,4
Olešnice	6,7	5,0	3,6	3,6	3,6	3,6	5,4	4,5
Osek	6,6	5,3	5,9	4,6	4,6	5,9	5,3	3,9
Přepeře	3,3	3,3	3,8	3,8	3,8	5,1	5,1	3,8
Ptýrov	2,8	2,8	3,1	2,1	1,0	1,0	2,6	2,6
Rohatsko	5,4	6,0	6,0	6,0	6,6	6,6	6,0	4,8
Samšina	6,0	5,4	4,5	3,9	4,5	4,5	5,6	3,9
Sezemice	7,5	4,5	4,5	3,0	3,0	3,0	3,0	0,0
Sobotka	5,3	3,9	3,6	3,6	3,8	4,5	3,8	3,9
Strážiště	6,0	6,0	4,5	4,5	9,1	9,1	9,1	7,6
Troskovice	16,7	15,2	15,0	15,0	15,0	13,3	15,0	15,0
Turnov	7,8	7,1	6,7	6,6	6,9	7,0	6,9	7,0
Všeň	6,6	6,8	6,3	5,5	5,5	6,0	5,5	5,3
Vyskeř	12,3	13,0	10,9	11,7	10,9	11,3	11,3	10,9
Žďár	5,4	4,8	4,7	4,7	3,8	3,7	4,2	4,2

CELKEM MAS	**6,2**	**5,7**	**5,3**	**5,1**	**5,1**	**5,2**	**5,1**	**5,0**
Liberecká část	7,7	7,2	6,7	6,6	6,8	6,9	6,8	6,9
Středočeská část	5,1	4,6	4,2	3,9	3,9	3,8	3,8	3,7
Královéhradecká část	5,6	4,4	4,3	3,9	4,1	4,4	3,9	3,7
Česká republika	8,3	7,9	7,5	7,4	7,4	7,4	7,3	7,1
Liberecký kraj	8,8	8,4	8,1	7,9	7,9	7,8	7,7	7,5
Středočeský kraj	7,1	6,8	6,5	6,4	6,4	6,4	6,3	6,2
Královéhradecký kraj	7,4	6,9	6,5	6,3	6,3	6,2	6,2	5,9

Zdroj: http://portal.mpsv.cz/sz/stat/nz/uzem

Pro sledování míry nezaměstnanosti se od 1.1.2013 používá nový ukazatel Podíl nezaměstnaných osob, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15 – 64 let ze všech obyvatel ve stejném věku. Dříve sledovaná míra registrované nezaměstnanosti poměřovala dosažitelné uchazeče o zaměstnání pouze k ekonomicky aktivním osobám. Tyto dva údaje proto nejsou porovnatelné. Míra nezaměstnanosti v obcích mezi lety 2001 a 2011 je uvedena v tabulce č. 51 v příloze. V podílu nezaměstnaných osob existují mezi obcemi velké rozdíly. Nejvyššího podílu nezaměstnaných tak v říjnu 2014 dosáhly Troskovice a dále Vyskeř. Naopak nejnižší podíl nezaměstnaných si udržují některé malé obce na Mnichovohradištsku – Bílá Hlína, Mohelnice nad Jizerou a Ptýrov. Evidentní je vyšší podíl nezaměstnaných v části MAS v Libereckém kraji, části MAS ležící v krajích Středočeském a Královéhradeckém mají podíl nezaměstnaných výrazně nižší. Projevuje se tak zde hlavně **pozitivní efekt podniku Škoda Auto a na něj navázaných subdodavatelů**. Zřejmé jsou rovněž významné výkyvy v podílu nezaměstnaných u jednotlivých obcí. Týká se to výhradně malých obcí, kde i jednotlivá osoba může způsobit významnou změnu. Extrémním případem tak je obec Koryta, kde v březnu bylo nezaměstnaných 9 osob a v dubnu již jenom 4. Podíl nezaměstnaných osob v celé MAS je významně nižší, než je průměr za celou ČR a i jednotlivé kraje.

Ekonomická aktivita a zaměstnanost v hlavních ekonomických odvětvích

Níže uvedený graf zobrazuje ekonomickou aktivitu obyvatelstva v celé MAS a její srovnání s celostátním i krajskými průměry v roce 2011 (údaj se zjišťuje pouze při sčítání lidu, domů a bytů). Celkově má MAS **průměrnou hodnotu ekonomické aktivity**, trochu se vymyká část MAS v Královéhradeckém kraji. Míru ekonomické aktivity kromě podílu produktivní složky (15-64 let) v populaci samozřejmě ovlivňují i další faktory, hlavně podíl důchodců, žáků, studentů a učňů. Mezi jednotlivými obcemi existují vysoké rozdíly, z rozdílů však nelze určit žádnou územní souvislost. Nejvyšší ekonomické aktivity dosahují některé obce blízko Mnichova Hradiště – Jivina, Loukov a Ptýrov, naopak nejnižší Mohelnice a Přepeře, které leží rovněž na Mnichovohradištsku. Hodnoty ekonomické aktivity za jednotlivé obce jsou uvedeny v tabulce č. 52 v příloze.

Podle počtu zaměstnaných osob je nejdůležitějším odvětvím v MAS průmysl, s velkým odstupem následovaný velko a maloobchodem a opravami motorových vozidel. Podíl průmyslu na zaměstnanosti významně překračuje celostátní průměr a je rovněž vyšší než u všech 3 sledovaných krajů. Nejvýznamnější postavení má ve středočeské části MAS, což není vzhledem k orientaci této oblasti na automobilový průmysl překvapující. V královéhradecké části MAS má významnější pozici zemědělství. Počty zaměstnaných v jednotlivých odvětvích v obcích jsou uvedeny v tabulce č. 53 v příloze.

Hendikepem je dosud **nedostatečná spolupráce škol a zaměstnavatelů**. Zaměstnavatelé by měli zájem o delší spolupráci, aby mohli poznat schopnosti žáků a studentů pro případné budoucí zaměstnání. S tím úzce souvisí i malá provázanost požadavků pracovního trhu a vzdělávání. Obecně platnými negativními rysy jsou i nepružný pracovní trh a nízká pracovní mobilita související s celým legislativním nastavením politiky zaměstnanosti. Pro uplatnění osob na trhu práce je zásadním požadavkem podpora vzdělanosti a kvalifikace pracovních sil, podpora flexibilních forem organizace práce, prostupného zaměstnávání, institutů veřejně prospěšných prací a poradenství v oblasti práce v širším slova smyslu.

Částečnou pomoc nabízí dnes moderní trend sociálního podnikání, které může být i jedním z klíčů k řešení problémů místních komunit a pomůže najít zaměstnání osobám obtížně uplatnitelným na pracovním trhu. Tento koncept doposud není v území rozvinut. Z webu ceske-socialni-podnikani.cz vyplývá, že v území byl identifikován pouze jeden sociální podnik. Je jím Prádelna Příchvoj v obci Markvartice, provozovaná společností ISIS – M. Zabývá se praním, žehlením a rozvozem prádla a zaměstnává zdravotně postižené osoby. Spolu s podporou sociálního podnikání je žádoucí podpora lokálních výrobků a služeb.

Graf č. 12: Míra ekonomické aktivity v roce 2011 v MAS a jejích částech a srovnání s ČR a kraji

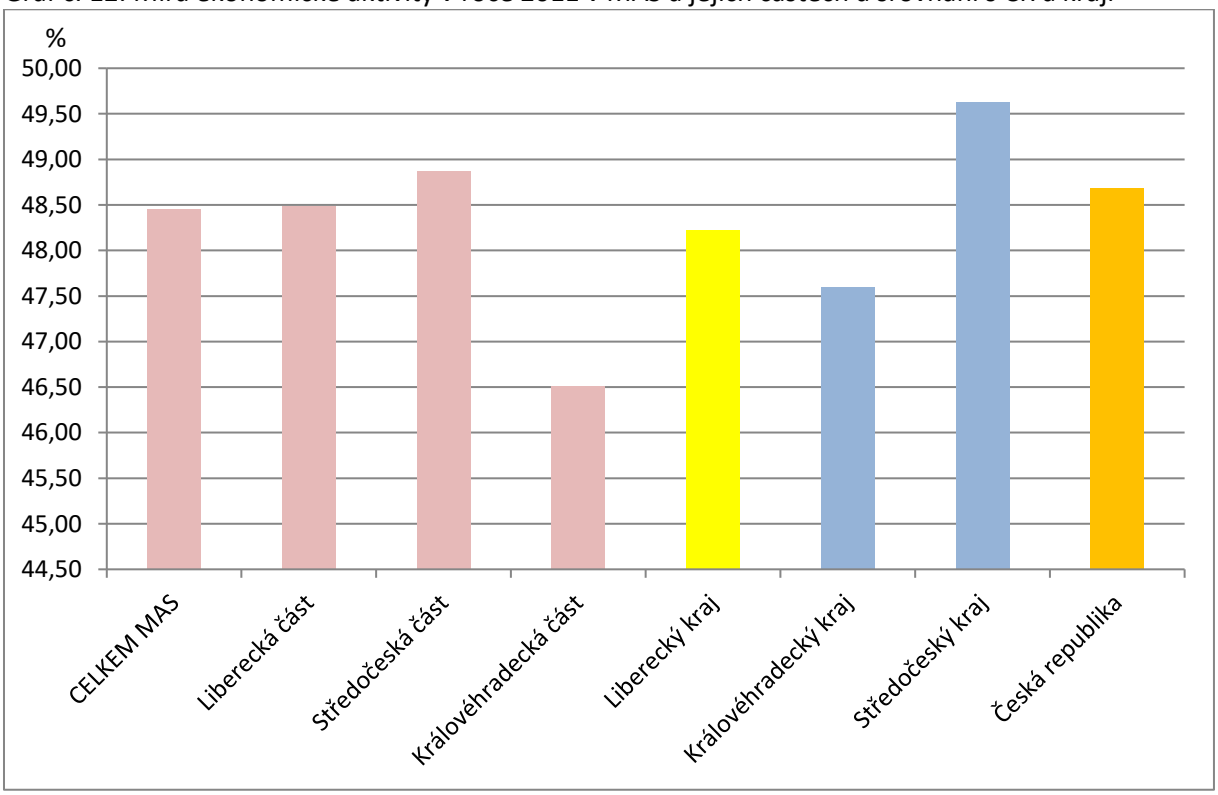

Zdroj: http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/home

Graf č. 13: Zaměstnanost v hlavních ekonomických odvětvích v roce 2011 v MAS a jejích částech a srovnání s ČR a kraji

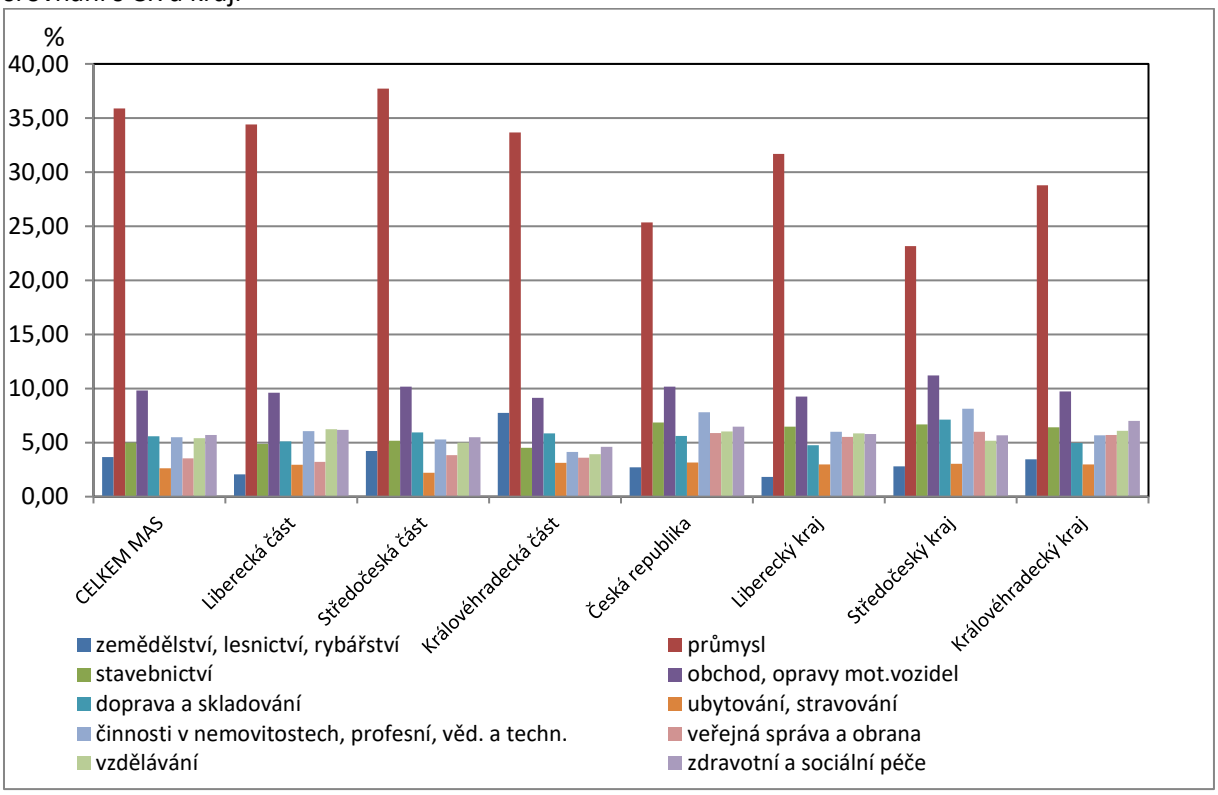

Zdroj: ČSÚ, vlastní výpočty

Vyjížďka za prací a do škol

Podíl vyjíždějících do zaměstnání mimo obec k celkovému počtu zaměstnaných je **výrazně vyšší než průměr za Liberecký kraj i za celou ČR** a naopak nižší než průměr za Středočeský kraj. To souvisí s charakterem osídlení v MAS, kde neexistují velká města s dostatkem pracovních příležitostí. Známá je přitom obecná zákonitost, kdy s rostoucí velikostí obce (a tedy obecně i počtu pracovních příležitostí) klesá podíl vyjíždějících za prací mimo obec na celkovém počtu zaměstnaných. Největšího podílu vyjíždějících v MAS tak logicky dosahují nejmenší obce Mohelnice nad Jizerou, Strážiště a Jivina, naopak nejnižší podíl vyjíždějících mimo obec byl zaznamenán v největších obcích v MAS – Turnově a Mnichově Hradišti, nízkých hodnot ale dosahují i některé malé obce, např. Bílá Hlína nebo Libošovice.

Dojížďka do škol je zcela závislá na dostupnosti škol v jednotlivých obcích. Z obcí, které nemají školu, proto musí vyjíždět všechny děti (blíže viz kapitola 2.2.9). Celkové počty vyjíždějících osob do zaměstnání a do škol k datu sčítání lidu v roce 2011 a podíl vyjíždějících do zaměstnání mimo obec na celkovém počtu zaměstnaných udává tabulka č. 54 v příloze.

Dominantním centrem pracovní dojížďky je Mladá Boleslav (pro 16 obcí), ke které spádují nejen obce v jižní části MAS náležející do Středočeského kraje, ale s výjimkou Samšiny i všechny obce v MAS ležící v okrese Jičín. Pro dalších 7 obcí je Mladá Boleslav 2. centrem dojížďky. Projevuje se tak významný vliv Škoda Auto a.s. kde v roce 2013 pracovalo dle údajů Výroční zprávy v závodě v Mladé

Boleslavi asi 19 500 kmenových zaměstnanců. 10 obcí pracovní dojížďkou spáduje k Mnichovu Hradišti a 8 k Turnovu. Poměrně významná je přes značnou vzdálenost i pracovní vyjížďka do Prahy. Největší proud vyjížďky byl zaznamenán z Mnichova Hradiště do Mladé Boleslavi – 540 osob.

Dojížďka do škol je více orientována na kratší vzdálenosti (do nejbližší školy), přesto i zde má Mladá Boleslav významné postavení, kdy je nejvýznamnějším centrem dojížďky pro 10 obcí, Mnichovo Hradiště pro 13 obcí a Turnov pro 8 obcí. Obce v okrese Jičín spádují buď k Sobotce, nebo přímo k Jičínu.

Kladné saldo pracovní dojížďky (více obyvatel za prací do obce přijíždí, než vyjíždí) má pouze Turnov a Mnichovo Hradiště a rovněž malá obec Loukov, což souvisí s existencí rozsáhlého areálu u železniční stanice, kde má několik firem velké skladovací prostory. Tento fakt je v souladu i se zjištěními od aktérů v území, kteří negativně vnímají velmi malé množství pracovních příležitostí v malých obcích. Kladné saldo dojížďky do školy má pouze Turnov a obec Loukovec, kde sídlí v místní části Hubálov střední odborné učiliště. Hlavní směry vyjížďky a saldo dojížďky po jednotlivých obcích udává tabulka č. 55 v příloze.

Nejvýznamnější ekonomické subjekty

Tabulka č.20: Přehled významných firem v MAS

firma	obor	výroba	Sídlo (je-li odlišné)	kategorie počtu zaměstnanců
ZD Březina nad Jizerou	zemědělská výroba	Březina		50-99
PROCLIMA -SVAMP spol. s r. o.	Výroba průmyslových chladicích a klimatizačních zařízení	Dolní Bousov		100-199
DOBOS spol. s r.o.	Skladování	Dolní Bousov		50-99
ZEA Sedmihorky, spol. s r.o.	výroba krmných směsí a konzervantů	Karlovice	Turnov	50-99
Tomovy parky s. r. o.	výroba dětských hřišť	Karlovice		25-49
Pivovar Klášter, a.s.	výroba piva	Klášter Hradiště nad Jizerou		25-49
Kautex Textron Bohemia, spol. s r.o.	výroba palivových nádrží	Kněžmost	zahraniční vlastník	250-499
TYRES KNĚŽMOST a.s.	zemědělská výroba	Kněžmost		100-199
FARID COMERCIA s.r.o.	autorizovaný prodejce a servis vozů IVECO	Kněžmost		25-49
VRABEC a VRABEC, s.r.o.	výroba spojovacího materiálu - sklad	Loukov	Praha	50-99
MASTER TRUCK s.r.o.	údržba a opravy nákladních vozidel	Loukov	Liberec	25-49
Zemědělské družstvo Sever Loukovec	zemědělská výroba	Loukovec		50-99
MAHLE Behr Mnichovo Hradiště s.r.o.	výroba, prodej a servis chladicí techniky pro automobilový průmysl	Mnichovo Hradiště	zahraniční vlastník	1000-1499
HBPO Czech, s.r.o.	vývoj a montáž modulových systémů pro osobní automobily	Mnichovo Hradiště	zahraniční vlastník	50-99
COOP Mnichovo Hradiště, družstvo	Maloobchod s převahou potravin, nápojů a tabákových výrobků v nespecializovaných prodejnách	Mnichovo Hradiště		200-249
Kofola a. s.	výroba nápojů	Mnichovo Hradiště	Krnov	500-999
JaP – Jacina, s.r.o.	Ostatní stavební instalace	Mnichovo Hradiště		100-199
STAVMEK, s.r.o.	Výroba strojů pro těžbu, dobývání a	Mnichovo Hradiště	zahraniční vlastník	100-199

	stavebnictví			
PROF SVAR s.r.o.	výroba tažných zařízení pro automobily	Mnichovo Hradiště		50-99
HEINEKEN Česká republika, a. s.	výroba piva - distribuční centrum	Modřišice	zahraniční vlastník - Krušovice	500-999
Tiskárna Polygraf, s.r.o.	tiskárna	Modřišice	Praha	25-49
AGROCHOV SOBOTKA a.s.	zemědělská výroba	Sobotka		50-99
NOVA, a.s.	Zpracování ovoce a zeleniny	Sobotka		50-99
OKAY PLAST s.r.o.	výroba oken	Sobotka		50-99
Preciosa a.s., závod 4	sklářská výroba - vakuové pokovení	Turnov	Jablonec nad Nisou	2500-2999
GRUPO ANTOLIN TURNOV, s.r.o.	výroba plastových, pryžových a čalounických výrobků	Turnov	zahraniční vlastník	500-999
KAMAX, s.r.o.	výroba vysokopevnostních spojovacích dílů pro automobilový průmysl	Turnov	zahraniční vlastník	250-499
ONTEX CZ, s.r.o.	výroba hygienických potřeb	Turnov	zahraniční vlastník	500-999
Granát, družstvo umělecké výroby, Turnov	výroba šperků s českými granáty	Turnov		250-499
Sklostroj Turnov CZ, s.r.o.	Výroba sklářských strojů	Turnov		200-249
TREVOS, a.s.	Výroba průmyslových a kancelářských svítidel	Turnov		200-249
CoorsTek Advanced Materials Turnov s.r.o.	Výroba ostatních potrubních armatur	Turnov	zahraniční vlastník	100-199
NADOKO s.r.o.	Silniční nákladní doprava	Turnov		100-199
Šroubárna Turnov, a.s.	Výroba spojovacích materiálů a spojovacích výrobků se závity	Turnov		100-199
AGBA, v.o.s.	Výroba ostatních dílů a příslušenství pro motorová vozidla	Turnov		50 - 99
CRYTUR, spol. s r.o.	Ostatní výzkum a vývoj v oblasti přírodních a technických věd	Turnov		50 - 99
ČSAD Turnov s.r.o.	Silniční nákladní doprava	Turnov		50 - 99
D n'D, společnost s ručením omezeným	Výroba klenotů a příbuzných výrobků	Turnov		50 - 99
Dioptra, a.s. Turnov	Výroba lékařských a dentálních nástrojů a potřeb	Turnov		50 - 99
SFS intec s.r.o.	Výroba spojovacích materiálů a spojovacích výrobků se závity	Turnov		50 - 99
TRIMA spol. s r.o.	Výroba ostatních strojů pro speciální účely j. n.	Turnov		50 - 99
Turnovský obchodní podnik spol. s r.o.	Nespecializovaný velkoobchod s potravinami, nápoji a tabákovými výrobky	Turnov		50 - 99
U N I P R E S S spol. s r.o.	Tisk ostatní, kromě novin	Turnov		50 - 99
VYVA PLAST, s.r.o.	Výroba plastových obalů	Turnov		50 - 99
ZIKUDA - vodohospodářské stavby spol. s r.o.	Výstavba inženýrských sítí pro kapaliny	Turnov		50 - 99

Zdroj: http://www.uur.cz/default.asp?ID=4350, dotazníkové šetření na obcích, www.firmy.cz, internetové stránky firem, internetové stránky obcí

Z výše uvedeného přehledu je zřejmé, že **největší firmy v oblasti jsou převážně orientovány na automobilový průmysl** (Mahle Behr Mnichovo Hradiště s.r.o.; Grupo Antolin Turnov, s.r.o.; Kautex Textron Bohemia, spol. s r.o.; KAMAX, s.r.o.), jsou zde ale i významné firmy z oblasti sklářství a bižuterie (Preciosa, a.s. a Granát, družstvo umělecké výroby, Turnov). U některých velkých firem v oblasti sídlí jen pobočka, ale počet zaměstnanců se vztahuje na celý podnik (Kofola a.s.; Heineken Česká republika, a.s.; Preciosa, a.s.). **Největší ekonomické subjekty mají většinou zahraničního vlastníka**. Větší seznam firem je v tabulce č. 56 v příloze. Zatím slabé je zastoupení firem s inovačním

potenciálem, malá je spolupráce podniků s vědou a výzkumem. Mnohé firmy také doposud nedisponují moderním materiálním vybavením a jak vyplynulo z veřejné debaty, spolupráce veřejné správy s podnikateli je nedostatečná.

Z **významných zemědělských podniků** lze jmenovat Agrochov Sobotka (chov jatečných zvířat), ZD Sever Loukovec, TYRES Kněžmost, ZEMA Markvartice a.s. (chov skotu) a Farma Ptýrov s.r.o. (farma pro sportovní koně). Celkově ale **převažují drobně hospodařící zemědělci**. Materiálové vybavení zemědělských a lesnických subjektů je často nedostatečné, drobní zemědělci čelí významnému tlaku na cenu zemědělských produktů, nerozvinutá je dosud propagace místní výroby a spotřeby. Celá oblast má příhodné podmínky pro zemědělství. Podle kategorizace vytvořené bývalým Výzkumným ústavem zemědělské ekonomiky (VÚZE) patří většina MAS do oblasti obilnářské, jihozápadní část pak i do oblasti řepařské.

Pěstují se převážně obiloviny, hlavně pšenice, dále i řepka, kukuřice a krmné plodiny, skladba plodin je v některých lokalitách dosti omezená (ve prospěch řepky a kukuřice). Po roce 1989 se snížily stavy hospodářských zvířat, zejména skotu a také se snížil prodej živočišných produktů jako jatečných zvířat a mléka. V živočišné výrobě je nejvýznamnější chov skotu, hlavně na maso. Významné postavení v oblasti zaujímají i ovocné sady. V posledních letech se hlavně na Sobotecku zřizují intenzivní oplocené sady na velkých plochách. Tradiční historickou roli má rybníkářství a přírodní podmínky jsou příznivé i pro včelařství a myslivost. Občané v území negativně vnímají skutečnost, že malá část podniků zpracovává místní produkty. Tak jako v jiných částech České republiky jsou problematické zpožďování plateb za dodané zboží a finanční tlak zahraničních obchodních řetězců na výrobce a zpracovatele, **obtížná finanční situace zemědělských podnikatelů** a doposud slabé povědomí zákazníků o místních produktech.

Hlavní závěry kapitoly

Hlavní závěry lze shrnout takto:

- velký význam průmyslu – počtem firem i zaměstnaností
- celkově průměrná podnikatelská aktivita, ale velké rozdíly mezi obcemi
- nižší nezaměstnanost
- primárním centrem pracovní dojížďky je Mladá Boleslav
- dojížďka do škol spáduje do Mnichova Hradiště, Mladé Boleslavi a Turnova
- velké firmy orientovány převážně na strojírenství a dále sklářství
- málo rozvinuté sociální podnikání
- malá spolupráce podniků a veřejné správy
- příznivé přírodní podmínky pro zemědělství
- nejistá ekonomická situace zemědělců a drobných podnikatelů, nedostatečné materiálové vybavení

2.2.9. Vzdělávání, školství

Dostupnost a kvalitu školství lze považovat za jednu ze základních složek občanské vybavenosti, která je klíčovým faktorem pro budoucí rozvoj moderní společnosti. Školství má v oblasti dlouhou tradici, historické prameny dokládají existenci školy v Turnově nejpozději v 16.st. Již roku 1884 byla založena Odborná škola pro zpracování kovů a kamenů, nynější Střední uměleckoprůmyslová škola v Turnově.

Podobně jako u kulturních zařízení je i rozmístění škol silně závislé na velikosti obcí. Nejlépe jsou obce vybaveny **mateřskými školami** (18 obcí). Zajímavostí je mateřská škola - Lesní školka v autokempu Sedmihorky. **Základní školy** se všemi 9 třídami již existují jen v 6 populačně největších obcích (Turnov, Mnichovo Hradiště, Dolní Bousov, Sobotka, Kněžmost a Žďár). S výjimkou Mnichova Hradiště, kde sídlí gymnázium a obce Loukovec, kde je střední odborné učiliště, existují **střední školy** pouze v Turnově, vysoká škola neexistuje v oblasti žádná. **Základní umělecké školy** existují pouze v Turnově a Mnichově Hradišti (s detašovaným pracovištěm v Kněžmostě) a v Sobotce je detašované pracoviště ZUŠ, která sídlí v Jičíně. Velká část žáků a studentů proto musí do školy dojíždět, a to i mimo území MAS, do Mladé Boleslavi, Jičína, Liberce, na vysoké školy pak i do Prahy. Celkový přehled všech škol je uveden v tabulkách č. 57 – 60 v příloze.

V souvislosti s úbytkem počtu dětí lze předpokládat **další tlak na redukci počtu škol**. Především vesnické základní školy mají malý počet žáků a jejich existence je nejistá. Všechny školy pouze s 5 postupnými ročníky s výjimkou školy v Turnově – Mašově jsou malotřídkami, kde existují jen 2-3 třídy. V současné době dochází sice k tlaku na nárůst počtu míst v mateřských školách a tento trend se postupně přesouvá na základní školy, což souvisí s dosažením školního věku u dětí narozených silné generaci z poloviny 70.let, ale tento trend je pouze dočasný. V následujících letech lze očekávat postupný úbytek počtu narozených dětí a tím i pokles počtu žáků. Úbytek počtu dětí se postupně přenese i na střední stupeň škol. V této souvislosti je především nutné zajistit dojíždění žáků ze vzdálenějších obcí do škol.

Z veřejného projednání vyplývá, že veřejnost v oblasti vnímá i **další problémy se školstvím související**. Existují velké rozdíly ve vybavení jednotlivých škol, někde chybí u škol sportovní zázemí. Finanční prostředky plynoucí do škol jsou velmi omezené, což je způsobeno hlavně omezenými rozpočty měst a obcí, ale i krajů. Finance jsou často primárně investovány do počítačového vybavení, málo do ostatního vybavení. Problémem zůstává stavebně technický stav některých škol a jejích částí (stravování, hygienické zázemí). Překážkou je rovněž složitá administrativa, která zbytečně zatěžuje vedení škol. V oblasti rovněž existují problémy s inkluzí žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (týká se nadaných i zaostávajících dětí).

Problematika redukce sítě škol je veřejností vnímána velmi citlivě. V té souvislosti je nutné konstatovat, že dostupnost škol (především nižších stupňů – mateřské a základní 1.stupně) je jedním z klíčových ukazatelů atraktivity venkova. Zároveň školy hrají významnou roli v kulturním životě obcí. V případě jejich uzavření proto může hrozit emigrace mladých rodin do měst.

Nabídka různých **vzdělávacích kurzů** je v MAS velmi omezená. Počítačové kurzy se nabízí jen v Turnově, jazykové v Turnově, Mnichově Hradišti a Ptýrově a řemeslné a umělecké v Turnově a Mnichově Hradišti.

Hlavní závěry kapitoly

Hlavní závěry lze shrnout takto:

- poměrně hustá síť mateřských škol
- slabá síť základních, středních a základních uměleckých škol
- nedostatečná vybavenost některých škol
- významná vyjížďka na školy mimo MAS (hlavně Mladá Boleslav, Jičín a Liberec)
- velmi malý počet žáků ve vesnických základních školách
- očekávaný tlak na redukci sítě škol
- slabá nabídka vzdělávacích kurzů

2.2.10. Řízení obcí, informovanost, spolupráce

Hospodaření obcí

Problematika hospodaření obcí je složitá záležitost a výše příjmů a výdajů podléhá mezi lety značným výkyvům, jež souvisí např. s realizací různých investičních akcí a příjmy z dotací na tyto akce. Z mnoha ukazatelů proto lze za nejdůležitější považovat ty, které každoročně sleduje Ministerstvo financí ČR v Monitoringu hospodaření obcí. Těmi jsou především výše uvedené podíl cizích zdrojů k celkovým aktivům a celková likvidita. Údaje o hospodaření obcí v letech 2010-2012 jsou uvedeny v tabulce č. 61 v příloze.

Ze 40 obcí MAS jich celkem 26 hospodařilo v roce 2012 bez dluhů, v roce 2011 bylo takových obcí 24. Jako rizikové hodnotí Ministerstvo financí obce, u nichž celková likvidita je menší než 1 (tedy, že krátkodobé likvidní prostředky – peníze na bankovních účtech a hotovost - ani nepokryjí krátkodobé závazky) a zároveň, že podíl cizích zdrojů k celkovým aktivům (tedy de facto poměr zadlužení k celkovému majetku obce) je vyšší než 25 %. Jako riziková je podle těchto kritérií hodnocena obec Loukovec. U jejího hospodaření lze předpokládat postupný obrat k lepšímu, neboť meziročně splatila asi třetinu svých dluhů a v roce 2012 měla zhruba dvojnásobné příjmy oproti předchozímu roku. Ukazatel celkové likvidity měly pod hodnotou 1 v roce 2012 kromě Loukovce další 4 obce – Chocnějovice, Samšina, Turnov a Všeň. Podíl cizích zdrojů k celkovým aktivům byl nejvyšší v Loukovci – téměř 57 %. Žádná další obec nepřekročila v roce 2012 rizikovou hranici 25 %, byť v Sobotce byl tento ukazatel necelých 17 % a v Mnichově Hradišti 13 %. Ukazatel podílu cizích zdrojů k celkovým aktivům může podléhat velkým meziročním výkyvům, což může být způsobeno postupným splácením starých a naopak uzavíráním nových bankovních úvěrů. U obce Všeň tak byl podíl cizích zdrojů v roce 2010 téměř 72 % (!), o rok později jen necelých 6 %. Podobně v Markvarticích v roce 2010 39 %, v roce 2011 pak 5 %, ve zmíněném Loukovci necelých v roce 2010 5 %, v roce 2011 38 % a o rok později téměř 57 %.

Níže uvedený graf ukazuje přehled finančních toků všech obcí v MAS. Podrobné finanční toky jednotlivých obcí jsou v tabulce č. 62 v příloze. Z grafu i tabulky plyne několik zjištění. **Běžné výdaje** si i přes určitou kolísavost zachovávají dlouhodobě **nejvyšší finanční objem a mírně rostou**. Jde o prostředky použité hlavně na každodenní provoz obce. Dlouhodobě se **zvyšují i daňové příjmy**, jejich dynamický nárůst v roce 2013 způsobil, že jejich objem stoupl během let 2000 – 2013 o více než 80 % a téměř se vyrovnal běžným výdajům. Ty stouply za stejné období asi o 40 %. Naopak přijaté dotace a kapitálové výdaje, což jsou finanční transfery spojené hlavně s realizací různých investičních akcí, podléhají velkým meziročním výkyvům. Nedaňové příjmy, které představují příjmy z vlastní činnosti, příjmy z prodeje nekapitálového majetku apod. se za 13 sledovaných let zvýšily jen asi o 23 %. Výrazně nepříznivá hodnota kapitoly Financování v roce 2013 (-210 mil. Kč) je způsobena jejími zápornými hodnotami u 35 obcí ze 40!

Graf č. 14: Přehled finančních toků všech obcí sdružených v MAS v letech 2000-2013

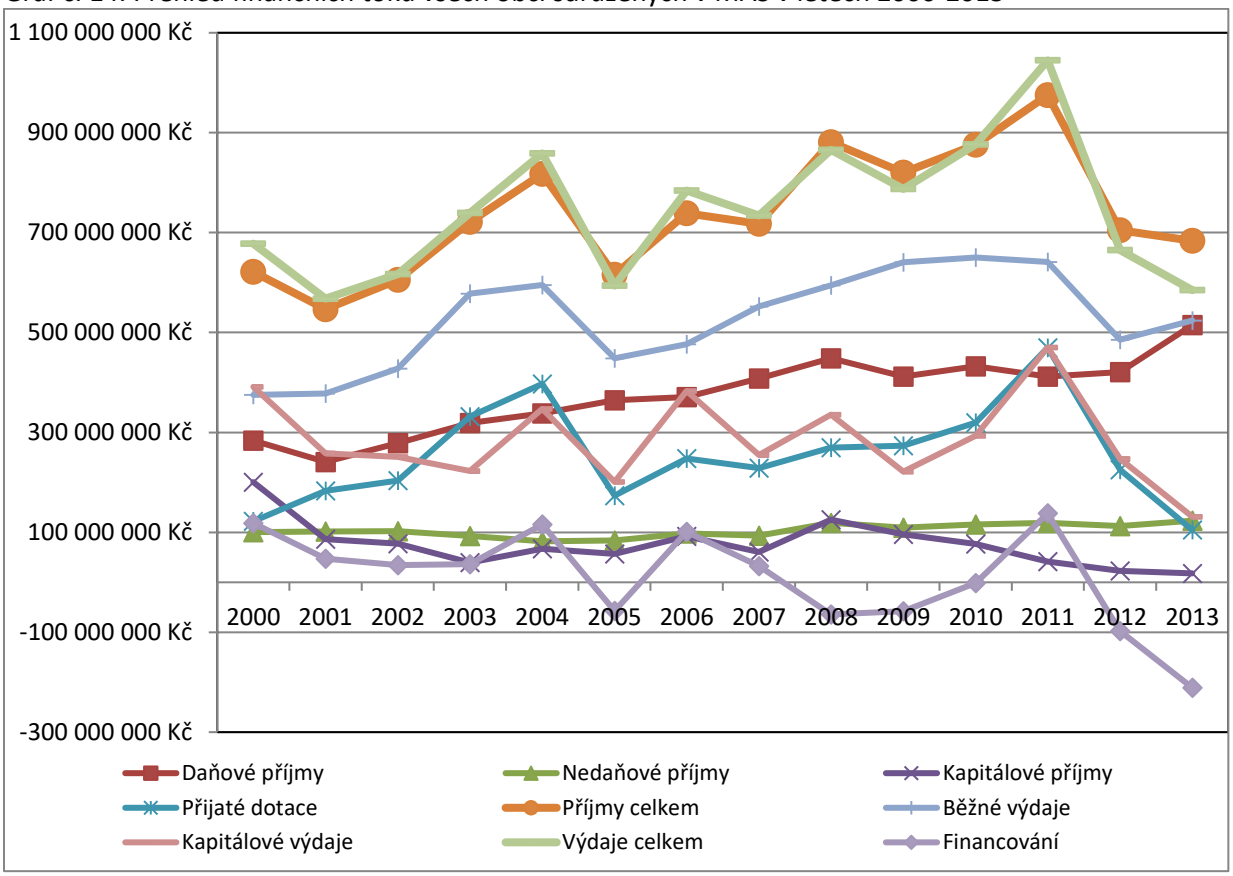

Zdroj: www.rozpocetobce.cz

Informovanost

Z 36 obcí, které se zúčastnily dotazníkového šetření, nemá **obecní kroniku** pouze Dobšín, pravidelně vedena je kronika ale jen ve 26 obcích. Významným informačním zdrojem pro obyvatele je **obecní zpravodaj**, který existuje pouze v 15 obcích, z toho ve 13 zdarma. Frekvence vydávání je různá, od frekvence jednou ročně až po dotovaný 14deník v Turnově. Jak již bylo uvedeno v kapitole 2.2.2, celkem 24 obcí má k dispozici obecní rozhlas.

Všechny obce v MAS mají své internetové stránky. Obec Samšina přechází na nové stránky. Seznam internetových adres jednotlivých obcí je v tabulce č. 63 v příloze.

Spolupráce

Na území MAS existuje kromě samotné OPS pro Český ráj několik sdružení obcí zřízených především za účelem rozvoje mikroregionu a vzájemné spolupráce.

Tabulka č.21: Existující sdružení obcí na území MAS

Název sdružení	Členské obce
Dobrovolný svazek obcí - Drábské světničky	Boseň, Březina, Mnichovo Hradiště, Ždár
Svazek obcí Střední Pojizeří	Bílá Hlína, Horní Bukovina, Chocnějovice, Jivina, Klášter Hradiště nad Jizerou, Mukařov, Neveklovice, Ptýrov, Stražiště
Mikroregion Český ráj	Branžež, Dobšín, Hrubá Skála, Kacanovy, Karlovice, Kněžmost, Ktová, Olešnice, Troskovice, Vyskeř, Libošovice, Mladějov, Sobotka, Osek

Zdroj: http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/mikroregiony

3 z obcí MAS ležících v Libereckém kraji - Modřišice, Troskovice, Turnov - jsou členy **Sdružení obcí Libereckého kraje**, jehož cílem je napomáhat vzájemné informovanosti, hájit společné zájmy ale např. i zaujímat stanoviska k legislativním návrhům a dalším aktivitám týkajícím se obcí.

Celkem 16 obcí ze 40 – jmenovitě Boseň, Branžež, Březina, Dolní Bousov, Hrubá Skála, Kacanovy, Karlovice, Kněžmost, Ktová, Mnichovo Hradiště, Modřišice, Přepeře, Sobotka, Troskovice, Turnov a Vyskeř – jsou členy **Sdružení Český ráj (SČR)**. Jde o zájmové sdružení měst, obcí a dalších právnických osob, jehož účelem je spolupráce členských obcí, měst a dalších právních subjektů na rozvoji cestovního ruchu v turistickém regionu Český ráj, který je jedním z 16 oficiálních turistických regionů České republiky, které byly vymezeny Českou centrálou cestovního ruchu - CzechTourism.

Tabulka č.22: Partnerská města obcí v MAS

obec	partnerské město
Mnichovo Hradiště	Erzhausen (Německo)
	Incisa in Val d´Arno (Itálie)
Sobotka	Wadern (Německo)
	Sobótka (Polsko)
Turnov	Jawor (Polsko)
	Niesky (Německo)
	Keszthely (Maďarsko)
	Murska Sobota (Slovinsko)
	Alvesta (Švédsko)
	Idar-Oberstein (Německo)
Všeň	Tiarno di Sotto (Itálie)

Zdroj: internetové stránky obcí

Největší obce mají uzavřené smlouvy s **partnerskými městy**. Nejaktivnější je v tomto směru město Turnov s 8 partnerskými městy. Zajímavostí je partnerství obce Všeň s italskou obcí Tiarno di Sotto v oblasti Valle di Ledro, jehož původ se datuje až do let 1.světové války, kdy obyvatelé italské obce našli útočiště před válečnou vřavou až v obci Všeň.

Při veřejných projednáních občané akcentovali nutnost spolupráce v různých oblastech života na venkově – nejen mezi obcemi, ale i mezi kraji, a vzájemně mezi obcemi a jednotlivými dalšími aktéry v území (subjekty cestovního ruchu, kulturní a sportovní spolky, poskytovatelé sociálních služeb, školy, církve, podnikatelé, neziskové organizace). Existence a činnost MAS je hodnocena převážně kladně. Je kvalitně vedena, informace jsou dobře dostupné, rozhodovací procesy transparentní

Závěry kapitoly

Závěry lze shrnout takto:

- jako rizikové je podle Ministerstva financí hodnoceno hospodaření jedné obce (Loukovec)
- dvě třetiny obcí hospodaří bez dluhů
- zajištění prostředky pro informování občanů variabilní (lepší u rozhlasu, horší u zpravodaje)
- partnerské obce mají většinou jen největší sídla

2.2.11. Bezpečnost

Tabulka č.23: Rizikovost obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) v roce 2012

ORP	počet trestných činů v roce 2012	index kriminality (na 10 000 obyvatel)	umístění v rámci ORP
Mnichovo Hradiště	604	155,1	112
Jičín	643	112	172
Turnov	506	111,2	173
Mladá Boleslav	1836	94,2	192

Poznámka: ORP je celkem v ČR 206. Byly seřazeny od nejrizikovějšího k nejméně rizikovému
Zdroj: Ministerstvo vnitra ČR, novější data se nepodařilo získat

Statistika kriminality se sleduje po okresech, obvodech obcí s rozšířenou působností a nově též obvodních odděleních Policie ČR. Všechny ORP, v nichž MAS leží, patří k těm, které mají podprůměrnou úroveň kriminality. Nejhorší v tomto směru situace v ORP Mnichovo Hradiště, naopak ORP Mladá Boleslav patří z hlediska kriminality obecně k vůbec nejméně rizikovým ORP v celé ČR.

Na území MAS existují **pouze 3 obvodní oddělení Policie ČR** – v Mnichově Hradišti, Turnově a Sobotce, které vykonávají působnost i pro obce ve svém okrese. Zvlášť územní působnost obvodního oddělení Mnichovo Hradiště je velmi rozsáhlá, neboť zahrnuje celou severní část okresu Mladá Boleslav. Veřejností je poukazováno na nedostatek policistů v terénu.

Server mapakriminality.cz, provozovaný Otevřenou společností, o.p.s. udává pro rok 2013 pro obvodní oddělení Mnichovo Hradiště, Turnov a Sobotka tato základní data. Celková statistika je uvedena v tabulce č. 64 v příloze.

Tabulka č. 24: Základní statistika trestných činů v roce 2013 na obvodních odděleních Mnichovo Hradiště, Turnov a Sobotka

	Mnichovo Hradiště				Turnov				Sobotka			
	Zjištěno		Objasněno		Zjištěno		Objasněno		Zjištěno		Objasněno	
druh trestného činu	Počet	Index	Počet	%	Počet	Index	Počet	%	Počet	Index	Počet	%
Vraždy	**0**	**0**	**0**	**-**	**0**	**0**	**0**	**-**	**0**	**0**	**0**	**-**
Násilné činy	**31**	**11,9**	**14**	**45**	**28**	**11,5**	**22**	**79**	**11**	**19,2**	**4**	**36**
Loupež	3	1,1	1	33	2	0,8	2	100	0	0	0	-
Mravnostní činy	**2**	**0,8**	**2**	**100**	**3**	**1,2**	**1**	**33**	**2**	**3,5**	**2**	**100**
Znásilnění	0	0	0	-	2	0,8	1	50	1	1,7	1	100
Krádeže vloupáním	**135**	**51,7**	**27**	**20**	**137**	**56,4**	**42**	**31**	**30**	**52,4**	**12**	**40**
Krádeže vloupáním do víkendových chat soukromých osob	29	11,1	2	7	22	9,1	6	27	8	14,0	3	38
Krádeže vloupáním do rodinných domů	36	13,8	10	28	15	6,2	2	13	6	10,5	2	33
Krádeže vloupáním do ostatních objektů	61	23,4	15	25	65	26,8	14	22	16	27,9	7	44
Krádeže prosté	**256**	**98,0**	**42**	**16**	**155**	**63,8**	**37**	**24**	**28**	**48,9**	**8**	**29**
Krádeže motorových vozidel dvoustopých	68	26,0	5	7	32	13,2	7	22	5	8,7	3	60
Krádeže věcí z automobilů	72	27,6	11	15	35	14,4	5	14	7	12,2	0	0
Krádeže jízdních kol	28	10,7	6	21	18	7,4	5	28	3	5,2	1	33
Majetkové činy celkem	**432**	**165,4**	**82**	**19**	**313**	**128,9**	**86**	**27**	**62**	**108,3**	**22**	**35**
Ostatní činy	**52**	**19,9**	**47**	**90**	**75**	**30,9**	**66**	**88**	**15**	**26,2**	**14**	**93**
Maření výkonu úředního rozhodnutí	37	14,2	37	100	43	17,7	41	95	8	14,0	8	100
Zbývající činy	**69**	**26,4**	**63**	**91**	**88**	**36,2**	**76**	**86**	**17**	**29,7**	**14**	**82**
Ohrožení pod vlivem návykové látky, opilství	20	7,7	20	100	40	16,5	33	83	5	8,7	5	100

Dopravní nehody silniční z nedbalosti	19	7,3	16	84	19	7,8	16	84	5	8,7	4	80
Zanedbání povinné výživy	24	9,2	24	100	25	10,3	25	100	3	5,2	3	100
Hospodářské činy	**30**	**11,5**	**15**	**50**	**42**	**17,3**	**20**	**48**	**9**	**15,7**	**7**	**78**
Neoprávněné držení platebního prostředku	13	5,0	1	8	14	5,8	2	14	1	1,7	0	0
Trestné činy celkem	**616**	**235,9**	**223**	**36**	**549**	**226,1**	**271**	**49**	**116**	**202,5**	**63**	**54**
Česká republika	**325366**	**306,5**	**129181**	**40**								
Liberecký kraj	**13 963**	**318,9**	**6 195**	**44**								
Středočeský kraj	**37 350**	**294,3**	**14 036**	**38**								
Královéhradecký kraj	**10 787**	**194,7**	**5 526**	**51**								

Vysvětlivky: Majetkové činy celkem jsou součtem krádeží vloupáním, krádeží prostých a některých dalších činů (podvod, zpronevěra, poškozování cizí věci apod.)
Index označuje počet trestných činů na 10 000 obyvatel.
Zdroj: www.mapakriminality.cz

Jak je z tabulky výše zřejmé, obvodní oddělení Policie ČR Mnichovo Hradiště, Turnov a Sobotka patří **k oblastem s nižší mírou kriminality** ve srovnání s Libereckým a Středočeským krajem i Českou republikou. Z 518 hodnocených obvodních oddělení je Mnichovo Hradiště mírou kriminality na 261. místě (počítáno od oddělení s nejvyšší kriminalitou), Turnov na 277.místě a Sobotka na 321.místě. V roce 2013 se v MAS nestala žádná vražda, což je velmi pozitivní fakt. V územní působnosti zmíněných obvodních oddělení byly ale bohužel zaznamenány jiné druhy závažných trestných činů, jako jsou loupeže a znásilnění, byť ze statistiky nelze přesně určit, zda k těmto činům došlo na území MAS. Nejčastějšími druhy násilných trestných činů jsou úmyslná ublížení na zdraví a porušování domovní svobody. Z majetkových trestných činů jsou nejčastější krádeže motorových vozidel a věcí a součástek z nich a vloupání do objektů. Násilná kriminalita byla nejvyšší na Sobotecku, majetková na Mnichovohradištsku.

Tabulka č.25: Statistika kriminality v okresech na území MAS v letech 2011 - 2013

	Kriminalita celkem	Obecná kriminalita	Hospodářská kriminalita	Loupeže	Vloupání do bytů a rodinných domů	Znásilnění	Vraždy
2011							
Mladá Boleslav	3 306	2 570	254	48	112	4	5
Semily	1 365	975	148	6	27	2	-
Jičín	1 634	1 270	143	13	59	7	-
2012							
Mladá Boleslav	3 459	2 774	248	37	167	3	3
Semily	1 338	920	128	14	39	4	-
Jičín	1 572	1 215	139	7	59	3	2
2013							
Mladá Boleslav	3 855	3 188	303	38	189	4	3
Semily	1 422	1 039	143	6	41	6	-
Jičín	1 402	1 078	123	9	60	5	1

Zdroj: Veřejná databáze ČSÚ - http://vdb.czso.cz/vdbvo/

V tabulce výše je uveden i vývoj kriminality v okresech Mladá Boleslav, Semily a Jičín v letech 2011 – 2013. Ze srovnání vyplývá, že počet trestných činů v okrese Jičín postupně klesá, v okrese Semily stoupl asi o 4 % a v okrese Mladá Boleslav stoupl o více než 16 %.

Městská policie byla již v roce 1992 zřízena ve dvou největších městech - Mnichově Hradišti a Turnově. V Mnichově Hradišti slouží 10 a v Turnově 18 strážníků, v obou městech je zřízen městský kamerový dohlížecí systém – v Mnichově Hradišti sestává z 6 kamer a v Turnově z 10 kamer. Městská policie Turnov má uzavřenu i veřejnoprávní smlouvu s dalšími 10 obcemi v okolí Turnova, z nichž v území MAS leží pouze obec Ktová.

Pro boj s kriminalitou a dalšími sociálně-patologickými jevy je však zásadní i preventivní role ve formě programů ve školách, pro veřejnost i skupiny s rizikovým chováním a ohrožené sociálním vyloučením. Zásadní je bránit vzniku sociálně vyloučených lokalit a zavést komplexní práci (sociální i restriktivní) v místě koncentrace sociálně-patologických jevů. Na základě dotazníkového šetření na obcích byla identifikována jedna sociálně vyloučená lokalita v Klášteře Hradiště nad Jizerou na místním statku, kde se zdržuje asi 40 osob, hlavními problémy zde jsou nezaměstnanost, drogy a krádeže.

S problematikou bezpečnosti souvisí i nedostatečné a zastaralé vybavení jednotek sboru dobrovolných hasičů, což je problém celé ČR, území v působnosti MAS není výjimkou. Problému si je vědomo i Ministerstvo vnitra ČR a Vláda ČR. Tyto jednotky přitom doplňují síly a prostředky Hasičského záchranného sboru ČR a podílejí se na efektivním poskytování pomoci občanům.

Závěry kapitoly

Závěry lze shrnout takto:

- nižší míra kriminality ve srovnání s Českou republikou
- u násilné trestné činnosti nejčastější úmyslná ublížení na zdraví a porušování domovní svobody
- u majetkové trestné činnosti nejčastější krádeže aut a jejich vybavení a vloupání do objektů
- vyšší úroveň majetkové trestné činnosti na Mnichovohradištsku, násilné na Sobotecku
- na rozsáhlém území jen 3 obvodní oddělení Policie ČR
- Městská policie v Turnově a Mnichově Hradišti
- nedostatečné vybavení jednotek sboru dobrovolných hasičů

2.2.12. Turistický ruch

Oblast Českého ráje je tradičním turistickým regionem, jednou z turisticky nejatraktivnějších oblastí v České republice. Kromě zachovalého přírodního prostředí se celá oblast vyznačuje **značným množstvím kulturních památek**. Ty nejvýznamnější z nich - např. hrady Trosky, Kost a zámky Humprecht, Hrubý Rohozec a Mnichovo Hradiště – jsou symboly, jež reprezentují oblast Českého ráje a jsou s ním bytostně spojovány. Kromě toho je zde ale i vysoký potenciál lidové architektury (roubenný dům - např. Dlaskův statek v Dolánkách u Turnova, Kopicův statek u Kacanov). Soupis nejvýznamnějších památek udávái následující tabulka. Přehled dalších významných památek a kompletní soupis všech 320 památkově chráněných objektů je v tabulkách č. 65 a 66 v příloze. Vedle velkého množství památkově chráněných objektů existuje i značné množství objektů, které památkovou ochranu nemají, přesto je jejich role pro zachování historického a kulturního dědictví místa důležitá (objekty lidové architektury, drobná církevní architektura – křížky, boží muka apod.). Přes pokračující obnovu i drobných památek zůstává stav některých památek (sakrálních, technických, lidové architektury) špatný a je ohrožena jejich existence.

Tabulka č.26: Nejvýznamnější nemovité kulturní památky

Památka	Obec
Národní kulturní památky	
Zámek Mnichovo Hradiště	Mnichovo Hradiště
Hrad Kost	Libošovice
Zámek Humprecht	Sobotka
Zřícenina hradu Trosky	Troskovice
Dlaskův statek v Dolánkách u Turnova	Turnov
Zámek Hrubý Rohozec	Turnov
Městské památkové zóny	
Mnichovo Hradiště	Mnichovo Hradiště
Sobotka	Sobotka
Turnov	Turnov
Vesnické památkové rezervace	
Mužský	Boseň
Vesec u Sobotky	Libošovice
Vesnické památkové zóny	
Loukov	Loukov
Střehom	Dolní Bousov

Zdroj: monumnet.npu.cz

Oblast je díky svým přírodním i kulturním hodnotám a typickému idylickému krajinnému rázu s roztroušeným osídlením **turisticky velmi atraktivní nejen pro jednodenní návštěvnost, ale i z hlediska druhého bydlení**. To bylo umožněno existencí velkého množství objektů, které dříve sloužily k trvalému bydlení. Jak již bylo zdůrazněno v kapitole 2.2.5, více než 2/3 domů, jež byly deklarovány jako trvale neobydlené, je využíváno k rekreaci, v některých lokalitách jsou to i více než 3/4. Tento stav má ale i své negativní stránky, především zvýšené nároky na infrastrukturu obcí a odcizenost rekreantů od života obce.

Nezpochybnitelným základem turistické nabídky je **hustá síť pěších tras a cyklotras** (viz kapitola 2.2.3). Pěší turistika se zde začala rozvíjet již v polovině 19.st. Na zpřístupnění mnoha lokalit má zásadní zásluhu Klub českých turistů, založený v roce 1888. Zlatá stezka Českého ráje je nejznámější turistickou trasou Českého ráje. Vznikla propojením jednotlivých existujících tras a jednotným

označením červenou barvou, s cílem propojit nejzajímavější místa a je poprvé zmiňována v roce 1937 (http://www.zlatastezkaceskehoraje.cz/_cs/historie-a-soucasnost.html). Známá je i Angrova stezka z Valdštejna přes Hruboskalské skalní město do Sedmihorek.

Využití jednotlivých turistických tras je výrazně odlišné. Některé lokality jsou až přetíženy turisty – např. oblast Valdštejn – Hrubá Skála – Sedmihorky, na jiných okrajových trasách je pohyb turistů minimální. Bohužel poslední ověřené statistické údaje v tomto směru jsou z 6.7.2002, kdy byl sčítán počet návštěvníků ve skalních městech a dalších turistických lokalitách Českého ráje a z něj plyne, že největší nápor návštěvníků byl v oblasti Hruboskalska – Adamovo lože (787 osob), Myší díra (754), následován lázněmi Sedmihorky (565), vysoký počet návštěvníků byl ale i na Valečově (421) a Drábských světničkách (408). Naopak na cestě z Vyskeře k Arboretu Bukovina bylo sečteno jen 34 osob. Potvrzuje se tak předpokládaný fakt, že největší nápor turistů se koncentruje na spojnice největších turistických zajímavostí a nástupních míst cestovního ruchu (jednoznačně parkoviště, v mnohem menší míře železniční zastávky). Z veřejného projednání plyne, že občané vnímají negativně **špatný technický stav některých tras**, včetně jejich technických prvků.

V oblasti existuje i několik **naučných stezek**, i technický stav některých z nich není podle vyjádření místních dobrý.

Tabulka č.27: Naučné stezky v MAS

Název	Délka v km	Počet zastavení	Trasa	Téma
Kamenářská stezka, významné osobnosti Turnova	0,8	5	V centru Turnova: Skálova ul. – nám. Českého ráje – Sobotecká ul.	Kamenářství, šperkařství, osobnosti Turnova
Po stopách židovství v Turnově	0,6	3	V centru Turnova: Krajířova ul. – Sobotecká ul.	Historie Židů a židovské památky v Turnově
Zámecká NS Turnov – Hrubý Rohozec	3,5	7	Turnov – Hrubý Rohozec	Památky na trase, fauna a flóra
Dětská lesní NS Sedmihorky	3	17	Sedmihorky – rybník Bažantník – Smíchousův rybník – Sedmihorky	Život v lese
NS Hruboskalsko	7	19	Sedmihorky – U Kavčin – Arboretum Bukovina – zámek Hrubá Skála - Sedmihorky	Lesy Českého ráje, skalní města
NS Údolí Plakánek	10,5	11	Sobotka – Libošovice – Kost – údolí Plakánek – Vesec u Sobotky	Kulturní památky, přírodní zajímavosti
NS Podtrosecká údolí	8	10	Borek – Vidlák – Věžák – Podsemínský rybník - Malechovice	Historie, geologie, fauna, flóra
NS Prožitkový geopark Český ráj v areálu Šťastná země			V areálu Šťastná země v Radvánovicích	Dobrodružství a poznání pro děti i dospělé
NS a cyklostezka 1866 Mimoň - Boseň	34	11	Mimoň - Kuřívody - odbočka do Osečné - Ševčín - Klášter Hradiště nad Jizerou - Mnichovo Hradiště - Boseň	Prusko-rakouská válka 1866

Zdroj: http://www.cesky-raj.info

Oblast je atraktivní i pro další druhy turistiky. **Dlouhou tradici** (někde již od 20.let 20.století) **má v Českém ráji horolezectví**, především v Hruboskalsku, Prachovských skalách, oblasti Mužský (Drábské světničky a Příhrazské skály). V Turnově rovněž existují 2 lezecké školy, které cvičí zájemce v lezení v Českém ráji i mimo něj, jedna z nich má i umělou stěnu. Umělé horolezecké stěny existují i v Kněžmostě a Sobotce. Lezení je v Českém ráji s ohledem na ochranu pískovcových skal povoleno jen registrovaným horolezcům či pod vedením akreditovaných instruktorů.

Rozvíjí se rovněž **hipoturistika**, kterou je třeba usměrňovat na cesty s vhodným povrchem, aby nedocházelo k erozi a nehrozil střet s pěšími a cyklisty. V oblasti se již vyskytuje řada subjektů, které nabízejí projížďky v koňském sedle. Turistický region Český ráj eviduje na svých stránkách v MAS již 9 subjektů. Známá je farma v Ptýrově, ale farmy existují i v Turnově, Sobotce, Hnanicích (obec Hrubá Skála), Horním Bousově (obec Dolní Bousov), Srbsku (obec Kněžmost), Všeni a Horní Bukovině. Tento druh turistiky je rovněž propojen s agroturistikou.

Pro vodní turistiku je využívána řeka Jizera. Její dolní úsek od Malé Skály je prakticky celoročně sjízdný a i krajinářsky hodnotný. Vodácké tábořiště existuje v lokalitě Vostrov u Mnichova Hradiště, výše po proudu je až nad Turnovem u Zrcadlové kozy. Její pravostranný přítok Mohelka je sjízdná většinou jen na jaře (březen, duben), vodáky není příliš vyhledávaná.

Velmi pozitivním faktem je postupné zpřístupňování některých lokalit pro vozíčkáře.

Oblast naopak **neskýtá příliš příležitostí pro zimní sporty**. Sjezdové lyžování lze provozovat jen v areálu Ve Struhách východně od Turnova, tedy v nejsevernějším výběžku MAS. U běžeckého lyžování lze v případě příznivých podmínek využít upravené lokální běžecké trasy. Nabídka je omezená i v případě nepříznivého počasí.

Postupně se i zde rozvíjí **trend podpory a propagace místních produktů**, byť stále není dostatečný. S tímto cílem vytvořilo Sdružení Český ráj ve spolupráci s dalšími partnery v regionu značku „Regionální produkt Český ráj“. Tato registrovaná ochranná známka je místním výrobcům propůjčována při splnění přísných kritérií, která zohledňují především původ výrobku v regionu, originalitu, ekologickou šetrnost a podíl ruční práce. Seznam výrobců tradičních produktů uvádí následující tabulka. V souladu s historickým zaměřením oblasti zaujímají silné postavení výrobci šperků, zbytek tvoří výrobci potravin. Bohužel většina zákazníků nadále při výběru upřednostňuje cenu, povědomí zákazníků o místních výrobcích je doposud malé.

Tabulka č.28: Seznam tradičních výrobců a řemeslníků na území MAS

název firmy	obec	zaměření
Cínové předměty – Ladislava Růžičková	Karlovice	výroba cínového užitého umění a šperků
Maso Radvánovice, spol. s.r.o.	Karlovice	zpracování masa místních farmářů
Sedmihorka - pramenitá voda z Českého ráje	Mnichovo Hradiště	stáčení a distribuce pitné vody
Výrobky z orobince - Iveta Dandová	Mnichovo Hradiště	pletení výrobků z orobince
Cukrárna U Janatů	Turnov	tradiční cukrářská výroba
Galerie Granát, Turnov	Turnov	výroba šperků

Atelier Kamila	Turnov	výroba skleněných šperků, figurek
Brusírna kamenů Gema	Turnov	broušení šperkových kamenů
Granát, d.u.v. Turnov	Turnov	výroba šperků
Pekárna a cukrárna Mikula	Turnov	výroba pečiva a cukrářských výrobků
Sempra Turnov s.r.o.	Turnov	šlechtění jahod
Skleněné kameny s.r.o.	Turnov	výroba skleněných kamenů a perlí
SUPŠ Turnov	Turnov	ukázka výroby šperků, broušení drahých kamenů, rytí drahých kovů
Verich Jan - Bio ovoce a zelenina	Turnov	pěstování ovoce a zeleniny, především jablek
Zlatnictví Beršram (Beršram šperk) - Daniel Šrámek, Iva Bernardová	Turnov	výroba zlatých a stříbrných šperků
Prodejna Granát, Turnov	Turnov	výroba šperků
Farma Skalanská kráva	Vyskeř	ekologický chov masného skotu

Zdroj: http://www.cesky-raj.info

Existuje zde **velké množství zařízení různého charakteru pro hromadné ubytování osob**. Z celkových 61 ubytovacích zařízení, jak je vede ČSÚ, je 20 penzionů, vzhledem k charakteru oblasti je pochopitelný poměrně vysoký počet kempů – 11. Pod ostatními zařízeními se většinou skrývají různá rekreační střediska, kde je možnost ubytování na pokojích i ve stanech či karavanech. Hotelů je v celé oblasti 9 – 4 v Turnově, 1 v Mnichově Hradišti, 2 v Libošovicích, 1 v Kněžmostě a 1 na Hrubé Skále na zámku. Hotely jsou kategorie ***, v Libošovicích je jeden hotel kategorie **. Ubytovací zařízení jsou tak spíše orientována na střední a nízkopříjmové skupiny obyvatel. Aktéry v území je negativně vnímána omezená kapacita ubytovacích zařízení, která např. neumožňuje zajistit ubytování pro celý autobus. **Provozovatelé zařízení jsou často jen krátkodobými pronajímateli**, nejsou proto osobně zainteresováni na růstu kvality služeb. Tabulka č. 67 v příloze je souhrnem hromadných ubytovacích zařízení, jak ji vede Český statistický úřad, tabulka č. 68 v příloze uvádí zařízení evidovaná Sdružením Český ráj.

Český statistický úřad rovněž vede statistiku přenocování v těchto hromadných ubytovacích zařízeních, která je ale značně neúplná, protože mnoho údajů podléhá ochraně individuálních dat. Údaje jsou v tabulce č. 69 v příloze. Vyplývá z ní, že největší počet přenocování byl zaznamenán v Turnově, Hrubé Skále, Žďáru a Kněžmostu.

Graf č.15: Vývoj počtu hostů a počtu přenocování v turistickém regionu Český ráj v letech 2005-2013

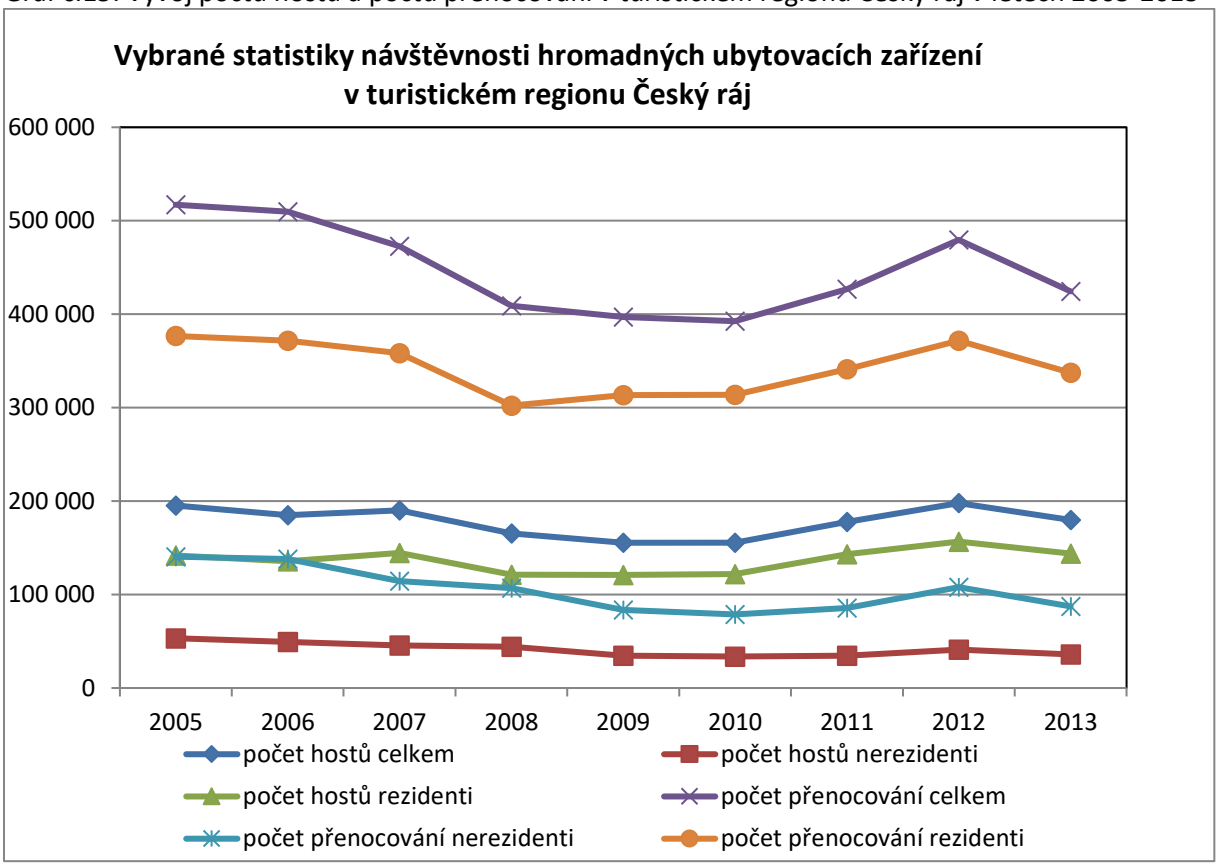

Zdroj: ČSÚ

Výše uvedený graf udává vývoj počtu hostů a přenocování v hromadných ubytovacích zařízeních v celém turistickém regionu Český ráj v dělení na domácí (rezidenti) a zahraniční (nerezidenti) turisty. **Celkový počet hostů zůstává prakticky stabilní, snižuje se ale počet zahraničních hostů**. Mírně se v dlouhodobé perspektivě snižuje počet přenocování, opět především kvůli zahraničním turistům. Detailní údaje jsou v tabulce č. 70 v příloze.

Nejnavštěvovanější turistickou atraktivitou na území MAS je **hrad Trosky**, následovaný hradem Kost a zážitkovým areálem pro děti Šťastná země v Radvanovicích (obec Karlovice). Poměrně unikátní je pozice Muzea Českého ráje v Turnově, neboť návštěvnost dalších muzeí v oblasti je několikanásobně nižší.

Tabulka č.29: Nejnavštěvovanější turistické atraktivity v MAS

	Návštěvnost v roce						
Turistická atraktivita	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hrad Trosky		107 301	91 488	103 255	98 317	90 767	100 211
Hrad Kost	60 000	68 852	63 221	60 000	49 000	58 163	69 496
Hrad Valdštejn	72 505	69 526	61 950	72 398	61 940	53 563	53 598
Šťastná země	60 000	65 000	55 000	45 000	63 000	55 000	50 000
Muzeum Českého ráje	33 529	36 171	29 223	30 590	26 558	27 329	39 342
Zámek Humprecht	26 445	26 819	22 321	23 537	30 102	30 749	30 818
Zámek Hrubý Rohozec	29 407	27 477	27 677	26 815	23 733	24 282	24 934

Zámek Mnichovo Hradiště	21 304	18 412	21 847	20 863	17 848	15 950	18 732
Hrad Valečov	19 349	18 672	15 033	15 920	16 062	14 674	18 110
Dlaskův statek	15 195	14 259	12 062	12 903	12 091	13 067	14 470

Zdroj: Oficiální stránky turistického regionu Český ráj, http://www.cesky-raj.info

Z **informačních center** v oblasti je nejnavštěvovanější informační centrum v Turnově (více než 49 000 návštěvníků v roce 2013), následují Sobotka (11 700), Mnichovo Hradiště (4 600), Dolní Bousov (1 700) a Kněžmost (1 100).

Pro propagaci Českého ráje jsou rovněž provozovány informačně obsáhlé stránky turistického regionu Český ráj – www.cesky-raj.info, které provozuje Sdružení Český ráj. Jeho marketingové aktivity jsou vnímány pozitivně, jeho finanční situace je ale složitá. Je třeba dále podpořit propagaci Českého ráje touto formou.

Významným prvkem v celkové turistické nabídce je **dostupnost a kapacita parkování pro návštěvníky**. Souhrn parkovišť u nejvýznamnějších turistických atraktivit udává následující tabulka. Problémem je nedostatečná kapacita a s tím související přeplněnost některých parkovišť u nejvýznamnějších turistických cílů. Týká se to parkovišť u zámku Hrubá Skála, v Lázních Sedmihorky, pod hradem Trosky. Auta zde často parkují i mimo vyznačená místa.

Tabulka č.30: Přehled parkovišť u nejvýznamnějších turistických atraktivit

turistická atraktivita	obec	odhadovaný počet míst	vzdálenost od lokality (m)
Branžež - Komárovský rybník	Branžež	35	300
Dlaskův statek	Turnov - Dolánky	40	50
Drábské světničky	Mnichovo Hradiště - Dneboh	25	400
Hrubá Skála	Hrubá Skála	60	50
Hrubý Rohozec	Turnov	22 + 10 podél silnice	150
Humprecht	Sobotka - u hřbitova	30	350
Kost	Libošovice	50	500
Lázně Sedmihorky	Karlovice - Sedmihorky	35	50
Mnichovo Hradiště - zámek + klášter	Mnichovo Hradiště	120	600
Muzeum Českého ráje	Turnov	do 15 podél chodníku, pak na náměstí	0
Příhrazy	Žďár	20	50
Restaurace Na Krásné Vyhlídce	Boseň - Mužský	28	0
Šťastná země	Karlovice - Radvánovice	>150	100
Trosky	Troskovice	93	400
Valdštejn	Turnov - Pelešany	50	800
Valečov	Boseň	40	400
Věžický rybník	Věžický rybník - rozc. u silnice	8	100
Vidlák	Hrubá Skála	45	50

Zdroj: www.mapy.cz

Podle výzkumu agentury IPSOS v létě 2014 do Českého ráje v letním období přijela většina návštěvníků ze vzdálenosti nad 50 km, zvýšil se však počet těch přijíždějících ze vzdálenosti 10 až 20 km. Do lokality se zpravidla dopravili autem, v doprovodu partnera/partnerky či přátel. Častěji než v roce 2013 přijížděli s malými (předškolními) dětmi, méně často ale naopak s dětmi staršími (školními).

Kontinuálně roste počet návštěvníků, kteří přijeli pouze na jeden den bez noclehu, v roce 2011 jich bylo 40 %, v roce 2014 již 52 %. Významně se mění skladba ubytování. V roce 2012 byl nejčastějším typem kemp / tábořiště s 20 %, v roce 2014 však tvořil už jen 6 %. Významnější tak jsou penzion s 15 % i nocleh u známých nebo na vlastní chatě / chalupě s 13 %. Kontinuálně také klesá podíl osob, kteří se téměř vždy stravují v restauračních zařízeních (2011 – 33 %, 2014 – 15 %). Roste ale průměrná denní útrata.

Rovnocennými důvody návštěvy jsou relaxace, poznání a turistika se sportem. Dominantními aktivitami byla pěší a poznávací turistika, oproti létu 2013 výrazně poklesla atraktivita cykloturistiky a koupání a vodních sportů.

Od roku 2012 **významně klesá podíl prvonávštěvníků** (2012 – 27 %, 2014 – 9 %), naopak roste podíl návštěvníků, kteří zde byli více než třikrát. Hlavním impulsem návštěvy byla vlastní dobrá zkušenost. 94 % návštěvníků uvažuje, že se do regionu vrátí. Hlavním informačním zdrojem byl pro návštěvníky internet (20 %) a pak rovnocenně informace od příbuzných a známých a turistická informační centra (6 %). Velmi pozitivním zjištěním tedy je, že návštěvníci jsou zde spokojeni a rádi se sem vrací.

Aktéry v území je **negativně vnímána konkurence mezi jednotlivými poskytovateli služeb v cestovním ruchu a nedostatek koordinace**. Z podrobnějšího výzkumu (Střednědobý plán Programu trvale udržitelného rozvoje cestovního ruchu v Českém ráji 2012-2017) vyplývá, že schází propracovaný destinační management a marketing pro celou oblast Českého ráje, plánování pro oblast cestovního ruchu naráží i na problém zajištění spolehlivých a dostupných dat.

Závěry kapitoly

Závěry lze shrnout takto:

- velké množství významných kulturních památek a památkově chráněných objektů
- špatný stav některých památek
- velké množství objektů druhého bydlení, ale s tím související i zvýšené požadavky na infrastrukturu obcí
- dominantní letní sezóna
- velmi nerovnoměrná distribuce návštěvníků v oblasti – velmi zatížená jádrová oblast Českého ráje a málo využité okraje oblasti
- dlouhá tradice pěší turistiky a horolezectví
- velmi dobré podmínky pro pěší turistiku, cykloturistiku a horolezectví, částečně vodní turistiku
- rozvíjející se propagace místních produktů
- velké ubytovací kapacity orientované hlavně na středně a nízkopříjmové skupiny obyvatel, nelze ubytovat autobus
- klesající počet zahraničních turistů v celém Českém ráji

- vysoká spokojenost a loajalita návštěvníků, hosté nejčastěji přijíždějí na základě vlastní dobré zkušenosti
- mezi poskytovateli služeb převažuje konkurence, schází koordinace

2.3.Vyhodnocení rozvojového potenciálu území

2.3.1. Územní plánování

Z 40 obcí MAS pouze 8 nemá územní plán, z toho ve 4 se již začal pořizovat. Přehled stavu územně plánovací dokumentace podle obcí je v tabulce č. 71 v příloze. Největší obcí bez územního plánu jsou Markvartice se 455 obyvateli. Celkem 9 obcí, jež disponují staršími územními plány (územní plán sídelního útvaru nebo územní plán obce) pořizuje nový územní plán, mezi nimi i všechny 4 nejvýznamnější obce – Turnov, Mnichovo Hradiště, Dolní Bousov a Sobotka. Nejstarší územní plán mají Dolní Bousov a Osek (z let 1998 a 1999), které však pořizují nový územní plán. Hodně zpracovatelů územních plánů nepochází z regionu, nejčastěji jde o zpracovatele z Prahy či Hradce Králové. Většina obcí disponuje i dalším strategickým dokumentem, kterým je nejčastěji Program obnovy venkova. Turnov, Mnichovo Hradiště a Dolní Bousov disponují Strategickým plánem města (Programem rozvoje města).

2.3.2. Rozvojová území

Brownfields

Na území MAS existují tak jako jinde v České republice **lokality brownfields**. **Nejlepší databázi** těchto nevyužívaných nebo jen částečně využívaných objektů **vede Liberecký kraj**. Brownfields na tomto území udává následující tabulka.

Tabulka č.31: Seznam brownfields v Libereckém kraji

obec	brownfield	rozloha (m^2)	převažující využití
Hrubá Skála	Řezníčkův pivovar č.p. 9	10700	nevyužíváno
Ktová	Rozestavěný objekt ZD Horní Branná	487	nevyužíváno
Turnov	Areál zemědělského zásobování, ul. Nádražní 1112, 1113	12575	nevyužíváno
Turnov	Uhelné sklady č.p. 1119	5400	nevyužíváno
Turnov	Pivovar č.p. 246	964	nevyužíváno
Turnov	Bývalá brusírna skla, ul. Na Lukách 669	9000	nevyužíváno
Turnov	Zemědělský areál, Malý Rohozec	30500	nevyužíváno
Turnov	Kino č.p. 488	875	drobná řemeslná výroba
Všeň	Všeň - Ploukonice - Statek	30000	nevyužíváno

Zdroj: Databáze brownfields Libereckého kraje, http://www.arr-nisa.cz/iware_cz/index.php?D=66

Údaje za ostatní kraje jsou k dispozici ve velmi omezené míře. Národní databáze brownfields, kterou vede Czechinvest, eviduje na území MAS ve Středočeském kraji jediný brownfield - část pivovaru a bývalý mlýn v obci Klášter Hradiště nad Jizerou s rozlohou 4 553 m^2, kde je v současnosti 6 bytů, zbytek je nevyužíván. V části MAS v Královéhradeckém kraji není Czechinvestem evidován žádný brownfield.

Tabulka č.32: Seznam dalších lokalit typu brownfields podle vyjádření jednotlivých obcí

Obec	objekt	Rozloha (m^2)
Bílá Hlína	Zemědělský objekt	
Branžež	Bývalé JZD	
Mnichovo Hradiště	Bývalá chemická čistírna Beneš	
Mukařov	Bývalý kravín	1 500

Zdroj: dotazníkové šetření na obcích

Výčet výše uvedených lokalit není zdaleka úplný, lze předpokládat výrazně větší množství lokalit brownfields v celé MAS, bohužel pro tento parametr neexistují dostupná data.

Liberecký kraj rovněž vede databázi greenfields, kde je na území MAS evidována jediná lokalita – obchodně-průmyslový areál v Turnově. Areál o rozloze 270 000 m^2 je obsazen asi z 85 %.

Rozvojová území

Tabulka č.33: Připravenost obcí pro bytovou výstavbu

obec	Jsou v obci k dispozici pozemky pro výstavbu pro bydlení?		Jsou tyto pozemky zasíťovány?								
	ANO/NE	pro kolik domů	ANO/NE	vodovod	kanalizace s ČOV	elektřina	plyn	telefon	internet	silnice	jinak
Bílá Hlína	NE										
Boseň	ANO	11 RD	NE								
Branžež	NE		NE								
Březina	ANO	30 RD	ANO	NE	ANO	ANO	NE	NE	ANO	částečně	
Dolní Bousov	ANO		částečně	ANO	NE	ANO	ANO	NE	NE	NE	
Horní Bukovina	ANO	4 RD	částečně								
Hrubá Skála	ANO	11 RD	ANO	ANO	NE	ANO	částečně	ANO	ANO	ANO	
Chocnějovice	ANO	72 RD	NE								
Jivina	ANO		NE								
Kacanovy	ANO	16 RD	ANO	ANO	NE	ANO	NE	NE	NE	ANO	
Karlovice	ANO	42 ha	ANO	částečně	NE	částečně	NE	NE	NE	částečně	
Klášter Hradiště nad Jizerou	ANO	25 RD	ANO	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	
Kněžmost	ANO	80 RD									
Koryta	ANO		NE								
Ktová	ANO	26 RD	NE								
Libošovice	ANO		NE								
Loukov	NE		NE								
Loukovec	ANO	102 RD; 15 bj v BD	ANO	ANO	NE	ANO	ANO	NE	ANO	ANO	
Markvartice	NE										
Mladějov	ANO	50 RD	NE								

Mnichovo Hradiště	ANO										
Modřišice	ANO	53 RD	NE								
Mukařov	ANO		NE								
Neveklovice	NE		NE								
Olešnice	ANO	4 RD	ANO	ANO	NE	ANO	NE	NE	NE	ANO	
Osek	ANO		částečně	ANO	ANO	ANO	NE	NE	NE	NE	
Přepeře	ANO										
Ptýrov	NE		NE								
Rohatsko	ANO	15 RD	NE								
Samšina	ANO		NE								
Sezemice	ANO	8 RD	ANO	ANO	NE	ANO	NE	ANO	ANO	ANO	
Sobotka	ANO	17 RD	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	ANO	
Troskovice	ANO	38 RD	ANO	ANO	NE	NE	NE				
Turnov	ANO	nelze zjistit	NE								
Vyskeř	ANO	20 RD	ANO	ANO	NE	ANO	NE	NE	NE	ANO	Veřejné osvětlení, jednotná kanalizace
V KOLIKA OBCÍCH	29		14	12	3	12	5	4	6	10	1

Vysvětlivky: RD- rodinný dům, BD – bytový dům, bj – bytová jednotka
Zdroj: dotazníkové šetření na obcích

Z 36 obcí MAS, které se zúčastnily dotazníkového šetření, jich má pozemky pro bytovou výstavbu připraveno 30. **Zasíťovány jsou ale pozemky jen ve 14 obcích**. Nejlépe jsou pozemky zasíťovány v Sobotce, v Klášteře Hradiště nad Jizerou a Hrubé Skále. Nejvíce pozemků pro výstavbu je připraveno v Loukovci. Některé obce nezodpověděly všechny údaje.

2.3.3. Oblasti s lidským potenciálem

Ekonomické subjekty

V MAS evidoval Český statistický úřad k 31.12.2013 celkem 5 449 aktivních ekonomických subjektů (viz kapitola 2.2.8). Stejně jako v jiných částech ČR jde v drtivé většině o fyzické osoby. Na území MAS ale existuje i **několik významných firem**, všechny níže uvedené podniky (s výjimkou ZEA Sedmihorky) mají zahraničního vlastníka.

Tabulka č.34: Největší podniky dle tržeb, které mají své sídlo v MAS

Podnik	Sídlo	Tržby v mil.Kč	Počet zaměstnanců	Obor činnosti
MAHLE Behr Mnichovo Hradiště s.r.o.	Mnichovo Hradiště	6 210	1 014	výroba, prodej a servis chladicí techniky pro automobilový průmysl
GRUPO ANTOLIN TURNOV, s.r.o.	Turnov	3 203	757	výroba plastových, pryžových a čalounických výrobků do automobilů
ONTEX CZ, s.r.o.	Turnov	2 855	547	výroba hygienických potřeb
Kautex Textron Bohemia, spol. s r.o.	Kněžmost	1 667	297	výroba palivových nádrží
HBPO Czech, s.r.o.	Mnichovo Hradiště	1 600	76	vývoj a montáž modulových systémů pro osobní automobily
KAMAX, s.r.o.	Turnov	1 586	429	výroba vysokopevnostních spojovacích dílů pro automobilový průmysl
ZEA Sedmihorky, spol. s r.o.	Karlovice	365	47	výroba krmných směsí a konzervantů

Zdroj: dotazníkové šetření, www.justice.cz

Pozn.: Údaje o tržbách a počtech zaměstnanců pochází z poslední zveřejněné výroční zprávy nebo účetní závěrky (nejčastěji za rok 2012) na www.justice.cz.

Z výše uvedené tabulky je zřejmé, že většina firem je orientována na automobilový průmysl. Velmi významný **vliv má Škoda Auto a.s.**, největší firma v ČR, což je evidentní i z dojížďky za prací (viz kapitola 2.2.8).

Význam mají i pobočky firem, které mají své sídlo mimo území MAS. Z mnoha příkladů lze jmenovat např. závod 4 podniku Preciosa v Turnově (sklářská výroba), výrobnu nápojů firmy Kofola a.s. v Mnichově Hradišti nebo distribuční centrum firmy Heineken Česká republika a.s. v Modřišicích u Turnova.

Přes řadu velmi významných podniků mají pro ekonomický rozvoj oblasti nezpochybnitelný význam především malé firmy.

Neziskové subjekty

V MAS existuje **množství různých spolků a občanských sdružení**. Jde hlavně o sdružení dobrovolných hasičů a myslivců a různě zaměřené sportovní kluby a tělovýchovné jednoty. Časté je zastoupení oddílů TJ Sokol. Všechna tato sdružení plní nezbytnou roli při zajištění volného času a kulturního života v obcích. Činnost spolků závisí na dobrovolné práci jednotlivců v jejich volném čase, bez jejich

nadšení by dále nemohly aktivně vyvíjet činnost. Pro své fungování a rozvoj mohou tato sdružení využít různé granty a dotace, byť jejich objem je stále nedostatečný a překážkou je často i složitá administrativa spojená s poskytnutím dotace. Kulturní a sportovní život v území MAS proto do velké míry závisí na nadšení a nezištné práci členů jednotlivých neziskových organizací. Následující tabulka uvádí seznam nejvýznamnějších neziskových organizací, jak jej uvádí několik internetových databází.

Tabulka č.35: Seznam nejvýznamnějších neziskových organizací

název	obec	činnost	Zdroj
MH centrum, o. p. s.	Mnichovo Hradiště	ekologie, kultura a umění, volnočasové aktivity	www.isnno.cz
Spokojený domov, o.p.s.	Mnichovo Hradiště	sociální služby	www.neziskovky.cz
Oblastní charita Sobotka	Sobotka	domov pro seniory, charitní pečovatelská služba	www.risy.cz
Pionýrská skupina Fráni Šrámka	Sobotka	akce a tábory pro děti	www.firmy.cz
Centrum pro rodinu Náruč, o.s.	Turnov	podpora rodiny	www.isnno.cz
Geopark UNESCO Český ráj	Turnov	koordinace projektů na geoturismus	www.isnno.cz
Klub aktivních vozíčkářů	Turnov	sdružování tělesně postižených občanů	www.firmy.cz
Občanské sdružení Ochrana Klokočských skal	Turnov	ochrana přírody a kulturního dědictví	www.neziskovky.cz
Pekařova společnost Českého ráje	Turnov	rozvíjení historického vědomí veřejnosti	www.isnno.cz
REP-občanské sdružení	Turnov	poradenství a služby pro rodiny s dětmi	www.isnno.cz
Sdružení Český ráj	Turnov	rozvoje cestovního ruchu	www.isnno.cz
Středisko pro volný čas dětí a mládeže	Turnov	akce pro děti	www.firmy.cz

Zdroj: www.firmy.cz, www.isnno.cz, www.risy.cz, www.neziskovky.cz

K 31. 12. 2014 měla MAS celkem 51 členů, z nichž 22 reprezentuje soukromý sektor, 14 neziskový sektor a 15 členů zastupuje veřejný sektor. V zástupcích soukromého sektoru převažují soukromí podnikatelé a firmy podnikající v zemědělství, vyskytují se i podnikatelé poskytující ubytovací a stravovací služby.

Obecně však platí, že **většina občanů se málo angažuje ve společenském dění v obcích**, nenavštěvují zasedání obecních zastupitelstev a nezajímají se o obecní záležitosti. To odpovídá i výsledkům dotazníkového šetření ohledně zapojení jednotlivých subjektů do činnosti MAS – většinou se zde angažují soukromí zemědělci, někteří podnikatelé, případně různé spolky např. hasiči, především z důvodu možnosti získání dotací. Možnost získání dotací byla také hlavním motivem jednotlivých obcí, proč se stát členem MAS.

2.3.4. Využití vlastních prostředků k vícezdrojovému financování

Jednotlivé obecní rozpočty se vyznačují velmi výraznými rozdíly v podílu investic na celkových rozpočtových výdajích. Tento ukazatel je do značné míry závislý na realizaci jednotlivých investičních akcí. V době realizace takové investice pořizované často s dotační podporou dochází ke skokovému nárůstu výdajů na investice a podílu těchto výdajů na celkových výdajích. Typickým příkladem je obec Žďár, která měla podíl investic na celkových výdajích v roce 2011 90 % (!) a v roce následujícím již jen 4 %. Podobně obec Osek neměla v roce 2011 žádné investiční výdaje, v roce 2012 ale byl jejich podíl více než 60 %, v roce 2013 opět jen 5%. Obec Boseň měla v roce 2012 podíl investic 5 %, v roce 2013 již 63 %. Markantní rozdíly ve výši investic mezi jednotlivými lety jsou zřejmé i u dalších obcí, např. u Jiviny, Loukova, Mnichova Hradiště a Všeni. Celkově je zajímavý fakt, že všechny obce, které vykazují nejnižší podíly investic, jsou malé obce do 500 obyvatel. Zároveň ale platí, že i mezi malými obcemi existují takové, které mají podíl investic na celkových výdajích vyšší. Byť by logika věci napovídala, že malé obce nerealizují větší akce z důvodu nedostatku finančních prostředků nebo neochoty bank, poskytnout jim úvěr, tento faktor neplatí vždy. Některé obce rovněž řadu akcí vedou jako opravy a nikoli rekonstrukce a v takovém případě se tyto výdaje v investičních výdajích neobjeví. Detailní přehled výdajů jednotlivých obecních rozpočtů na investice v letech 2011 – 2013 je uveden v tabulce č. 72 v příloze.

Celkově lze tedy prohlásit, že **v území je možné sdružit vlastní prostředky, byť finanční možnosti některých, zejména malých obcí jsou velmi omezené, a to se týká i krytí nutných výdajů**. U dalších obcí mohou být další výdaje limitované právě probíhajícími významnými investičními akcemi, které znemožňují alokovat finanční prostředky do dalších oblastí. Hendikepem může být i výše dluhů, to se však v MAS týká hlavně největších obcí – Turnova a Mnichova Hradiště. Kromě dnes prioritně využívaných dotací z fondů EU poskytují různé granty a dotace stát i jednotlivé kraje. V území jsou činné i různé nadace s celostátní působností, např. Nadace VIA nebo Nadace Partnerství. Určitým rozvojovým hendikepem je i nízká úroveň komunikace mezi obcemi a významnými institucemi v území, které často realizují své záměry, bez toho aniž by obce aspoň informovaly.

Z Dotačního fondu Libereckého kraje, který byl zřízen usnesením Zastupitelstva Libereckého kraje č. 43/13/ZK ze dne 26. 2. 2013, lze žádat o dotace na různé typy činností. Dotační fond je rozdělen na 8 hlavních oblastí: 1. požární ochrana, 2. Program obnovy venkova, inovace, územní plánování, příprava a administrace projektů, podpora regionálních produktů, 3. zdravotnictví, tělovýchova a sport, 4. školství, mládež a zaměstnanost, 5. sociální služby, 6. Doprava, 7. cestovní ruch, památková péče a kultura, 8. životní prostředí a zemědělství

Ve Středočeském kraji jsou granty a dotace poskytovány z celkem 10 fondů. Návrh rozdělení grantů připravuje obvykle příslušná grantová komise. U částek do 200 tisíc korun rozhoduje o konečném rozdělení Rada kraje, u vyšších položek a příspěvků obcím Zastupitelstvo kraje. Výčet fondů je následující: 1. Středočeský fond hejtmana a zmírnění následků živelních katastrof, 2. Středočeský fond podpory dobrovolných hasičů a složek IZS, 3. Středočeský Fond vzdělávání, sportu, volného času a primární prevence, 4. Středočeský Fond kultury a obnovy památek, 5. Středočeský Humanitární fond – sociální oblast, 6. Středočeský Humanitární fond - zdravotnická oblast, 7. Středočeský Fond životního prostředí a zemědělství, 8. Středočeský Fond cestovního ruchu, 9. Středočeský Fond podpory malého a středního podnikání, 10. Středočeský Fond rozvoje obcí a měst.

V Královéhradeckém kraji jsou granty a dotace poskytovány rovněž z 10 programů: 1. Regionální rozvoj, 2. Vzdělávání, 3. Prevence, 4. Volnočasové aktivity, 5. Inovace, 6. Životní prostředí a zemědělství, 7. Kultura, 8. Cestovní ruch, 9. Program obnovy venkova, 10. Sport a tělovýchova.

Na činnost různých spolků a sdružení a pořádání různých akcí přispívají i jednotlivé obce, většinou jde o částky v řádu tisíců Kč.

Jednotlivé subjekty v území mohou rovněž využít řady dalších dotačních titulů, především z Fondů EU přes jednotlivé operační programy. Hendikepem nejen pro žádající subjekty, ale i pro malé obce je ale složitá administrativa spojená s čerpáním dotací. Ta znamená zvýšené nároky na administrativní aparát obcí, ale i na jejich finanční prostředky, pokud si tuto administrativu zajišťují externě přes třetí subjekty.

2.4.Analýza velkoplošného chráněného území – CHKO Český ráj

Na území MAS leží jedno velkoplošné chráněné území – chráněná krajinná oblast (CHKO) Český ráj. Samostatná analýza stavu, problémů a potenciálu rozvoje tohoto území je zpracována na základě dvou hlavních podkladů, jimiž byly:

1. společné jednání mezi MAS, MAS Achát, MAS Brána do Českého ráje, Správy CHKO Český ráj a ARR-Agentury regionálního rozvoje, spol. s r.o. dne 12.5.2014 na Správě CHKO Český ráj v Turnově

2. Plán péče o chráněnou krajinnou oblast Český ráj na období 2014-2023 zpracovaný Správou CHKO Český ráj

2.4.1. Analýza území VCHÚ

Geografické vymezení a historie VCHÚ

Na území MAS leží velkoplošné chráněné území – **CHKO Český ráj**. CHKO Český ráj tvoří harmonicky utvářená kulturní krajina s významným zastoupením lesů a dalších společenstev přirozeného i kulturního původu s výskytem vzácných a zvláště chráněných druhů rostlin a živočichů. CHKO byla vyhlášena k 1.3.1955 na rozloze 92 km^2 i na území MAS. V roce 2002 byla novým vyhlášením rozloha CHKO zvětšena na dnešních 181 km^2. V současnosti platně vymezené CHKO, tedy jeho nejstarší centrální část, jižní cíp severní části a západní cíp východní části leží na území 22 obcí MAS. 4 obce (Branžež, Kacanovy, Libošovice a Vyskeř) leží celé na území CHKO, obec Troskovice téměř celá, u obce Olešnice leží v CHKO celé zastavěné území. Ostatních 16 obcí (Boseň, Březina, Dobšín, Dolní Bousov, Hrubá Skála, Karlovice, Kněžmost, Ktová, Mladějov, Mnichovo Hradiště, Modřišice, Osek, Sobotka, Turnov, Všeň a Žďár) leží na území CHKO částí svého zastavěného území nebo jen některými sídly v rámci obce.

Přírodní poměry a stav krajiny (stručná charakteristika přírodních a krajinných hodnot s odkazem na platný plán péče)

V území s výraznou geomorfologií, zejména s charakteristickým výskytem pískovcových skalních měst, dalo tisícileté osídlení a mnohasetleté hospodaření vzniknout ekologicky a esteticky jedinečné kulturní krajině, výjimečné v rámci celé ČR. V ní se mozaikovitě střídají lesy, zemědělské pozemky, vodní toky a plochy s různým stupněm ovlivnění člověkem s menšími sídly i jednotlivými stavbami. Krajinu spoluvytvářejí historicky cenné stavby, hrady, zámky, kostely i památky místní lidové architektury.

Dlouhodobý cíl ochrany přírody a krajiny je definován v §2 vládního nařízení č. 508/2002 Sb., kterým se vyhlašuje Chráněná krajinná oblast Český ráj: „Posláním oblasti je uchování a obnova jejího přírodního prostředí, zejména ekosystémů, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin, a zachování typického charakteru krajiny za současného rozvíjení ekologicky optimálního systému využívání krajiny a jejích přírodních zdrojů.“.

Základními cíli v ochraně přírody v CHKO Český ráj jsou ochrana a zachování typického krajinného rázu, unikátní geomorfologie se skalními městy, jedinečných rostlinných i živočišných společenstev, všech vyskytujících se zbytků přirozených lesních společenstev, typických nelesních ekosystémů, ochrana přírodě blízkého charakteru vodních toků, mokřadů a vodních ploch a obnova přirozeného vodního režimu v krajině, udržování, příp. vytváření vhodných životních podmínek pro vzácné a chráněné druhy rostlin a živočichů a jejich společenstva, se zvláštním důrazem na evropsky významné a usměrňování rekreačního využití CHKO podle principů trvalé udržitelnosti.

Zonace CHKO byla vymezena vyhláškou MŽP č. 488/2004 Sb. ze dne 2. 9.2004 (vyšlo ve Sbírce zákonů, částka 168 dne 15. 9. 2004). Na území MAS se vyskytují všechny 4 zóny. 1.zóna s nejpřísnější ochranou je vymezena mimo zástavbu, nejčastěji v místech některých maloplošných chráněných území (Apolena, Bažantník, Hruboskalsko, Podtrosecká údolí, Příhrazské skály, Údolí Plakánek, V Dubech, Žabakor) a v některých lokalitách na jih a východ od Komárovského rybníka. 2.zóna zahrnuje v MAS celou Hruboskalskou skalní plošinu, poměrně rozsáhlá území v Podtroseckých údolích vč. bočních údolí, oblast od Valečova k Drábským světničkám nebo oblasti okolo Žehrova a Srbska. Největší plocha v CHKO na území MAS náleží do 3.zóny, ve 4.zóně jsou pouze intravilány několika sídel – Branžež, Nová Ves (obec Branžež), Dobšín, Libošovice, Roveň a Střeleč (oba obec Mladějov), Troskovice, Doubravice (obec Hrubá Skála), Mašov, Pelešany (oba město Turnov) a Podháj (obec Modřišice).

V CHKO Český ráj leží i **8 přírodních rezervací** – Apolena, Bažantník, Hruboskalsko, Na Hranicích, Podtrosecká údolí, Příhrazské skály, Údolí Plakánek a Žabakor a 6 přírodních památek - Libuňka, Meziluží, Tachovský vodopád, Trosky, V Dubech, Vústra. Jsou zde zastoupena území chránící geologické útvary, lesní ekosystémy i luční společenstva. Navrhuje se rozšířit přírodní rezervaci Na Hranicích, kde jsou nejcennější bukové porosty a biotopy v území bezprostředně navazujícím na současnou přírodní rezervaci, ze současných 3,82 ha na 32 ha.

Na území CHKO v MAS se rovněž nachází význačné **prvky soustavy NATURA 2000** - Evropsky významné lokality Drhleny, Podtrosecká údolí, Příhrazské skály a Údolí Plakánek. Zde jsou předmětem ochrany jeskyně nepřístupné veřejnosti a vzácné rostliny.

Uvnitř CHKO v MAS roste i řada **památných stromů**, a to nejčastěji ve skupinách, ale i samostatně a v alejích.

Na území CHKO existuje i nadregionální biocentrum Příhrazské skály, 5 regionálních biocenter (Hruboskalsko, Rybník Věžák, Sedmihorky, Údolí Plakánek a Žabakor) a velkou část území protíná nadregionální biokoridor.

Téměř celé území leží v **CHOPAV (Chráněná oblast přirozené akumulace vod) Severočeská křída**.

VCHU jako prostor pro život - Sídelní struktura a infrastruktura, zejm. doprava (obslužnost a dopravní síť) a technická infrastruktura

Na území CHKO Český ráj leží celým svým **zastavěným územím** obce Libošovice s téměř 500 obyvateli, Vyskeř s více než 400 obyvateli a dále Branžež, Kacanovy, Olešnice, Troskovice, které mají vždy okolo 200 trvale bydlících obyvatel. Řada dalších sídel leží v CHKO jen částečně, na základě hrubého odhadu lze konstatovat, že dalšími sídly, kde aspoň 100 obyvatel sídla bydlí uvnitř CHKO, jsou Doubravice (obec Hrubá Skála), Žehrov (obec Žďár), Všeň a 4 turnovské části - Bukovina, Kobylka, Mašov a Pelešany.

Přes území CHKO prochází v jeho nejsevernější části (turnovská část Dolánky u Turnova) **silnice** I/10 z Turnova do Malé Skály. Východní hranici CHKO tvoří silnice I/35 Turnov – Jičín. Obě komunikace jsou nejvýznamnějšími migračními bariérami. V severojižním směru prochází přes CHKO silnice II/279 Příšovice – Žďár – Dolní Bousov, avšak pouze přes 3. zónu. Dopravní kostru na území CHKO doplňuje několik silnic III.třídy. Údolím Jizery rovněž prochází železniční trať 030 Liberec – Turnov – Jaroměř (– Pardubice).

Přes území CHKO je trasováno několik **autobusových linek** a 4 z 5 linek letních turistických autobusů Český ráj. Rovněž přes území CHKO prochází železniční trať 064 Mladá Boleslav – Stará Paka v úseku Sobotka - Mladějov a po východní hranici CHKO v dlouhém úseku od Turnova po Ktovou trať 041 Turnov – Jičín – Hradec Králové.

Na území CHKO mají pouze sídla Březina, Osek a Radvánovice (obec Karlovice) kanalizaci zaústěnou na ČOV. V některých sídlech na území CHKO (Sedmihorky – obec Karlovice, Olešnice, Malý Rohozec – město Turnov, Vyskeř) je **jednotná kanalizace zaústěná do vodotečí**, do níž jsou zaústěny septiky s přepadem. Někde jsou septiky s přepadem zaústěny přímo do vodoteče. Častý způsob likvidace odpadních vod je do jímek, jež jsou vyváženy na zemědělsky obhospodařované pozemky, případně na ČOV. V Plánech rozvoje vodovodů a kanalizací jsou poměrně rozsáhlé plány na budování kanalizací. Rovněž se uvažuje s vyvážením jímek na čistírny odpadních vod.

Všechna větší sídla (nad 100 obyvatel), ale i většina dalších má vybudována **vodovody**, zásobování většinou probíhá z místních zdrojů. Problémem bývá špatný stav některých vodovodů. U menších sídel probíhá zásobování vodou ze studní.

Ve většině obcí na území CHKO je **dominantním zdrojem vytápění uhlí**, ve větších sídlech – Turnově, Mnichově Hradišti, Dolním Bousově, Kněžmostu a Žďáru, které do CHKO zasahují jen okrajově a hlavní sídlo vždy leží mimo CHKO, je hlavním zdrojem vytápění plyn. Naprostá většina sídel na území CHKO není plynofikována.

Ekonomická aktivita území, hospodaření v krajině (relevantní odvětví pro dané VCHU)

Hlavními ekonomickými aktivitami v CHKO na území MAS jsou zemědělství, lesnictví a cestovní ruch, částečně rybníkářství. Lesy představují zhruba polovinu plochy v CHKO na území MAS.

Charakteristickým rysem **zemědělství** je zde převažující rostlinná výroba, objevuje se sezónní pastevectví. Na půdě hospodaří hlavně malí zemědělci. Na Sobotecku se v posledních letech zřizují intenzivní ovocné sady (společnosti VVISS a.s., Sady Český ráj s.r.o.), které vznikají ve velkých plochách s pravidelným rastrem a oplocením zneprůchodňujícím krajinu pro návštěvníky i zvěř. Rovněž v oblasti Sobotecka se pěstují širokořádkové plodiny (kukuřice, řepka). Novým trendem je rovněž pěstování rychle rostoucích dřevin, kde lze konkrétně zmínit vrby mezi Bosní a Kněžmostem a též topoly u Mladějova. Aktivitami z Programu péče o krajinu, obcí a sponzorů a v rámci realizace komplexních pozemkových úprav se někde podařilo obnovit a doplnit extenzivní výsadbu ovocných dřevin a doprovodné liniové porosty komunikací. V některých katastrálních územích jsou prováděny pozemkové úpravy jako nástroj tvorby a údržby krajinných struktur.

Druhově bohaté travní porosty se vyskytují hlavně v maloplošných chráněných územích. Jedná se především o mokřadní louky (zejména přírodní rezervace Podtrosecká údolí, Údolí Plakánek, přírodní památka Vústra a louky u Komárovského rybníka a u Žehrova) a extenzivní pastviny, teplomilné trávníky a relikty stepních porostů (zejména okolí Trosek a bezlesí přírodních rezervací Hruboskalsko a Příhrazské skály). Orná půda ve 3.zóně je obhospodařována i intenzivními technologiemi.

Lesy zabírají v CHKO v území MAS asi polovinu rozlohy. Většinu plochy tvoří hospodářské lesy, lesy nacházející se v 1.zóně CHKO a v maloplošných chráněných územích jsou většinou vedeny jako lesy zvláštního určení, jimiž jsou lesy se zvýšenou funkcí půdoochrannou, vodoochrannou, klimatickou nebo krajinotvornou a lesy v oborách. V oblasti Hruboskalska se však vyskytují i lesy ochranné, kterými jsou lesy na mimořádně nepříznivých stanovištích (skalní města a extrémní svahy se sutěmi). Převažujícím vlastníkem jsou Lesy České republiky. Významným majitelem je ale i společnost Kinský dal Borgo a.s., která vlastní lesy v Údolí Plakánku, jižní části Podtroseckých údolí (u rybníků Nebákov a Podsemínský) a severně od hradu Kost. Drobnějšími vlastníky jsou některá města a obce, konkrétně obec Hrubá Skála (některé lesy jižně od obce a v údolí Čertoryje), obec Vyskeř (vrch Vyskeř), město Turnov (okolí rozhledny Hlavatice, okrajové části města, lesopark Šetřilovsko a Rývovy sady) a město Mnichovo Hradiště (lesy v okolí Drábských světniček u Dnebohu). Ve zbylých lesích, kde vlastnictví nepřesahuje 50 ha, hospodaří majitelé podle lesních hospodářských osnov (pokud si je protokolárně převezmou), jinak podle ustanovení lesního zákona.

Na území CHKO není **myslivost** ve významném střetu s ochranou přírody u lovných druhů. Území CHKO na území MAS je rozděleno do 19 honiteb. V některých honitbách se vyskytují lokální škody na lesních porostech.

Rybníkářství v CHKO Český ráj představuje jednu z typických hospodářských činností, která velmi příhodně využívá přírodních podmínek mezi pískovcovými skalními městy ve vlhkých údolích. V rybnících s plochou nad 1 ha se hospodaří polointenzívně až extenzívně. Menší vodní plochy do 1 ha jsou většinou ponechávány bez řízených rybích obsádek. Jsou prostředím pro nerušený rozvoj vodních a na vodu vázaných živočichů (obojživelníci) i rostlin (litorální porosty). Sportovní revíry na

rybnících jsou mimopstruhové. Revíry obhospodařují místní organizace Českého rybářského svazu zapojené do svazového systému. Na území CHKO Český ráj je větší část rybářských revírů na tekoucích vodách pstruhových.

Větší průmyslové podniky v CHKO neexistují, vyskytují se mimo území CHKO ve větších sídlech, hlavně v Turnově, Mnichově Hradišti a Kněžmostu, negativní vliv na krajinný ráz je proto malý. V CHKO neprobíhá žádná **těžba nerostných surovin**. V těsné blízkosti CHKO je dobýváno ložisko písku Střeleč, chráněné ložiskové území a dobývací prostor nepatrně zasahují do CHKO. Kromě poškození krajinného rázu zde došlo i ke snížení hladiny spodních vod na území CHKO a k negativnímu vlivu vypouštěných důlních kalů do Žehrovky (přírodní rezervace Podtrosecká údolí) a Libuňky s následným snížením druhové diverzity.

V území CHKO v MAS dochází mimo 1.zónu CHKO i k **výstavbě nových domů**. Dle srovnání údajů ze sčítání v letech 2001 a 2011 lze nárůst počtu domů velmi zhruba odhadnout asi na 5-7 %. Většina obcí ležících v CHKO uvedla, že má připravené pozemky pro výstavbu rodinných domů. V poslední době se v souvislosti s poklesem zájmu o zemědělskou půdu objevuje snaha o výstavbu izolovaných objektů v místech bez návaznosti na inženýrské sítě a na místech pohledově exponovaných. Některá sídla na území CHKO mají převážně rekreační ráz. V CHKO na území MAS leží několik větších zemědělských areálů narušujících krajinný ráz, např. v Branžeži, Libošovicích, Vyskeři, Troskovicích nebo Rovni (obec Mladějov).

Pro harmonický rozvoj obcí v souladu s požadavky na ochranu životního prostředí je nutná lokalizace výstavby do vhodných lokalit v procesu územního plánování. Z obcí na území CHKO nemají územní plán pouze obce Ktová a Olešnice. Obec Kněžmost má územní plán z roku 1994 a nový nepořizuje.

Ekonomickou aktivitou s klíčovým významem je **cestovní ruch**. Území je protkáno hustou sítí pěších tras a cyklotras. V území se rovněž vyskytují i čtyři naučné stezky - Hruboskalsko, Údolí Plakánek, Podtrosecká údolí a Dětská lesní naučná stezka Sedmihorky. Dlouhou tradici má horolezectví, rozvíjí se hipoturistika. Dominantní je v oblasti letní turistická sezóna, pro zimní rekreaci není oblast příliš vyhledávaná, zároveň je ale zřejmý trend prodlužování sezóny. Nejnavštěvovanějšími atraktivitami na území CHKO jsou hrady Trosky, Valdštejn a Kost. Zřejmá je rovněž nerovnoměrná distribuce návštěvníků v prostoru. Nejnavštěvovanějšími lokalitami jsou zde Hrubá Skála a okolí, Sedmihorky, Valdštejn, trochu méně pak Drábské světničky. Problémem zůstává nedostatečná kapacita pro parkování v nástupních místech cestovního ruchu, což se týká hlavně lokality u zámku Hrubá Skála, dále např. i hradu Trosky a lokality Vidlák. V CHKO se vyskytuje i řada hromadných ubytovacích zařízení. Kempy se vyskytují ve více lokalitách, nejdůležitější jsou v okolí Branžeže, Příhrazech, Kacanovech, Sedmihorkách, u Vidláku a tábořiště Svitačka u Troskovic.

2.4.2. Problémy území a potenciál rozvoje

Hlavní problémy území a možnosti řešení

Významné problémy či **střety mezi způsoby zemědělského hospodaření a ochranou přírody na území CHKO v MAS nejsou**. Správa CHKO nepodporuje rozšiřování ploch širokořádkových plodin (kukuřice, řepka), plantáže rychle rostoucích dřevin a intenzivní sady, které se vyskytují hlavně na Sobotecku.

Významné problémy či **střety mezi způsoby lesnického hospodaření a ochranou přírody na území CHKO v MAS nejsou**. Problémem však zůstávají malý podíl lesů s přírodě blízkou skladbou (mimo přirozená borová stanoviště), zjednodušená prostorová, věková a druhová struktura lesních porostů (především v hospodářských lesích ve III. zóně CHKO), plošně nízký podíl původních listnatých dřevin (zejména buku) a zanedbatelné zastoupení jedle bělokoré. Z hlediska druhové diverzity je silně negativní i nedostatek dřevní hmoty ponechávané v lese (potěžební zbytky a souše). Řešením je přijetí opatření na podporu druhové bohatosti lesních porostů, posunu k přirozenější druhové skladbě a zachování biodiverzity lesních ekosystémů.

Ve vztahu k myslivosti může **soustavné spásání přirozeného zmlazení a okus vybraných druhů dřevin** vést ke zhoršení druhové skladby lesních porostů. Jedním z řešení je odstranění zimního přikrmování zvěře mimo krmná zařízení a postupné vyloučení nepůvodní spárkaté zvěře mimo obory. V nepřístupných lokalitách a v blízkosti zemědělsky obhospodařovaných ploch mohou narůstat škody způsobené černou zvěří, proto je třeba navýšit plány jejího lovu. Bránit je třeba rozšiřování invazních druhů rostlin a živočichů.

Významné problémy či **střety mezi způsoby hospodaření na rybnících a sportovním rybářstvím a ochranou přírody na území CHKO v MAS nejsou**. Pozornost je třeba zaměřit na zabránění rozšiřování nepůvodních druhů ryb, rovněž na vysazování kříženců pstruha obecného a na ochranu vzácných druhů.

Ve vztahu cestovní ruch – ochrana přírody existuje v CHKO v MAS několik negativních vlivů, které plynou z vysoké návštěvnosti v některých lokalitách. Turistické stezky s nejvyšším pohybem návštěvníků trpí značnou devastací, dochází k sešlapu, obnažování kořenů. To nutí návštěvníky k pohybu i mimo cesty, čímž dochází k erozi. Špatný je rovněž stav mostků, zábradlí, některých skalních vyhlídek a přístupů k nim. Ještě větší erozní účinek pak má pohyb cyklistů mimo vyznačené cyklotrasy a živelný vznik neoficiálních hipostezek. S tím souvisí i minimální možnost budování cyklostezek v území. Úprava této turistické infrastruktury vyžaduje soustavnou péči a investice. V případě významného poškození některých cenných lokalit nelze vyloučit ani regulaci návštěvnosti. Horolezci způsobují narušování svahů při nástupu k věžím. Problémem je i neexistence vztahu horolezců, kteří odsud nepochází, k danému území, což může vést i k devastaci lokalit. Zásadním problémem pak je vysoká přetíženost parkovišť v některých nástupních místech cestovního ruchu a s tím související parkování vozidel mimo místa k tomu vyhrazená. K tomu je žádoucí přijmout ve vhodných lokalitách investiční (výstavba nových parkovacích míst), ale i organizačně-technická opatření (časové omezení parkování, alternativa veřejné dopravy) k omezení individuální automobilové dopravy.

Stávající rekreační zástavba v CHKO Český ráj je často v rozporu se zájmy ochrany přírody a krajiny. Architektura rekreačních chat většinou nenavazuje na charakter původní zástavby. Ze strany obcí, vlastníků půdy a investorů jsou vyvíjeny velké tlaky na zástavbu volné krajiny na úkor zemědělské půdy. Na plochách určených k výstavbě se vyskytují jak kvalitní objekty včetně tradičně pojatých novostaveb, tak i nevhodné objekty „katalogových domů“, jež svou architekturou, která není navrhována pro konkrétní místo, narušují ráz a typičnost dochovaných sídelních struktur. Velmi obtížné je stanovit pravidla výstavby v CHKO v místech, kde zásahy z padesátých, šedesátých a sedmdesátých let zastínily tradiční charakter vesnice. Zástavbu je proto třeba situovat hlavně do intravilánů jednotlivých sídel a respektovat místní urbanistickou strukturu. Je třeba zabránit neodůvodnitelným záborům zemědělské půdy a zastavování volné krajiny.

Výraznou migrační bariérou na území CHKO jsou silnice I/35 (úsek Turnov – Ktová), úplně na severu úsek silnice I/10 Turnov – Malá Skála a v krátkém úseku na západě u Březiny i silnice R10 Praha - Turnov. Vzhledem k negativnímu vlivu na obce na trase (hluk, vibrace, nehodovost) je žádoucí výstavba komunikace I/35 v nové trase, samozřejmě mimo území CHKO a v té souvislosti je dále nutné zabránit dalšímu zastavování krajiny podél této komunikace (sklady, logistická centra apod.).

Problematické z hlediska indukované dopravní zátěže, jsou některé aktivity ležící za hranicí CHKO, zde konkrétně pískovna Střeleč (obec Mladějov).

Potenciál rozvoje potřeb území při respektování přírodních a krajinných hodnot

Zemědělství je jedním z nosných odvětví na území CHKO. Pro jeho trvalou udržitelnost je třeba sledovat dlouhodobý cíl, jímž je **zemědělsky extenzivně využívaná krajina s mozaikou prvků drobnějšího měřítka, především polí, luk a rozptýlené zeleně, umožňující zachování druhové rozmanitosti a vytvářející podmínky pro zachování či zlepšení přírodních stanovišť**. Soubor navrhovaných opatření zahrnuje kromě péče a ochrany krajiny, chráněných druhů a cenných biotopů a extenzivního hospodaření na půdě mj. i nepodporování pěstování energetických plodin a upřednostňování ochrany starých dřevin před zakládáním nových rozsáhlých oplocených sadů. Potenciál lze spatřovat i v podpoře drobných hospodářů a regionálních zpracovatelů zemědělských produktů (bioprodukce, regionální značky), rozvoji ekologických a mimoprodukčních forem zemědělství. Velmi důležitým aspektem je také uvážlivé hospodaření s vodou, zvyšování retenční schopnosti a ekologické stability krajiny, a to i realizací řady protierozních opatření.

Spolu se zemědělstvím patří lesnictví k odvětvím činnosti, jež na území CHKO obhospodařuje největší plochy území. Pro udržení jeho významné pozice a z jeho existence plynoucích pozitivních efektů pro území je nutné dlouhodobě **usilovat o ekologicky stabilní druhově bohaté lesy ve stavu umožňujícím zachování biodiverzity všech organizmů, s přírodě blízkou skladbou dřevin i strukturou**. K souboru opatření patří mj. používání přirozené obnovy stanovištně původních dřevin, změny druhové skladby dřevin (hlavně odstraňování nepůvodních druhů a podpora jedle bělokoré a buku lesního), ale např. i revitalizace drobných lesních vodních toků, ochrana lokalit s výskytem ohrožených druhů a zachování dostatečného podílu odumřelého dřeva v lesích.

Důležitou úlohu v péči o krajinu hraje i **myslivost**. Tu je **nutné provozovat v souladu se zájmy ochrany přírody** tak, aby nedocházelo ke zhoršování dochovaného stavu přírodního prostředí (spolupráce s držiteli a uživateli honiteb a orgány státní správy myslivosti). Sem patří mj. navýšení plánů lovu černé zvěře v honitbách, podpora výsadby rozptýlené zeleně, jako úkrytu pro drobnou zvěř, podpora intenzivního lovu invazních živočichů a naopak např. odstranění zimního přikrmování zvěře mimo krmná zařízení.

Sportovní rybářství a rybníkářství bude mít přínos pro území, pokud bude zachována jeho trvalá udržitelnost. Tu lze zajistit **dosažením a zachováním přirozené druhové pestrosti místních druhů ryb** a pestré mozaiky biotopů stojatých vod a litorálních stanovišť s významným zastoupením ohrožených druhů živočichů a rostlin a typickými biotopy vodních ploch a litorálních stanovišť poskytující vhodné prostředí pro výskyt vodních nebo na vodu vázaných organizmů v polointenzívních a extenzívních rybnících.

Pro celkovou stabilitu území je nezbytná existence a podpora místní ekonomiky. Na území CHKO je třeba **vytvářet vhodné podmínky a preferovat především drobné podnikatele, místní řemeslníky a malé a příp. střední firmy**. Při výstavbě nových výrobních prostor je žádoucí využít stávající nevyužívané objekty typu brownfields.

Neodmyslitelnou součástí života je rovněž **stabilizace osídlení**. Při rozvoji bydlení v souladu s ochranou přírody a krajiny je třeba preferovat výstavbu v intravilánech sídel a respektovat místní urbanistickou strukturu. Pro plánování rozvoje podnikání i celkového rozvoje obce je žádoucí existence územního plánu obce.

V oblasti dopravy je nutné vytvářet podmínky pro **alternativní způsoby k silniční dopravě** (především cyklodoprava a veřejná doprava osob), což může mít pozitivní dopady i na cestovní ruch. Případnou výstavbu nových komunikací je velmi žádoucí situovat mimo území CHKO a je nutné zajistit při ní dostatečné migrační koridory pro živočichy a přijmout řešení, co nejméně narušující krajinný ráz. S dopravou souvisí i řešení zásadního problému s parkováním v nástupních místech cestovního ruchu, kde jsou nutné nejen investice do infrastruktury, ale i nabídka výhodné alternativy (veřejná doprava). Podobně **u sítí technické infrastruktury** je žádoucí **preferovat technická řešení s minimálním dopadem na krajinný ráz** (např. kabelizace vedení) **a přírodu a krajinu** (preference centrálního čištění odpadních vod před individuálním). Potenciál představují **alternativní zdroje energie** (vodní, biomasa) a úspory energií.

Cestovní ruch v sobě skrývá značný potenciál, který lze dlouhodobě trvale využívat při respektu k několika hlavním zásadám. Je nutné dosa**žení vyváženého stavu mezi rekreačním využíváním území CHKO a ochranou přírody**, která umožní trvalé zachování přírodně cenných lokalit. Nezbytným prvkem turistické infrastruktury je síť turistických tras, kterou je třeba udržet v současném rozsahu bez poškozování přírodního prostředí. Žádoucí je rovněž snaha o rovnoměrnější časové a prostorové rozložení počtu návštěvníků díky potenciálu okrajovějších a méně navštěvovaných lokalit. Cílem rovněž je, aby přínosy z cestovního ruchu šly především místním obyvatelům. Významný rozvojový impuls lze spatřovat v možnostech spolupráce jednotlivých aktérů cestovního ruchu.

Velký pozitivní dopad do budoucna může mít podpora šíření environmetální výchovy, vzdělávání a osvěty.

2.4.3. SWOT analýza VCHÚ

Silné stránky	Slabé stránky
• Významné přírodní hodnoty na velké části území • Harmonická a půvabná krajina atraktivní pro návštěvníky • Existence CHKO Český ráj a jeho správy k ochraně cenných přírodních území (státní správa v oblasti ochrany přírody, péče o krajinu, EVVO, strážní služba, práce s veřejností) • Významný podíl ochranných lesů a lesů zvláštního určení • Postupné zlepšování druhové skladby a zdravotního stavu lesů • Obnova a doplnění extenzivní výsadby ovocných dřevin a doprovodné liniové zeleně podél komunikací • Provádění pozemkových úprav jako nástroje péče o krajinu • Menší vodní plochy umožňují nerušený rozvoj vodních a na vodu vázaných živočichů • Existence CHOPAV Severočeská křída – zdroj vody v území • Velmi dobré podmínky pro cestovní ruch – hustá síť pěších tras a cyklotras, naučné stezky, horolezectví, bohaté historické dědictví • Rostoucí poptávka po regionálních produktech	• Zřizování oplocených intenzivních sadů a pěstování širokořádkových plodin (Sobotecko) • Pěstování rychle rostoucích dřevin (mezi Bosní a Kněžmostem, u Mladějova) • Malý podíl lesů s přírodě blízkou skladbou, zjednodušená prostorová, věková a druhová struktura lesních porostů • Soustavné spásání přirozeného zmlazení a okus vybraných druhů dřevin vedou ke zhoršení druhové skladby lesních porostů • Škody způsobované černou zvěří • Vliv ložiska písků Střeleč na biodiverzitu, hladinu spodních vod a krajinný ráz • Snaha o výstavbu izolovaných objektů v místech bez návaznosti na inženýrské sítě a na místech pohledově exponovaných • Velké tlaky na zástavbu volné krajiny na úkor zemědělské půdy • Narušení krajinného rázu výstavbou nevhodných objektů „katalogových domů“ • Velmi nerovnoměrná distribuce návštěvníků v území – vysoký přetlak u hlavních atraktivit • Nedostatečná kapacita parkování v nástupních místech cestovního ruchu • Devastace frekventovaných turistických cest z důvodu vysokého pohybu návštěvníků • Pohyb cyklistů mimo vyznačené cyklotrasy • Živelný vznik neoficiálních hipostezek • Devastace některých lokalit pro horolezectví • Snižování počtu zahraničních návštěvníků a délky jejich pobytu • Turistická infrastruktura orientována na střední a nízkopříjmové skupiny obyvatel • Nedostatečná spolupráce mezi subjekty cestovního ruchu v MAS

Příležitosti	Hrozby
• Podpora investic z fondů EU a ČR do životního prostředí, zemědělství, péče o krajinu, lesnictví a územního plánování • Další rozvoj environmentálního vzdělávání a ekologické výchovy a osvěty • Rozvoj technologií ke snížení dopadu na životní prostředí, podpora úspory energií • Zlepšování stavu lesních porostů • Zvyšování ekologické stability krajiny • Využití potenciálu alternativních zdrojů energie (vodní, biomasa) • Přímé zapojení zemědělců do péče o krajinu a komerční partnerství s obcemi, rozvoj ekologických a mimoprodukčních forem zemědělství • Podpora drobných hospodářů a regionálních zpracovatelů zemědělských produktů (bioprodukce, regionální značky) • Uvážlivé nakládání s vodou, realizace protierozních opatření • Rozvoj spolupráce s dalšími MAS a Sdružením Český ráj - vznik společné komplexní vize o rozvoji území v rámci turistického regionu Český ráj vč. spolupráce aktérů cestovního ruchu • Využití potenciálu i okrajových částí k cestovnímu ruchu (kulturní a historické dědictví) ke zlepšení nabídky cestovního ruchu v málo navštěvovaných oblastech a k posílení nabídky mimo hlavní letní sezónu • Zvýšení přínosu cestovního ruchu pro místní obyvatele v oblasti ekonomické, sociální i environmentální • Využití stávajících nevyužívaných objektů typu brownfields	• Nerespektování typického krajinného rázu a urbanistické struktury Českého ráje, zástavba volné krajiny, a to nejen v souvislosti s budováním nové komunikace I/35 (logistická centra, sklady apod.) • Snižování finančních prostředků na správu CHKO s negativními dopady na ochranu přírodně cenných území • Nedostatečná údržba vodních toků a malý důraz na prevenci – nebezpečí povodní • Snižování ekologické stability území v důsledku nevhodného devastujícího hospodaření v krajině-zvýšený tlak na vysokou produkci a tržní plodiny, zvýšení nebezpečí eroze • Setrvale neodůvodnitelné zábory zemědělské půdy • Nárůst stavu černé zvěře a invazních druhů rostlin a živočichů • Další nekontrolovaný růst individuální automobilové dopravy (IAD) a pohybu rekreantů používajících IAD • Nekontrolovaný růst turistického ruchu v přírodně cenných lokalitách • Chátrání turistické infrastruktury • Zhoršení celkové hospodářské situace nebo úpadek některého tradičního odvětví, pokles kupní síly obyvatel

2.5. Analýza problémů a potřeb

V níže uvedené tabulce je uveden seznam hlavních problémů a potřeb identifikovaných v socioekonomické analýze. Zároveň jsou označeny ty problémy a potřeby, které lze řešit pomocí ESI fondů, tedy opatření Programových rámců, které strategie navrhuje řešit. Opatření, která dle metodiky příslušných operačních programů lze řešit pomocí Programových rámců, ale strategie je takto řešit nebude (z různých důvodů – např. předpokládaný malý zájem v území, snaha soustředit se na hlavní problémy) jsou zde označeny jako neřešitelné z ESI fondů.

Tabulka č.36: Přehled problémů a potřeb a jejich řešitelnost z ESI fondů (Programových rámců)

strategická oblast	problém / *potřeba*	řešitelné z ESI fondů	číslo opatření z Programového rámce
1 Život v obcích	*zachování sítě škol*	ne	
	podpora rozvoje škol	**ano**	**1.5, 3.6**
	~~slabá nabídka vzdělávacích kurzů~~	~~ne~~	-
	slabá vybavenost a kvalita kulturních a sportovních zařízení vč. knihoven	~~ne~~**ano**	**3.6**
	malá angažovanost ve společenském dění	ne	
	obtížná situace neziskových organizací a spolků	ne	
	zachování kulturního a historického dědictví vč. nemovitých památek	**ano**	**1.6, 3.6**
	slabá síť zdravotních služeb	ne	
	slabá síť sociálních služeb	**ano**	**1.3; 2.1; 2.2**
	nedostatečná terénní sociální péče	**ano**	**1.3; 2.1**
	bránění vzniku sociálního vyloučení	**ano**	**1.3; 2.1; 2.3**
	posílení spolupráce	**ano**	**3.5**
	nedostatek vlastních zdrojů na rozvoj obcí	ne	
	potřeba udržet odpovídající~~nedostatečná~~ vybavenost složek IZS, zejména dobrovolných hasičů	**ano**	**1.2, 3.6**
	zajištění prevence sociálně-patologických jevů	**ano**	**1.3**
	udržení nižší úrovně kriminality	ne	
2 Hospodářský rozvoj	slabá občanská vybavenost v malých obcích vč. maloobchodní sítě	~~ne~~**ano**	**3.6**
	množství objektů brownfields	**ano**	**3.1; 3.2; 3.3**
	~~malá nabídka ploch pro rozvoj podnikání~~	~~ne~~	-
	bariéry pro rozvoj podnikání (byrokracie, legislativa, slabá vymahatelnost práva, finanční zátěž)	ne	
	materiální podpora ~~podniků~~drobného podnikání	**ano**	**3.2; 3.3**
	nemateriální podpora podniků (poradenství, marketing, propagace, šíření inovací, spolupráce s vědou a výzkumem)	ne	
	rozvoj propagace místních produktů	**ano**	**3.2; 3.3**
	málo rozvinuté sociální podnikání	**ano**	**1.4; 2.4**
	bariéry trhu práce (nepružnost, nízká pracovní mobilita, malá vazba se vzdělávacím systémem)	ne	

	podpora vzdělanosti	**ano**	**1.5**
	podpora uplatnění na pracovním trhu (poradenství, motivace, zprostředkování, prostupné zaměstnání, vznik nových a udržení stávajících pracovních míst, flexibilní formy organizace práce, spolupráce lokálních partnerů na trhu práce, spolupráce se školami apod.)	**ano**	**2.3**
	~~velmi omezená nabídka pracovních příležitostí~~	~~ne~~	-
	vysoká vyjížďka za prací	ne	
	zachování nižší míry nezaměstnanosti	**ano**	**2.3; 3.1; 3.2; 3.3**
	investice do infrastruktury cestovního ruchu	**ano**	**3.3; 3.4**
	chybějící turistická nabídka ~~pro skupiny s vyššími příjmy~~kvalitních služeb	**ano**	**3.3**
	potřeba cíleného marketingu, lepšího destinačního managementu a zajištění datové základny	ne	
	nízká spolupráce aktérů cestovního ruchu	ne	
	Podpora inovativních a vývojových projektů drobných podniků	**ano**	3.2,3.3
3 Životní prostředí a péče o krajinu	*zachování krajinného rázu, ekologické stability a biodiverzity, zlepšení údržby krajiny*	ne	
	zachování prostupnosti krajiny	ne	
	nedostatečná retence vody v krajině a ochrana před povodněmi a suchem	ne	
	nevyhovující kvalita povrchových a podzemních vod	ne	
	podpora ekologického a extenzivního zemědělského hospodaření	ne	
	nedostatečné materiálové vybavení drobných místních zemědělců	**ano**	**3.1; 3.2**
	obhospodařování půdy místními zemědělci	ne	
	podpora místní výroby a spotřeby potravin a zemědělských produktů	**ano**	**3.2**
	podpora včelařství	ne	
	podpora rybářství	ne	
	podpora přírodě blízkého hospodaření v lesích a diverzity lesních porostů	ne	
	podpora mimoprodukčních funkcí lesa	**ano**	**3.3**
	nedostatečné materiálové vybavení drobných podnikatelů podnikajících v lesnictví~~lesnických subjektů~~	ne	
	podpora ekologické výchovy a osvěty	ne	
	existence obcí bez územního plánu	ne	
	malá zasíťovanost pozemků pro bydlení	ne	
4 Infrastruktura v území	špatná kvalita a vysoké náklady na údržbu sítě krajských a místních komunikací	ne	
	vysoká intenzita dopravy na hlavních tazích	ne	
	špatná kvalita železničních tratí	ne	
	špatný stav stanic a zastávek veřejné dopravy	**ano**	**1.1**
	špatná dopravní obslužnost veřejnou dopravou hlavně malých obcí	ne	

	chybějící chodníky podél frekventovaných komunikací	**ano**	**1.1**
	nevhodné vedení cyklotras (po silnicích, společně s pěšími)	**ano**	**1.1**
	zachování husté sítě pěších tras a cyklotras	**ano**	**1.1**
	nedostatek parkovacích míst	**ano**	**1.1**
	nízká míra odkanalizování	ne	
	chybějící vodovody	ne	
	chybějící pasportizace sítí	ne	
	místy špatný signál mobilních sítí	ne	
	využití obnovitelných zdrojů energie	ne	
	rozšíření infrastruktury pro odpadové hospodářství	ne	
	vysoký podíl domů vytápěných uhlím	ne	
	nedostatečná péče o majetek ve veřejném zájmu Špatný stav některých veřejných prostranství v obcích Výstavba a rekonstrukce zdrojů pitné vody	ne **ano** ne	 **3.6**

2.6.SWOT analýza celková

Výroky ve SWOT analýze vychází z údajů zjištěných v analytické části, dotazníkového šetření na obcích, veřejných besed při projednávání SCLLD a rozhovorů s významnými aktéry v území. V samostatné SWOT analýze (kap. 2.4.3) jsou uvedeny rozvojové faktory, týkající se velkoplošného chráněného území –Chráněné krajinné oblasti Český ráj.

Silné stránky	Slabé stránky
• Výhodná geografická poloha – poloha u hlavních tahů do Prahy, Liberce, Hradce Králové, blízkost přirozených center Mladé Boleslavi, Turnova • Růst počtu obyvatel • Hustota silniční sítě, existence železniční sítě • Postupná realizace kanalizačních a vodovodních sítí • Poměrně dobrá kvalita ovzduší • Existence řady kulturních a sportovních akcí, a to i s regionálním významem • Existence množství neziskových organizací a osob v nich dobrovolně působících • Snaha o návrat tradic, rozvoj řemesel, uplatnění místních produktů • Nižší míra nezaměstnanosti, hlavně v části MAS ve Středočeském kraji • Velké množství ekonomických subjektů, existence drobných živností i v malých obcích • Vysoká atraktivita území – zachovalé přírodní prostředí, velké množství památek, zachovalé kulturní a historické dědictví, tradiční turistický region Český ráj • Dobré podmínky pro cestovní ruch - hustá síť pěších tras a cyklotras, podmínky pro horolezectví, vodní turistiku • Půvabná krajina s typickým krajinným rázem – roztroušené osídlení • Potenciál pro rozvoj dalších forem trávení volného času –hipoturistika (agroturistika), lidová architektura, nabídka pro děti • Velký potenciál objektů individuální rekreace • Hospodaření většiny obcí bez dluhů • Příznivé podmínky pro rostlinnou i	• Rozdrobená sídelní struktura – množství malých obcí, rozptýlená zástavba (vysoké náklady na správu území a na zajištění potřebné vybavenosti obcí) • Administrativní rozdělení území do 3 krajů • Stárnutí obyvatelstva • Špatná kvalita a vysoké náklady na údržbu husté sítě krajských a místních komunikací, špatná kvalita železničních tratí • Špatná dopravní obslužnost nejmenších obcí veřejnou dopravou • Nedostatek parkovacích míst v nástupních místech u atraktivit cestovního ruchu a u některých stanic veřejné dopravy • Nízká míra odkanalizování obcí, existence lokalit s chybějícím vodovodem • Špatný nebo neexistující signál mobilních sítí v některých lokalitách • Nevyhovující stav sítí technické infrastruktury • Nevyhovující kvalita povrchových i podzemních vod • Nadále vysoký podíl domů vytápěných uhlím v malých obcích • Nedostatečné ekologické povědomí obyvatel • Nedostatečná vybavenost některých škol a stavebně technický stav jejích částí (stravování, hygienické zázemí apod.) • Velmi řídká síť zdravotnických a sociálních služeb, slabá občanská vybavenost v malých obcích • Nedostačující infrastruktura pro kulturu a sport (vč. kulturních a spolkových zařízení) a slabé kulturní a sportovní vyžití v malých obcích • Množství nevyužívaných nebo jen

živočišnou zemědělskou prvovýrobu, vč. rybářství a včelařství • Zázemí průmyslových měst – zdroj pracovních příležitostí (Mnichovo Hradiště, Turnov, Mladá Boleslav)	částečně využívaných objektů typu brownfields • Špatný stav některých veřejných prostranství • Slabá maloobchodní síť ve většině obcí • Nejistá ekonomická situace mnoha ekonomických subjektů (maloobchod, stravování, řemeslné služby) • Malá nabídka ploch ~~pro rozvoj podnikání a~~ pro bydlení • Silná orientace významných ekonomických subjektů a silná závislost jižní části MAS na automobilovém průmyslu • Vysoká vyjížďka za prací • Velmi omezená nabídka pracovních příležitostí v malých obcích • Nevyvážená turistická nabídka v jádrových částech MAS a na jeho okrajích – vysoký přetlak návštěvníků u hlavních atraktivit v CHKO, malá nabídka mimo centrální část MAS • Špatný stav památek v krajině (sakrální, technické, lidová architektura) a turistické infrastruktury • Nevyhovující nabídka ubytovacích a stravovacích kapacit – koncentrace do několika lokalit, omezená nabídka ~~ubytování vyšší kategorie~~kvalitních služeb a pro větší skupiny osob • Vysoká sezónnost turistické nabídky a omezená nabídka v případě nepříznivého počasí • Zatížení obcí požadavky rekreantů, jejich odcizenost od života obce • Obtížná ekonomická situace zemědělských prvovýrobců – zpožďování plateb, tlak obchodních řetězců, nedostatek zdrojů • Nedostatek financí na krytí nutných výdajů u malých obcí • Malá komunikace mezi obcemi a významnými institucemi v území • Nedostatečná ~~síť~~ personální obsazenost obvodních oddělení Policie ČR • Zastaralé vybavení jednotek sboru dobrovolných hasičů • Nedostatečná síť zpracovatelských potravinářských podniků zpracovávajících místní zem.produkci
Příležitosti	Hrozby

• Prostředky z fondů EU na podporu rozvoje různých oblastí • Integrace dopravní obsluhy bez ohledu na hranice krajů • Realizace nové komunikace I/35 Turnov –Úlibice v severní variantě – snížení nehodovosti, negativního vlivu na obce na trase • Rozvoj cyklistické dopravy v souladu s požadavky na ochranu životního prostředí • Využití potenciálu alternativních zdrojů energie (vodní, biomasa) • Plány obcí na rozvoj technické infrastruktury • Investice obcí do ploch pro bydlení • Možnost rozvoje spolupráce (mezi obcemi, v rámci turistického regionu Český ráj, ale i meziregionální a mezinárodní) v různých oblastech (kultura a sport, občanská vybavenost, cestovní ruch apod.) • Rozvoj a podpora místního podnikání (využití brownfields, volných ploch)~~podnikání (využití brownfields, volných ploch, příchod zahraničních investorů)~~ • Rozvoj ekologických a mimoprodukčních forem zemědělství • Produkce místních potravin • Přímé zapojení zemědělců do péče o krajinu a komerční partnerství s municipalitami • Využití potenciálu i okrajových částí MAS k cestovnímu ruchu • Zvyšující se zájem domácích návštěvníků o dovolenou v České republice • Rozšíření infrastruktury cestovního ruchu (naučné stezky, infocentra, alternativní formy turistiky, doprovodné služby) • Zvýšení přínosu cestovního ruchu pro místní obyvatele v oblasti ekonomické, sociální i environmentální (praktická opatření, vnitřní marketing). • Posilování pocitu sounáležitosti s územím a odpovědnosti za jeho stav a budoucí rozvoj mezi místními obyvateli (participace, celoživotní vzdělávání, místně zakotvené učení) • Podpora pracovního trhu (rekvalifikace,	• Zhoršování kvality dopravních sítí a sítí technické infrastruktury • Útlum veřejné dopravy hlavně do malých obcí • Další nekontrolovaný růst individuální automobilové dopravy (IAD) a pohybu rekreantů používajících IAD • Masivní rozvoj cykloturistiky v jádrové oblasti Českého ráje s negativními dopady na životní prostředí • Zastavění krajiny v souvislosti s budováním severní varianty R35 (logistická centra, sklady apod.) • Krácení finančních prostředků na kulturu, sport • Tlak na další redukce sítě škol • Zánik vesnických pošt • Zhoršení ekonomické situace – snížení koupěschopnosti, ztráta pracovních míst, zánik ekonomických subjektů • Krize automobilového průmyslu • ~~Odliv obyvatel do míst s vyšší nabídkou pracovních příležitostí~~ • Pokles zájmu obyvatel o společenské dění, kulturu a sport v obcích, apatie, celospolečenská frustrace • Nedostatek rozvojových záměrů vycházejících z potřeb území~~, odliv investorů~~ • Degradace sociální infrastruktury a základních služeb na venkově • Rostoucí nároky na zdravotní a sociální služby v souvislosti se stárnutím populace • Nedostatečná údržba vodních toků a malý důraz na prevenci – nebezpečí povodní a sucha • Stále stoupající dovoz levné zemědělské produkce a tlaky obchodních řetězců na nízké ceny zemědělských výrobků • Snižování ekologické stability území v důsledku nevhodného devastujícího hospodaření v krajině-zvýšený tlak na vysokou produkci a tržní plodiny • Setrvale neodůvodnitelné zábory zemědělské půdy • Intenzivní, trvale neudržitelné zemědělství (používání chemických prostředků) • Pokles kvality zemědělské půdy/ztráta půdy následkem nevhodných způsobů

poradenství, flexibilní pracovní formy, sociální podnikání)	hospodaření a erozí • Ztráta kontroly nad hospodařením s vodními zdroji • Pokles atraktivity regionu v důsledku masové turistiky~~Snižování počtu návštěvníků, pokles jejich koupěschopnosti a jejich přesun do atraktivnějších regionů~~ • Chátrání významných turistických atraktivit a nevyužití jejich potenciálu

2.7.SWOT analýzy ve vybraných oblastech rozvoje

Výroky v dílčích SWOT analýzách vychází z údajů zjištěných v analytické části, dotazníkového šetření na obcích, veřejných besed při projednávání SCLLD a rozhovorů s významnými aktéry v území. Výroky se týkají jednotlivých strategických oblastí, které jsou rozpracovány dále ve strategické části. V samostatné SWOT analýze (kap. 2.4.3) jsou uvedeny rozvojové faktory, týkající se velkoplošného chráněného území –Chráněné krajinné oblasti Český ráj.

Občanská vybavenost, život v obcích a lidské zdroje

Silné stránky	Slabé stránky
• Výhodná geografická poloha – poloha u hlavních tahů do Prahy, Liberce, Hradce Králové, blízkost přirozených center Mladé Boleslavi, Turnova • Růst počtu obyvatel • Poměrně dobrá síť mateřských škol a základních škol 1.stupně • Existence střední uměleckoprůmyslové školy a dobrá nabídka středních škol v Turnově • Existence řady kulturních a sportovních akcí, a to i s regionálním významem • Existence množství neziskových organizací a osob v nich dobrovolně působících • Snaha o návrat tradic, rozvoj řemesel, uplatnění místních produktů • Pokračující obnova drobných památek • Zachovalé kulturní a historické dědictví (vysoké zastoupení hmotných i nehmotných památek) • Nižší úroveň kriminality • Hospodaření většiny obcí bez dluhů • Existence několika sdružení podporujících meziobecní spolupráci • Kladně hodnocená činnost MAS	• Rozdrobená sídelní struktura – množství malých obcí, rozptýlená zástavba (vysoké náklady na správu území a na zajištění potřebné vybavenosti obcí) • Administrativní rozdělení území do 3 krajů • Stárnutí obyvatelstva a horší věková struktura • Nedostatečná vybavenost některých škol a stavebně technický stav jejích částí (stravování, hygienické zázemí apod.) • Omezená nabídka vzdělávacích kurzů • Velmi řídká síť zdravotnických a sociálních služeb, slabá občanská vybavenost v malých obcích • Špatná vybavenost zařízeními pro kulturu v nejmenších obcích • Špatný stav a nedostatečné množství sportovních zařízení • Malé množství finančních prostředků pro činnost neziskových organizací a spolků, slabá role církví v životě obcí • Nízká úroveň propagace regionu, kulturních, společenských a sportovních akcí • Malá možnost kulturního a společenského vyžití hlavně v malých obcích a špatná kvalita kulturních a spolkových zařízení vč. špatné dostupnosti lépe vybavených obcí a měst • Slabá maloobchodní síť ve většině obcí • Nedostatečná ~~síť~~ personální obsazenost obvodních oddělení Policie ČR a nedostatek policistů v terénu • Zastaralé vybavení jednotek sboru dobrovolných hasičů • Zatížení obcí požadavky rekreantů, jejich

	odcizenost od života obce • Nedostatek financí na krytí nutných výdajů u malých obcí • Malá komunikace mezi obcemi a významnými institucemi v území • Vysoká administrativní náročnost čerpání dotací zejména pro malé obce
Příležitosti	Hrozby
• Prostředky z fondů EU na podporu rozvoje občanské vybavenosti i rozvoj obcí • Spolupráce obcí při zajištění občanské vybavenosti a její dostupnosti • Možnost rozvoje spolupráce (mezi obcemi, ale i meziregionální a mezinárodní) v kultuře a sportu • Obnova místních tradic, vznik nových a rozvoj stávajících kulturních a sportovních akcí • Posilování pocitu sounáležitosti s územím a odpovědnosti za jeho stav a budoucí rozvoj mezi místními obyvateli (participace, celoživotní vzdělávání, místně zakotvené učení) • Posílení prevence sociálně-patologických jevů	• Další stárnutí obyvatel, jejich odchod do míst s větší nabídkou pracovních příležitostí • Možná redukce sítě škol všech stupňů • Možné uzavírání vesnických pošt • Další krácení finančních prostředků na zajištění sociální infrastruktury a základních služeb na venkově ze strany obcí, kraje, státu a následná degradace • Rostoucí nároky na zdravotní a sociální služby v souvislosti se stárnutím populace • Pokles zájmu obyvatel o společenské dění, kulturu a sport v obcích, apatie, celospolečenská frustrace • Krácení finančních prostředků na kulturu, sport

Hospodářský rozvoj

Silné stránky	Slabé stránky
• Nižší míra nezaměstnanosti, hlavně v části MAS ve Středočeském kraji • Velké množství ekonomických subjektů, existence řemeslníků a drobných živností i v malých obcích • Zázemí průmyslových měst – zdroj pracovních příležitostí (Mnichovo Hradiště, Turnov, Mladá Boleslav) • Příznivé podmínky pro rostlinnou i živočišnou zemědělskou prvovýrobu, vč. rybářství a včelařství • Vysoká atraktivita území – zachovalé přírodní prostředí, velké množství památek, tradiční turistický region Český ráj • Dobré podmínky pro cestovní ruch - hustá síť pěších tras a cyklotras, podmínky pro horolezectví, vodní turistiku • Potenciál pro rozvoj dalších forem	• Slabá maloobchodní síť ve většině obcí • Nejistá ekonomická situace mnoha ekonomických subjektů (maloobchod, stravování, řemeslné služby) • Množství nevyužívaných nebo jen částečně využívaných objektů typu brownfields • Malá nabídka ploch ~~pro rozvoj podnikání a~~ pro bydlení • Silná orientace významných ekonomických subjektů a silná závislost jižní části MAS na automobilovém průmyslu • Slabé zastoupení firem s inovačním potenciálem • Vysoká vyjížďka za prací • Velmi omezená nabídka pracovních příležitostí v malých obcích • Zpožďování plateb za dodané zboží a tlak zahraničních obchodních řetězců na

trávení volného času –hipoturistika (agroturistika), lidová architektura, nabídka pro děti • Snaha o návrat tradic, rozvoj řemesel, uplatnění místních produktů • Půvabná krajina s typickým krajinným rázem – roztroušené osídlení • Velký potenciál objektů individuální rekreace • Hospodaření většiny obcí bez dluhů • Existence územního plánu jako základního rozvojového dokumentu u velké většiny obcí • Existence dalšího rozvojového dokumentu u většiny obcí	výrobce a zpracovatele • Nedostatek investičních zdrojů, omezený přístup k úvěrům pro zemědělské podnikatele • Doposud slabé povědomí zákazníků o místních výrobcích a jejich propagace • Špatný stav památek v krajině (sakrální, technické, lidová architektura) a turistické infrastruktury • Nevyhovující turistická nabídka – vysoký přetlak návštěvníků u hlavních atraktivit v CHKO, malá nabídka mimo centrální část MAS, omezená nabídka ~~ubytování vyšší kategorie~~kvalitních služeb a pro větší skupiny osob • Vysoká sezónnost turistické nabídky a omezená nabídka v případě nepříznivého počasí • Nedostatečná spolupráce mezi subjekty cestovního ruchu v MAS, nedokonalý destinační management celého Českého ráje • Nedostatek parkovacích míst v nástupních místech u atraktivit cestovního ruchu • Nedostatečná údržba stezek pro pěší i cyklisty, včetně technických prvků (mostky, zábradlí apod.), konflikty pěších a cyklistů • Zatížení obcí požadavky rekreantů, jejich odcizenost od života obce • Vysoký podíl domů vytápěných uhlím v malých obcích • Rozdrobená sídelní struktura – množství malých obcí, rozptýlená zástavba (vysoké náklady na správu území a na zajištění potřebné vybavenosti obcí)
Příležitosti	Hrozby
• Prostředky z fondů EU na podporu hospodářského rozvoje a cestovního ruchu • Rozvoj a podpora místního podnikání (využití brownfields, volných ploch)~~Rozvoj a podpora podnikání (využití brownfields, volných ploch, příchod zahraničních investorů, podpora inovací)~~ • Podpora pracovního trhu (rekvalifikace, poradenství, flexibilní pracovní formy, sociální podnikání) • Využití alternativních zdrojů energie	• Zhoršení ekonomické situace – snížení koupěschopnosti, ztráta pracovních míst, zánik ekonomických subjektů ~~• Odliv obyvatel do míst s vyšší nabídkou pracovních příležitostí~~ • Nedostatek rozvojových záměrů vycházejících z potřeb území~~, odliv investorů~~ • Krize automobilového průmyslu • Stále stoupající dovoz levné zemědělské produkce a tlaky obchodních řetězců na nízké ceny zemědělských výrobků • Snižování ekologické stability území v

• Rozvoj ekologických a mimoprodukčních forem zemědělství • Produkce místních potravin • Přímé zapojení zemědělců do péče o krajinu a komerční partnerství s municipalitami • Využití potenciálu i okrajových částí MAS k cestovnímu ruchu • Zvyšující se zájem domácích návštěvníků o dovolenou v České republice • Rozšíření infrastruktury cestovního ruchu (naučné stezky, infocentra, alternativní formy turistiky, doprovodné služby) • Zvýšení přínosu cestovního ruchu pro místní obyvatele v oblasti ekonomické, sociální i environmentální (praktická opatření, vnitřní marketing) • Rozvoj spolupráce s dalšími MAS a Sdružením Český ráj- vznik společné komplexní vize o rozvoji území v rámci turistického regionu Český ráj • Posilování pocitu sounáležitosti s územím a odpovědnosti za jeho stav a budoucí rozvoj mezi místními obyvateli (participace, celoživotní vzdělávání, místně zakotvené učení) • Investice obcí do ploch pro bydlení • Podpora pracovního trhu (rekvalifikace, poradenství, flexibilní pracovní formy, sociální podnikání)	důsledku nevhodného devastujícího hospodaření v krajině-zvýšený tlak na vysokou produkci a tržní plodiny • Setrvale neodůvodnitelné zábory zemědělské půdy • Další nekontrolovaný růst individuální automobilové dopravy (IAD) a pohybu rekreantů používajících IAD • Pokles atraktivity regionu v důsledku masové turistiky~~Snižování počtu návštěvníků, pokles jejich koupěschopnosti a jejich přesun do atraktivnějších regionů~~ • Chátrání významných turistických atraktivit a nevyužití jejich potenciálu • Negativní vnímání turistů v malých obcích, antagonismus mezi místními a chalupáři •

Životní prostředí a péče o krajinu

Silné stránky	Slabé stránky
• Zachovalé přírodní prostředí a půvabná krajina • Existence CHKO Český ráj a maloplošných chráněných území • Zlepšující se stav v údržbě krajiny • Existující environmentální výchova, vzdělávání a osvěta, činnost Střediska ekologické výchovy Český ráj	• Nevyhovující kvalita povrchových i podzemních vod • Nedostatečná údržba vodotečí, absence retenčních nádrží a poldrů • Nešetrný způsob těžby dřeva v lesích • Nevyhovující věková a druhová struktura především hospodářských lesů • Nedostatečné ekologické povědomí obyvatel • Nadále vysoký podíl domů vytápěných uhlím v malých obcích • Malá nabídka ploch pro rozvoj podnikání a pro bydlení, jejich nedostatečná zasíťovanost • Nedostatečné zmapování ploch

	brownfields • Místy omezená skladba zemědělských plodin (značný podíl kukuřice a řepky) • Obtížná ekonomická situace zemědělských prvovýrobců – zpožďování plateb, tlak obchodních řetězců, nedostatek zdrojů • Nedostatečná síť zpracovatelských potravinářských podniků zpracovávajících místní zem.produkci • Nedostatečná a nekvalitní síť lesních a polních cest v některých lokalitách
Příležitosti	Hrozby
• Prostředky z fondů EU na investice do životního prostředí, zemědělství, lesnictví a územního plánování • Rozvoj ekologických a mimoprodukčních forem zemědělství • Přímé zapojení zemědělců do péče o krajinu a komerční partnerství s municipalitami • Podpora zpracování produktů zemědělské prvovýroby a prodeje v místě • Realizace komplexních pozemkových úprav • Investice obcí do ploch pro bydlení	• Zastavění krajiny v souvislosti s budováním severní varianty R35 (logistická centra, sklady apod.) • Nedostatečná údržba vodních toků a malý důraz na prevenci – nebezpečí povodní a sucha • Masivní rozvoj cykloturistiky v jádrové oblasti Českého ráje s negativními dopady na životní prostředí • Stále stoupající dovoz levné zemědělské produkce a tlaky obchodních řetězců na nízké ceny zemědělských výrobků • Snižování ekologické stability území v důsledku nevhodného devastujícího hospodaření v krajině-zvýšený tlak na vysokou produkci a tržní plodiny • Setrvale neodůvodnitelné zábory zemědělské půdy • Intenzivní, trvale neudržitelné zemědělství (používání chemických prostředků) • Pokles kvality zemědělské půdy/ztráta půdy následkem nevhodných způsobů hospodaření a erozí • Ztráta kontroly nad hospodařením s vodními zdroji

Infrastruktura v území

Silné stránky	Slabé stránky
• Dopravní dostupnost – existence hlavních silničních tahů R10, I/35 a I/16 • Dobrá kvalita silnic R10, I/35 a I/16 • Vysoká hustota silniční sítě • Existence železničních tratí • Hustá síť cyklotras a pěších tras • Vznik konkurenčního prostředí	• Špatná a zhoršující se kvalita krajských a místních komunikací • Vysoké náklady obcí a měst na údržbu dlouhé sítě místních komunikací • Vysoká intenzita dopravy na silnici I/35, průchod I/35 sídly • Nedostačující kvalita železničních tratí –

v regionální autobusové dopravě • Růst kvality vozového parku v autobusové i železniční dopravě • Provoz letních turistických autobusů v Českém ráji • Možnost čerpání prostředků EU na rozvoj a rekonstrukci dopravní infrastruktury • Realizace projektu Čistá Jizera • Postupná realizace projektů na odkanalizování a vybudování vodovodů • Vysoké rozšíření sběru tříděného odpadu • Postupné zlepšování stavu veřejných budov a veřejných prostranství	nízké rychlosti, zastaralé zabezpečovací zařízení • Rozdělení dopravní obsluhy území do integrovaných dopravních systémů různých krajů (IDOL, IREDO, SID) • Nedostatek parkovacích míst hlavně v nástupních místech u atraktivit cestovního ruchu a u některých stanic veřejné dopravy • Nedostatečná šířka a nevhodné směrové poměry komunikací III.třídy • Špatná až velmi špatná dopravní obslužnost nejmenších obcí veřejnou dopravou • Špatný stav mnohých autobusových a železničních stanic a zastávek • Vedení většiny cyklotras po silnicích III.třídy, neexistence cyklopruhů • Souběh frekventovaných pěších tras a cyklotras • Chybějící chodníky podél některých frekventovaných komunikací • Nízká míra odkanalizování obcí, existence lokalit s chybějícím vodovodem • Nevyhovující kvalita povrchových i podzemních vod • Nadále vysoký podíl domů vytápěných uhlím v malých obcích • Špatný nebo neexistující signál mobilních sítí v některých lokalitách • Špatný technický stav sítí technické infrastruktury a vysoké náklady na jejich údržbu • Vysoká cena vodného a stočného • Chybějící pasportizace sítí technické infrastruktury • Špatný stav některých budov ve veřejném zájmu, vysoké náklady na jejich provoz a nedostatečné využití • Špatný stav některých veřejných prostranství
Příležitosti	Hrozby
• Prostředky z fondů EU na rozvoj dopravní a technické infrastruktury a rekonstrukce veřejných budov a prostranství • Rozvoj cyklistické dopravy v souladu s požadavky na ochranu životního prostředí~~Rozvoj cyklistické dopravy~~ – Greenway Jizera, oddělené jízdní pruhy	• Další zhoršení kvality silniční sítě • Chátrání železničních tratí – nepatří k prioritním tratím • Rozbití dopravní obsluhy na železnici mezi tarifně vzájemně nespolupracující dopravce • Útlum veřejné dopravy hlavně do nejmenších obcí

pro cyklisty, rozšíření přepravy kol po železnici • Vznik konkurenčního prostředí na železnici • Zlepšení systémů prevence a represe v oblasti bezpečnosti silničního provozu • Integrace dopravní obsluhy bez ohledu na hranice krajů • Využití alternativních způsobů dopravy (mikrobusy, svoz na nákupy…) • Realizace nové komunikace I/35 Turnov –Úlibice v severní variantě – snížení nehodovosti, negativního vlivu na obce na trase • Využití potenciálu alternativních zdrojů energie (vodní, biomasa) • Plány obcí na rozvoj technické infrastruktury • Spolupráce obcí na řešení problematiky odpadů • Multifunkční využití veřejných budov a prostranství	• Růst individuální automobilové dopravy (IAD) a pohybu rekreantů používajících IAD • Další růst těžké nákladní dopravy • Chátrání sítí technické infrastruktury z důvodu nedostatku finančních prostředků • Výrazný růst nákladů na likvidaci odpadu s negativními dopady (vznik černých skládek, pálení odpadu,…) • Chátrání budov ve veřejném zájmu z důvodu nedostatečného využití a vysokých provozních nákladů

3. Seznam tabulek, grafů, map a zdrojů dat

3.1.Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Velikostní struktura obcí v regionu 4
Tabulka č.2: Klimatické oblasti v MAS 7
Tabulka č.3: Základní údaje o obcích v MAS Český ráj a Střední Pojizeří 9
Tabulka č.4: Vývoj počtu obyvatel v obcích MAS v letech 2001 - 2013 10
Tabulka č.5: Pohyb obyvatel v obcích MAS od 1.1.2001 do 31.12.2013 12
Tabulka č.6: Struktura obyvatel podle hlavních věkových skupin a vývoj mezi lety 1991 a 2011, index stáří a průměrný věk v roce 2013 15
Tabulka č.7: Struktura obyvatel v roce 2011 podle nejvyššího dokončeného stupně vzdělání 17
Tabulka č.8: Vybavenost obcí základní technickou infrastrukturou 22
Tabulka č. 9: Seznam malých vodních elektráren na Jizeře 24
Tabulka č.10: Seznam významnějších solárních elektráren v MAS 25
Tabulka č.11: Intenzita provozu na hlavních komunikacích MAS podle sčítání dopravy v roce 2010 .. 28
Tabulka č.12: Domovní fond v MAS v roce 2011 35
Tabulka č.13: Charakteristiky bytového fondu v MAS 38
Tabulka č.14: Bytová výstavba v obcích MAS v letech 2001 - 2013 40
Tabulka č.15: 5 leté průměry z let 2009-2013 pro hlavní znečišťující látky v MAS 44
Tabulka č.16: Hodnocení povrchových vod 45
Tabulka č.17: Hodnocení podzemních vod 47
Tabulka č.18: Přehled muzeí v MAS 52
Tabulka č.19: Podíl nezaměstnaných osob v MAS od března do října 2014 58
Tabulka č.20: Přehled významných firem v MAS 62
Tabulka č.21: Existující sdružení obcí na území MAS 69
Tabulka č.22: Partnerská města obcí v MAS 69
Tabulka č.23: Rizikovost obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) v roce 2012 71
Tabulka č. 24: Základní statistika trestných činů v roce 2013 na obvodních odděleních Mnichovo Hradiště, Turnov a Sobotka 71
Tabulka č.25: Statistika kriminality v okresech na území MAS v letech 2011 - 2013 72
Tabulka č.26: Nejvýznamnější nemovité kulturní památky 74
Tabulka č.27: Naučné stezky v MAS 75
Tabulka č.28: Seznam tradičních výrobců a řemeslníků na území MAS 76
Tabulka č.29: Nejnavštěvovanější turistické atraktivity v MAS 78
Tabulka č.30: Přehled parkovišť u nejvýznamnějších turistických atraktivit 79
Tabulka č.31: Seznam brownfields v Libereckém kraji 82
Tabulka č.32: Seznam dalších lokalit typu brownfields podle vyjádření jednotlivých obcí 83
Tabulka č.33: Připravenost obcí pro bytovou výstavbu 83
Tabulka č.34: Největší podniky dle tržeb, které mají své sídlo v MAS 85
Tabulka č.35: Seznam nejvýznamnějších neziskových organizací 86
Tabulka č.36: Přehled problémů a potřeb a jejich řešitelnost z ESI fondů (Programových rámců) 99

3.2.Seznam grafů

Graf č.1: Vývoj počtu obyvatel v MAS a jejích částech v letech 2001-2013 a srovnání s kraji a Českou republikou 12
Graf č.2: Pohyb obyvatel v různých částech MAS v letech 2001-2013 a 2008-2013 14
Graf č.3: Vývoj věkové struktury v MAS a jejích částech a srovnání s kraji a Českou republikou v letech 1991 a 2011 17
Graf č.4: Vývoj podílu obyvatel se základním vzděláním v MAS a jejích částech v letech 1991 - 2011 a srovnání s kraji a Českou republikou 19
Graf č.5: Vývoj podílu obyvatel s vysokoškolským vzděláním v MAS a jejích částech v letech 1991 - 2011 a srovnání s kraji a Českou republikou 20
Graf č.6: Srovnání vzdělanostní struktury v MAS v letech 1991 a 2011 (podíly v %) 20
Graf č.7: Věková struktura domovního fondu v MAS a jejích částech v roce 2011 a srovnání s kraji a Českou republikou 37
Graf č.8: Vývoj podílu trvale neobydlených bytů využívaných k rekreaci mezi lety 2001 a 2011 39
Graf č.9: Intenzita bytové výstavby v MAS v letech 2001 - 2013 42
Graf č.10: Rozdělení půdy v MAS a jejích částech v roce 2013 a srovnání s Českou republikou 48
Graf č. 11: Skladba aktivních ekonomických subjektů v MAS k 31.12.2013 (v %) a srovnání s ČR a kraji 57
Graf č. 12: Míra ekonomické aktivity v roce 2011 v MAS a jejích částech a srovnání s ČR a kraji 60
Graf č. 13: Zaměstnanost v hlavních ekonomických odvětvích v roce 2011 v MAS a jejích částech a srovnání s ČR a kraji 61
Graf č. 14: Přehled finančních toků všech obcí sdružených v MAS v letech 2000-2013 68
Graf č.15: Vývoj počtu hostů a počtu přenocování v turistickém regionu Český ráj v letech 2005-2013 78

3.3.Seznam map

Mapa č.1: Území Obecně prospěšné společnosti Český ráj – MAS Český ráj a Střední Pojizeří 5
Mapa č.2: Trasování letních turistických autobusů v Českém ráji v sezóně 2014 30

3.4.Seznam zdrojů dat

Atlas ČSFR (1990). Geodetický a kartografický podnik Praha, s.p., Praha.
Atlas zařízení pro nakládání s odpady 1.-3.díl, Výzkumný ústav vodohospodářský T.G.Masaryka, Praha.
Dotazníkové šetření
Internetové stránky obcí
Plán odpadového hospodářství Libereckého kraje
Plán odpadového hospodářství Královéhradeckého kraje
Plán odpadového hospodářství Středočeského kraje
Plán péče o chráněnou krajinnou oblast Český ráj na období 2014-2023

Plán rozvoje vodovodů a kanalizací Libereckého kraje
Plán rozvoje vodovodů a kanalizací Královéhradeckého kraje
Plán rozvoje vodovodů a kanalizací Středočeského kraje
Program rozvoje Královéhradeckého kraje 2014 – 2016
Program rozvoje Libereckého kraje 2014 – 2020
Program rozvoje územního obvodu Středočeského kraje 2014 – 2020
Příručka programu Leader ČR
Quitt, E. (1971): Klimatické oblasti Československa. Academia, Studia Geographica 16, GÚ ČSAV v Brně, 73 s.
Strategie regionálního rozvoje České republiky 2014 - 2020
Sčítání turistů ve skalních městech a dalších turistických lokalitách v Českém ráji 6.7. 2002, ARR – Agentura regionálního rozvoje, spol. s r.o., Liberec
Škoda 2013 – výroční zpráva
http://www.arr-nisa.cz/iware_cz/index.php?D=66
http://www.ceho.cz/fileadmin/user_upload/CeHO/BRO/index.html
http://ceske-socialni-podnikani.cz/cz/
http://www.cesky-raj.info
http://www.cykloserver.cz
http://www.czso.cz
http://www.czso.cz/sldb2011/redakce.nsf/i/home
http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/krajkapitola/23051-13-n+k3077_2013-25
http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/krajkapitola/23052-13-n+k3085_2013-15
http://www.czso.cz/csu/2013edicniplan.nsf/krajkapitola/23020-13-n+k3026_2013-16
http://www.czso.cz/lexikon/uz.nsf/index
http://data.blog.ihned.cz/c1-58868120-mapa-dluhu-vsech-6-246-obecnich-uradu-hrozi-vasemu-mestu-ci-vesnici-krach
http://www.firmy.cz
http://www.idos.cz
http://www.isnno.cz
https://www.justice.cz
http://www.mapy.cz
http://monitoring.czechtourism.cz/CzechTourism/zpravy.html
http://monumnet.npu.cz
http://www.neziskovky.cz
http://www.pla.cz/planet/projects/planovaniov/files/navrhpop/WEB/index.html
http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/isko/ozko/2007-11mapy/index_CZ.html
http://portal.chmi.cz/files/portal/docs/uoco/web_generator/plants/index_CZ.html
http://www.raft.cz
http://rejskol.msmt.cz/
http://www.risy.cz
http://www.risy.cz/cs/vyhledavace/mikroregiony
http://www.rozpocetobce.cz
http://www.rsd.cz
http://www.uur.cz/iLAS
http://www.uur.cz/default.asp?ID=4350

http://vdb.czso.cz/vdbvo/
http://www.zdloukovec.cz/search.php?rsvelikost=sab&rstext=all-phpRS-all&rstema=6
http://www.zeraagency.eu/kompostarny/public/